

ORIGINAL MAGAZIN

BR. 32

MAJ 2018.
CENA 199 RSD

VELIKO ISTRAŽIVANJE

KAKO ŽIVE DI-DŽEJEVI

MARKO NASTIĆ

NAJPOZNATIJI SRPSKI DJ

ŠTA GOD DA RADIŠ, RADI IZ LJUBAVI

a ne samo zato
što je to možda
popularno

EKSKLUSIVNO

PAMELA KAC

DJ, MODEL I ZVEZDA
DRUŠTVENIH MREŽA

ALEKSANDRA DUENDE

NAJTRAŽENIJI MLADI
DJ U SRBIJI

HRISTINA
POPOVIĆ
KAKO SAM
OSVOJILA
SEVERNI POL

ELIOT BIZNAU, jedan
od najuspešnijih
mladih preduzetnika
na svetu
ZAŠTO SU
VAŽNI MENTORI

SAVA ČVEK,
čuveni dizajner
AKO ŽELIŠ USPEH,
OKRUŽI SE DOBRIM
LJUDIMA

IVAN MIHAJOVIĆ,
glumac
TREBA BITI
PETAR PAN

PROFESOR
SLOBODAN
SIMONOVIĆ
IZBORIMO SE
S KLIMATSKIM
PROMENAMA

KREIRAJ, GRADI I RAZVIJAJ SVOJ START-UP UZ NAŠU POMOĆ I RESURSE

www.deltabiznisinkubator.rs

DOĐI I SAZNAJ VIŠE:

Beograd	21. maj 15h, Crowne Plaza
Subotica	23. maj 15h, Infostud Hub
Zaječar	28. maj 15h, Pomak
Novi Pazar	30. maj 15h, Klub heroja
Užice	31. maj 15h, Coffice
	4. jun 15h, Startit
	Šabac
	5. jun 15h, Narodni muzej Vranje
	Vranje
	6. jun 17h, Deli
	Niš
	7. jun 15h, KG Coworking
	Kragujevac
	11. jun 17h, Poslovni inkubator
	Novi Sad
	12. jun 15h, Mokrin House
	Kikinda
	13. jun 15h, IT inkubator
	Kruševac

46 / SAVA ČVEK

Čuveni američki i srpski dizajner, jedan od najmoćnijih Srbu u svetu, posetio je Beograd povodom sedamdesetog rođendana „matičnog“ Fakulteta primenjenih umetnosti u Beogradu

68 / HRISTINA POPOVIĆ

Na „to do“ listi Hristine Popović bili su Kilimandžaro, gledanje sa ajkulom u oči jer se bavi ronjenjem, medalja iz olimpijskog triatlona, silazak u vulkansko grotlo. A onda je došla na red polarna avantura na Arktik...

58 / IVAN MIHAJOVIĆ

Za Ivana Mihailovića najveća mana glumačke profesije je ta što je glumac stalno pred sudom drugih

22 / SLOBODAN SIMONOVIĆ

Profesor Slobodan Simonović, jedan od najvećih stručnjaka za klimatske promene u svetu, dok pričamo o tome šta će biti sa planetom Zemljom i da li nam se bliži „dan posle sutra“, konstatuje kako je njegov sadašnji mobilni telefon četiri puta moćniji nego prvi kompjuter na Matematičkom fakultetu na kojem je radio magistraturu i gde je počeo da se bavi istraživačkim radom

78 / MILOŠ ŠARANOVIĆ

Godine 1971. rodio se poznati sportski novinar Miloš Šaranović, čovek koji se već nekoliko decenija dora po čitavom svetu i sakuplja sličice. Šaranović danas ima između 200 i 250 albuma, a u intervjuu za Original kaže da mu nije baš bitno kako je sličica zapepljena, već da je on tu sličicu nabavio i zapevio

O mentorima, uspehu, rizikovanju
Eliot Biznau

- 4 / RIČARD BRENSON
- 8 / PROBUDI GENIJA
- 18 / DŽEF BEZOS
- 28 / BANKA VREMENA
- 32 / GOLF CLUB: WASTELAND
- 36 / DJ PAMELA
- 40 / MARKO NASTIĆ
- 53 / KETRIN HATAJA
- 56 / TRAGEDIJA LOPTANJA
- 64 / TRIPPINSRBIJA
- 74 / ŠRI LANKA

Impressum

Osnivač / Fondacija Novak Đoković
Direktor magazina / Jelena Đoković
Pomoćnici direktora / Aleksandra Radujko i Nebojša Mandrapa
Projektni menadžer Originala / Milica Perović
Izdavač / NIP Nedeljničak
Za izdavača / Veljko Lalić
Glavni i odgovorni urednik / Marko Prelević
Grafički urednik / Miloš Sindelić / Makista
Urednik fotografije / Igor Pavčević
Izvršni urednik / Ana Mitić
Lektura / Sanja Savić
Redakcija / Veljko Miladinović, Branko Rosić, Zorica Marković, Margita Milovanović, Željko Pantelić, Draža Petrović, Slobodan Maričić, Mihailo Medenica, Vladimir Bogdanović, Dimitrije Đurić, Marja Božić, Jovana Radovanović
Kontakt / original@nedeljničak.rs
Marketing / Jelena Jevtić / jelena.jevtic@nedeljničak.rs
Štampa / Rotografika Subotica
Generalni distributer / Štampa sistem

ISSN 2466-2747 = Original magazin
COBISS.SR-ID 217647628

Magazin podržala Direct Media

NAUČI IZ PROŠLOSTI KAKO BI IZGRADIO BOLJU BUDUĆNOST

Živimo u kompleksnim vremenima, pod velikim teretom istorije. Moramo da se setimo koliki smo put prešli, a da ne zaboravimo koliko daleko još možemo da stignemo

Virgin Atlantic pokrenut je 1984. godine, u jeku Hladnog rata. Hiljade nuklearnih glava bile su spremne za lansiranje u svakom trenutku, pripravne da pogode svaki čošak planete. Svi smo morali da živimo pod debelom senkom potencijalne anihilacije, kao i globalne nuklearne zime koja bi dotukla svakog preživelog.

Danas i dalje ima skoro 15.000 jedinica nuklearnog oružja širom sveta – a samo jedna velika moderna bojeva glava sadrži više eksplozivne moći od svih konvencionalnih bombi bačenih tokom Drugog svetskog rata.

VSS Unity, suborbitalni svemirski avion Virgin Galactic, nedavno je uspešno završio supersonični probni let, i približio se svemiru više nego ikad. To me je podsetilo da neki od najlepših uspeha čovečanstva i neke od najstrašnijih noćnih mora često imaju isti koren.

SVEMIRSKA TRKA ŠEZDESETIH GODINA PROŠLOG Veka BILA JE IZAZVANA hladnoratovskim tenzijama i razvitkom raketne tehnologije. Čak su i sonde „Voyager“, one koje su poslate da istraže univerzum mimo našeg Sunčevog sistema,

bile lansirane na raketama „Titan“ – a koje su originalno razvijene kako bi poslužile kao interkontinentalne balističke rakete.

A onda je tu i Međunarodna svemirska stаница. Kada se pojavi iznad nas, na čistom nebu posle sumraka to je najsjajniji objekat. Svetleći, zlatni simbol saradnje između bivših neprijatelja: onih koji sada zajedno istražuju nove granice i dosežu do novih perspektiva.

Švajcarski psiholog Karl Jug jednom je napisao da „nijedno drvo, kažu, ne može da dosegne do raja sem ako njegovi korenji sežu do pakla“. Bliskost kreacije i destrukcije u ljudskom ponašanju je otrežnjujući podsetnik da moramo da vodimo računa o svojoj prošlosti. Često se sećamo žrtvovanja proteklih generacija, zašto smo ovde – i zašto, uprkos tome što ne traje zauvek, slavimo život, prijatelje, ljubav, muziku i sve ostalo što nam je srcu draga.

Neki ratovi i konflikti izgledaju neizbežno, ali mnogi od njih mogu i moraju da se izbegnu. Rat između nuklearnih sila je, kao što je to jednom primetio Karl Sejgan, ekivalent tome da obe strane koje ratuju stoje do kolena u jezeru benzina. Jedina razlika je u tome koliko koja strana ima šibica – a čak i sada, i dalje posedujemo preveliki broj kresiva.

VOLEO BIH DA, U NAŠEM TRENTNUOM GEO-POLIČKOM OKRUŽENJU, POSTOJI veći fokus na fantastičnim prilikama za sve strane. Preduzetništvo, istraživanje i avanturizam mogu da idu ruku pod ruku sa različitim kulturnim vrednostima i nacionalnim interesima. Postoje mnoge prilike koje tek treba otkriti u čistim i obnovljivim izvorima energije, u pametnjoj gradnji, pametnijim fabrikama, farmama i mnogim drugim sektorima rasta.

Takođe smo nadomak drugih svetova u Sunčevom sistemu. Strastveno gledam prema nebu. Koliko bi svaka od nuklearnih sila na planeti mogla da postigne ako bismo sve te rakete okrenuli ne jedni prema drugima, već usredsredili svoju pažnju na mirnodopsku upotrebu naprednih tehnologija?

Fundamentalno verujem da postoji mnogo više toga što nas duboko ujedinjuje nego onoga što nas pojavno deli. U ovakvim vremenima, važno je setiti se prošlosti – jer je to jedini način da stvorimo budućnost koju želimo.

MOJIH 10 OMILJENIH CITATA O ORIGINALNOSTI

10.

„Moraš da radiš ono o čemu sanjaš čak i ako se toga plaši.“ – **Arijana Hafington**

9.

„Bolje je ne uspeti u originalnosti nego uspeti u imitaciji.“ – **Herman Melvil**

8.

„Nikada nije prekasno da budeš ono što si mogao biti.“ – **Džordž Eliot**

7.

„Svakog dana uradi jednu stvar koja te plaši.“ – **Elenor Ruzvelt**

6.

„Uspeh najčešće postižu oni koji ne znaju da je neuspeh neizbežan.“ – **Koko Šanel**

5.

„Ne postoji nikakva strast u tome da igraš na sitno – u pristajanju na život koji je manje od onoga što si mogao da živiš.“ – **Nelson Mandela**

4.

„Postoji nešto veoma vredno u tome da ne pripadaš.“ – **Danijel Redklif**

3.

„Shvatio sam da je važno da ne ograničavaš sebe. Možeš da radiš šta god želiš, i šta god to bilo.“ – **Rajan Gosling**

2.

„Rođen si kao original. Nemoj da umreš kao kopija.“ – **Džon Mejson**

1.

„Sve što možeš da izmaštaš je stvarno.“ – **Pablo Pikašo**

BLOCKCHAIN, DATA SCIENCE, IOT I AI U FOKUSU OVOGORIŠNJEV ENTERA

PRETHODNU GODINU U TEHNOLOŠKOJ SFERI SU DEFINITIVNO OBELEŽILE SVE veća upotreba blockchain tehnologije, rastuća količina velikih podataka (Big Data), sve veća povezanost pametnih uređaja i proširenje veštacke inteligencije u sve više društvenih segmenata.

Upravo su ove tehnologije bile u fokusu ovogodišnjeg programa ENTER konferencije. O svakoj temi je govorilo po nekoliko predavača, koji dolaze iz različitih profesionalnih okruženja te su zbog različitih perspektiva doprineli da steknemo jasniju sliku o ovim tehnologijama i njihovoj primeni.

Kada je reč o blockchain tehnologiji, o svom radu pričali su Ivan Bjelajac iz MVP Workshopa, Vladimir Lelićanin iz Origin-Trail-a, Ljubica Vujović iz SmartCat-a i mnogi drugi. Vladimir je značaj blockchain tehnologije uporedio sa nastankom i ekspanzijom interneta devedesetih godina jer smatra da je potencijal interneta u početku bio potcenjivan baš kao što je sada i potcenjivana blockchain tehnologija. Vladimir smatra da potencijal blockchain tehnologije prevazilazi domene kriptovalute i da njena istinska moć leži u decentralizaciji podataka koje omogućava.

O VEŠTAČKOJ INTELIGENCIJI SU IZ RAZLIČITIH PERSPEKTIVA IZMEĐU OSTALIH govorile i Natali Delić iz kompanije Vip Mobile, Nina Lozo iz IBM-a, Nina Radojičić i Andelka Zečević sa Matematičkog fakulteta. Natali Delić je govorila o tome kako machine learning menja telekomunikacionu industriju i

kako utiče na strateško pozicioniranje kompanija u ovoj industriji. Njeno mišljenje je da će veštacka inteligencija u budućnosti preuzimati sve više poslova koji mogu da se automatizuju, ali da će ljudski faktor ostati presudan kada je reč o upravljanju veštackom inteligencijom. Natali smatra i da će sigurnost podataka korisnika biti najvažnije pitanje u budućnosti kada je reč o telekomunikacionoj industriji.

O primeni data science-a govorile su Dina Dicić iz GroundLink-a i Ljubica Vujović iz SmartCat-a. Dina je govorila o upotrebi data science-a u marketingu, kao i o prednostima i opasnostima ove prakse. Ljubica je govorila o tome kako javni sentiment, velike vesti, podatke iz blockchain-a i tehničke indikatore pretvaraju u signale koji mogu dati bolje razumevanje kripto-

valute i koji se koriste za predikciju njene vrednosti na tržištu.

O INTERNET OF THINGS FENOMENU GOVORILI SU ANJA ČARAPIĆ iz UrbiGo startapa, kao i Nebojša Stojanović i Nenad Gligorić iz DunavNet-a. Anja je pričala o svom projektu izrade pametnih bašta za urbane stanove.

Pored predavačkog programa, učesnici konferencije su imali prilike da na radio-nicama nauče i neke praktične veštine u radu sa mentorima.

ENTER je održan 25. i 26. aprila u Jugoslovenskoj kinoteci, a konferenciju je posetilo preko 400 učesnika tokom dva dana. Više informacija o ENTER konferenciji, ali i drugim dešavanjima koja organizuje Spacevent možete pratiti i putem Facebook, Twitter i Instagram stranica. ☎

Delta Holding ulaže u razvoj start-up biznisa

DELTA HOLDING ĆE 21. MAJA OD 15 ČASOVA u hotelu Crowne Plaza predstaviti program „Delta biznis inkubator“, koji ima cilj da podrži razvoj start-up ideja iz oblasti kojima se kompanija bavi: poljoprivrede, nekretnina, distribucije, logistike.

„Delta biznis inkubator“ je tromesečni program koji pomaže start-upovima da

razviju i unaprede svoj proizvod ili uslužu uz Deltinu podršku u vidu mentorstva, konsultacija, edukacije i finansijske pomoći.

Ovim programom Delta želi da podrži razvoj preduzetništva u Srbiji i da podstakne one koji su na početku realizacije svojih start-up ideja.

Osim Beograda, projekat će biti predstavljen i u 11 gradova Srbije (Subotica, Novi Sad, Kikinda, Šabac, Zaječar, Užice, Kruševac, Niš, Kragujevac, Vranje i Novi Pazar).

Više informacija o programu i prijavi biće objavljeno na sajtu www.deltabiznisinkubator.rs

Srećan rođendan, Vlado

Koncert u čast Vlade Divljana

VLADA DIVLJAN BI 10. MAJA NAPUNIO 60 GODINA.

TOG dana, njemu u čast, Vladini prijatelji, saradnici i poštovaci iz Beograda, Zagreba i drugih gradova bivše Jugoslavije, nastupiće na koncertu nazvanom „Hajde, sanjaj me, sanjaj“. Domaćini koncerta Zdenko Kolar i Saša Šandorov s Nevladim organizacijom i Maks Juričić sa svojim Ljetnim kinom, dočekće i zasvirati uz Momčila Bajagića, Cornelija Kovača, Dušana Kojića Koju, Zorana Kostića Caneta, Nebojšu Antonijevića Antona i druge brojne muzičare. Sava centar u 20.30 časova.

Čuće se klasični poput „Retko te viđam sa devojkama“, „Malena“, „Rusija“, „Nebeska tema“, „Ona to zna“, „Pataljci“, „Sve laži sveta“, „Odnesi me“, „Samo jednu ljubav imam“ i mnoge druge pesme koje su već odavno deo kolektivnog sećanja generacija i generacija ljudi sa ovih prostora.

Biće to više od koncerta, biće to proslava muzike i ljubavi. U snu kao i na javi.

Pridružite nam se i vi, jer, kako je rekao Petar Peca Popović: „Naša je dužnost da ne tuguješ već slavimo. I kao što nikada nisi želeo da vidiš ljude u suzama, već si težio da svi oko tebe budu srećni, dopusti da se setimo kako si i koliko dotakao naše živote. Kako si jednu generaciju i jednu geografiju obogatio i koliko si pritom ostao čist, dobar, častan i pošten.“

Koncert organizuje promoterska kuća Long Play, uz Marsh Creative Production i podršku Sekretarijata za kulturu Grada Beograda.

Pogled iz Silicijumske doline

PIŠE NENAD MILOVANOVIĆ,

CEO Coing, softverske kompanije koja posluje u Srbiji, Velikoj Britaniji i SAD

KAKO NOVE TEHNOLOGIJE MENJAJU SVAKODNEVNI ŽIVOT

UPOTREBA NOVIH TEHNOLOGIJA DRASTIČNO MENJA NAVIKE U SVAKODNEVНОM ŽIVOTU.

Kako deo godine provodim u SAD i Britaniji a deo u Srbiji, vrlo lako uočavam te promene.

Podimo, recimo, od toga da je potrebno da danas nešto lično kupite u prodavnici u SAD gotovo nestala. U praksi odlazim u prodavnicu samo kada hoću da izaberem sveže ulovljenu ribu, sve ostalo je standardizovano metrikama kvaliteta

i klase, pa vrlo rado prepuštam dosta-vljaču da sve izabere za mene. U Americi se, na neki način, vodi rat na tržištu online trgovine, a jedan od najvećih igrača na ovom terenu je – „Amazon“, kog mi uglavnom znamo kao platformu za kupovinu knjiga, a on je daleko više od toga. „Amazon“ danas u svojim skladištima ima 45.000 robota koji mu omogućavaju da automatizuje dobar deo procesa prodaje i bude brži od konkurenčije, a polovina američkih domaćinstava ima člansku kartu loyalty programa ovog retailera.

Online kupovina je promenila i navike trgovaca. Danas je standard tzv. free return. Recimo, kad kupujete obuću, prodavac vam šalje veličinu koju vi procenite da vam odgovara, a ukoliko se ispostavi da vam treba drugi broj, on vam šalje novi par, bez naplaćivanja. Ako ni taj drugi par ne odgovara, retailer će vam poslati novi. Kada konično izaberete odgovarajući, treba da vratite preostala dva para u roku od 30 dana. Naravno, i dalje možete da vratite sva tri para i da vam novac bude refundiran.

Online retail trendovi utiču na lagunu smrt tržnih centara koji su ranije bili centri za socijalizaciju a danas su neki od njih prazni i narušeni. To

su bila mesta gde idete u bioskop, pa onda da jedete, prošetate se i kupite nešto. Danas streaming servisi, poput Netflix-a, ubijaju prihode bioskopima, pa manjak njihovog prometa utiče na restorane i na prodavnice. To što u Srbiji beležimo rast broja shopping mолова govori da investitori ne očekuju skoru disruptiju tradicionalnih retail poslovnih modela. Ali edukacija srpskog društva u korišćenju elektronskih platnih sredstava bi uticala na promene u ovom segmentu tržišta.

Svaki tehnološki napredak donosi niz promena u svakodnevnom životu.

PROCENJUJEM DA ĆE SLEDEĆU VELIKU PROMENU PREDSTAVLJATI SAMOVODEĆI AUTOMOBILI.

Postojanje samovodećih automobila će ukinuti potrebu za posedovanjem sopstvenog vozila. Plaćaćemo pretplatu i koristićemo mreže automobila jer će biti jeftinije. Nećemo morati više da mislimo o parkingu ni održavanju, registraciji, osiguranju. Kada se naša vožnja završi, taj automobil će otići po nekoga drugog i obezbediti vožnju. Kada idemo kući, nazad će nas prevesti neka druga jedinica iz mreže koja je u momentu našeg pick-up zahteva bližu. Nestanak potrebe za parkingom će omogućiti urbanim sredinama da parking prostor pretvore u nešto drugo. Kada nema potrebe za prevozom, automobili će se sami parkirati negde izvan grada gde će istovremeno i puniti svoje baterije i biti održavani u centralizovanom maniru koji reže troškove. Naravno, mnogi ljudi koji žive od upravljanja prevoznim sredstvima biće na udaru.

Kao i u svakoj revoluciji, nekome bude bolje a neko zbog toga ispašta.

OSLOBODI SVOG UNUTRAŠNJE GENIJA

Mamurni i dehidrirani Kit Ričards se 1965. budi u motelu – Stounsi tada još uvek nisu mogli da priušte sebi hotelske sobe – jednog vrućeg i sparnog jutra. Pored sebe nalazi gitaru i snimač zvuka. Grogiran, premotava traku i stiska „plej“. Od sat vremena snimka, 59 minuta je njegovo hrkanje. Ali u prvih 30 sekundi se nalaze uvodni rif i prvi stihovi vanvremenskog hita „Satisfaction“. Ričards se u tom trenutku nije sećao ni da je uključio snimač. Verovali ili ne, ovaj šablon ponašanja paralelan je Ajnštajnovom kada je otkrio teoriju relativiteta. Isti šablon ste i vi doživeli, ako ste ikad rešili neki problem dok ste se tuširali

PRIREDIO LUKA AREŽINA

a li ste se ikada zapitali kako se genijalne ideje i veliki proboji u razmišljanju javljaju? Olivija Foks Kaban i Džuda Polak smatraju da svako može da nauči da kultivise velike ideje. U knjizi *Mreža i leptir: Umetnost inovativnog razmišljanja*, oni pomoću anegdota o radanju velikih ideja i praktičnih predloga za uvećavanje kognitivnih sposobnosti pokušavaju da nas nauče da uđemo u stanja u kojima se dešava genijalnost.

Mamurni i dehidrirani Kit Ričards se 1965. budi u motelu – Stounsi tada još uvek nisu mogli da priušte sebi hotelske sobe – jednog vrućeg i sparnog jutra. Pored sebe nalazi gitaru i snimač zvuka. Grogiran, premotava traku i stiska „plej“.

OD SAT VREMENA SNIMKA, 59 MINUTA JE NJEGOVO HRKANJE. Ali u prvih 30 sekundi se nalaze uvodni rif i prvi stihovi vanvremenskog hita „Satisfaction“. Ričards se u tom trenutku nije sećao ni da je uključio snimač.

Verovali ili ne, ovaj šablon ponašanja paralelan je Ajnštajnovom kada je otkrio teoriju relativiteta. Isti šablon ste, piše magazin *Fortune*, i vi doživeli, ako ste ikad rešili neki problem dok ste se tuširali.

Kada uđete pod tuš, vaš mozak neprimetno promeni režim funkcionisanja. Pre toga ste se svesno koncentrisali na problem. Ali pod tušem, vaš mozak verovatno počne besciljno da luta, skoro da „ne razmišlja ni

o čemu“, dok vas vruća voda opušta. Neuro-naučnici su nedavno otkrili da tajna revolucionarnih ideja leži upravo u toj sposobnosti mozga da „šalta“ dva režima – fokusirani i lutajući.

Sa fokusiranim režimom ste već upoznati – trenutno ga koristite čitajući ovaj tekst. Možete razmišljati o njemu kao o „izvršnom režimu“: to je režim koji završava stvari. Orientisan na ciljeve i rokove, on je tata-mata za pravljenje lista i poštovanje rasporeda i budžeta. Deo mozga zadužen za ovaj režim naziva se izvršna mreža, IM.

IZVRŠNA MREŽA JE GRUPACIJA VIŠE REGIJA MOZGA U BLIZINI prednjeg dela lobanje. Vi ste veoma izvežbani u korišćenju tog dela mozga – celokupno školovanje je bilo trening za to. Pomoću IM vi ste (nadamo se) funkcionalan, odgovoran i produktivan član društva.

Ali IM ne može sama da doprinese donošenju inovativnih i revolucionarnih rešenja. Potrebna joj je pomoć od lutajuće mreže, one koja doprinosi momentima pod tušem. To je kreativna mreža, mreža „po difoltu“, DM. Ona je kao neko veće genija unutar vašeg mozga. Geniji razgovaraju, razmenjuju ideje, polupromišljene teorije i divlje spekulacije.

DM je izvor sve naše kreativnosti, svih naših izuma, svega našeg genija – a za to nije dobila ni približno dovoljno priznanja. Šta je DM postigla tokom ljudske istorije? Bolje pitanje je – u kom velikom otkriću ona nije učestvovala? Ako nam IM pruža mogućnost da se fokusiramo i postignemo što smo zatrali, DM nam omogućava da prozremo kroz kompleksnost sveta i dokučimo šablone koji leže u osnovi.

Kreativna mreža je ključna komponenta našeg mozga: istraživanja su pokazala da je taj deo mozga neizostavan u preživljavanju koliko i srce ili bubrezi. Toliko je bitna da bismo mogli da napišemo celu knjigu samo o njoj. Rekli bismo: „Evo je! Evo kako funkcioniše, evo kako možete da joj pristupite, evo kako je stavljaće u turbo.“ Ipak, to nije dovoljno. DM ne može sama da donese revolucionarne ideje.

Sposobnost da se menja sa jednog na drugi režim rada je ono što je omogućilo Kitu Ričardsu da iznredi „Satisfaction“ i Albertu Ajnštajnu da otkrije specijalnu teoriju relativiteta. U stvari, to je ono što je omogućilo većinu otkrića tokom ljudske istorije.

A kako možete pristupiti vašem režimu genija? Jedan način je da malo odremate.

Adam Čejer, jedan od inženjera Eplove virtualne asistentkinje Siri, bio je suočen

sa herkulovskim podvigom. Srećom, Čejer je imao tajno oružje: spremjan režim genija.

ČEJER ZNA BOLJE OD TOGA DA POKUŠAVA DA SVAKI od bezbroj problema koji su se javljali dok je dizajnirao Siri rešava „peške“. „Ja spavam na problemima sa kojima se borim.“ Čejer je otkrio revolucionarnu moć hipnagoških i hipnopompičnih stanja – perioda polusna oko buđenja i tonuća u san. To su trenuci u kojima je naš režim genija u petoj brzini.

„Oko 11 ležem u krevetu i vrtim po glavi problem“, kaže Čejer. „Vrtenje po glavi“ znači fokusiranje IM kako bi namerno i svesno skrenuo pažnju svog veća genijalaca na problem. Onda se na njih oslanja da prave nove asocijacije i iznadu rešenja dok spava. Kada ustane, koristi IM kako bi prikupio ono do čega je DM došao.

Hipnagoška i hipnopompična stanja inhibiraju rad frontalnih režnjeva u kojima je situirana IM. Ipak, kao što svako ko je sklon gledanju u prazno zna: jednostavno pravljenje pauze neće dovesti do inspiracije. Kako bismo potpirili kreativnost, moramo da radimo stvari koje dozvoljavaju da nam misli lutaju.

Tim naučnika Univerziteta u Kaliforniji u svom istraživanju dao je ispitnicima zadatku da smisle neuobičajene načine upotre-

ČETIRI TIPA REVOLUCIONARNIH IDEJA

1. EUREKA

Iznenadna, neočekivana realizacija. Da biste je doživeli, potrebno je da budete duboko uredjeni u problem, a istovremeno da dopustite da vam mozak luta.

2. METAFORIČKE

Korišćenje analogija. Na primer, braća Rajt su koristila analogiju sa pticama. Takođe su koristili analogiju sa uvrtnjem unutrašnjih guma na biciklu pri izumu „kriviljenja krila“, revolucionarne ideje koja je čoveka vinula u vazduh.

3. INTUITIVNE

Instinkt bez „eureka“ momenta. Tomas Edison je izumeo fonograf, preteču gramofona, tako što je primetio da diranjem membrane na dijafragmu pravi mala ulegnuća u alu-foliji ispod nje, koja se mogu iskoristiti za reprodukovanje zvuka.

4. PARADIGMATSKE

Duboki uvid o nekom sistemu misli koji menjaju pravila koja mu pripisuјemo. Kada je Isak Njutn shvatio da iste sile vladaju jabukom koja mu je pala na glavu i nebeskim telima, temeljno je promenio naše shvatanje univerzuma.

be za predmete („Šta sve može da se uradi sa ofingerom?“). Nakon toga im je dato da pauziraju 12 minuta. Jedna grupa se samo odmarala. Druga grupa je radila banalni zadatak, a treća uopšte nije napravila pauzu.

DRUGA GRUPA JE IMALA 41% BOLJE REZULTATE POSLE PAUZE, a ostale nisu pokazale nikakvo poboljšanje. Interesantno je to što izvršnoj mreži mora biti dat cilj i zadatak kako bi ova tehniku funkcionišala.

„Koja je najbolja banalna stvar koju možemo da radimo?“, pitaju nas često klijenti. Kada bismo morali da izaberemo jednu, to bi bila šetnja. Čak i istraživanja u kojima su ispitanici hodali na pokretnoj traci u zatvorenom prostoru pokazala su pozitivne rezultate.

Carls Darwin je imao svoju trasu od četvrt milje koju je smatrao toliko važnom da je težinu problema merio time koliko mu je krugova šetnje potrebno da ga reši. Carls Dickens je šetao tri sata dnevno svakog popodneva, a ono što je na šetnjama primećivao, stavljao je direktno na papir.

Čajkovski se zadovoljavao dvosatnom šetnjom. Bio je vrlo strog i nije se vraćao ni minut ranije, jer je bio ubeden da će se u suprotnom razboleti. Betoven je uživao u dugim šetnjama posle ručka, noseći olovku i papir za slučaj da ga snađe inspiracija.

Čuven je citat Serena Kjerkegora: „Ušetao sam se u svoje najbolje misli.“ Često su ga viđali kako trči do stola da bi nastavio sa pisanjem sa šeširom još na glavi i štapom još u ruci.

Bolje je setati po mirnim i tihim mestima, na kojima ne morate da pazite na automobile, semafore, džogere i tako dalje. Nekome više godi da šeta besciljno, a drugome da šeta nekud konkretno.

Naravno, nije dovoljno samo šetkati se. Potrebno je jasno definisati problem koji želite da rešite, da ga verbalizujete i postavite cilj. Korisno je imati i svesku ili diktafon, kako biste zabeležili ideje koje vam padnu na pamet. Držite nešto u ruci, novčić, kamenčić, spajalicu, „Star vors“ figuricu – nebitno. Naše šake šalju ogromne količine informacija našem mozgu i držanje tih kanala otvorenim drži naš mozak u asocijativnom stanju.

Bitno je takođe imati u vidu da revolucionarne ideje skoro nikada nisu izvučene iz vakuma. „Kreativnost je samo povezivanje stvari“, rekao je jednom Stiv Džobs. „Kada pitate kreativne ljude kako su nešto uradili, oni kao da se osećaju malo krivim jer nisu ništa uradili, samo su nešto videli... To je zato što su uspeli da povežu iskustva i tako sintetišu nove stvari.“

EKSKLUSIVNI INTERVJU

Eliot Biznau

Zašto su nam neophodni mentori

AKO STE VERNI ČITAOCI ORIGINALA, OVAKAV INTERVJU VAS UOPŠTE NEĆE IZNENADITI. MI SE OD PRVOG BROJA TRUDIMO DA VAM PREDSTAVIMO SVETLE PRIMERE IZ SVETA BIZNISA, KULTURE, FILANTROPIJE, MODE, UMETNOSTI I SPORTA. AKO IPAK NISTE S NAMA OD PRVOG BROJA, NAŠA PORUKA JE KONSTANTNA I VRLO JASNA. DAJEMO GLAS, PRIORITET I VIDLJIVOST ONIMA ČIE ISKUSTVO MOŽE DA VAS INSPIRIŠE I POMOGNE DA POSTANEȚE NAJBOLJA VERZIJA SEBE. SVOJ ORIGINAL. U SVE OVE KATEGORIJE SPADA I ELIOT BIZNAU, 32-GODIŠNJI BIZNISMEN IZ VAŠINGTONA I KOOSNIVAČ SADA VEĆ ČUVENOG SAMITA

PIŠE JELENA ĐOKOVIĆ

NISAM IMAO NIKOGA KO BI ME VODIO, TRENIRAO ILI SAVETOVAO. TO JE KAO KADA SE BAVITE SPORTOM, A NEMATE TRENERA. MEĐUTIM, IMAO SAM IDEJU I NISAM IMAO STRAH DA JE REALIZUJEM. BEZ IKAKVOG BLAMA SAM POČEO DA ZOVEM PREDUZETNIKE, LJUDE SA ISKUSTVOM U BIZNISU KOJE NE POZNAJEM LIČNO, ALI O KOJIMA SAM ČUO ILI ČITAO

I grom slučaja, došla sam u kontakt sa sjajnim Eliotom Biznauom, 32-godišnjim biznismenom iz Washingtona, koosnivačem Samita, konferencije koja objedinjuje različite pravce interesovanja u jedan kvalitetan festival znanja, networkinga i učenja. Samit je počeo sa vrlo skromnim brojem ljudi, 20 preduzetnika koji su se okupili da razmenjuju iskustva. Iz godine u godinu je rastao, menjao lokaciju održavanja – jedne godine je bio održan i na kruzeru i na pustom ostrvu. Zovu ga mešavnom Davosa i Burning Mana jer je toliko raznovrstan.

Zanimalo me je kako je došao na ideju da napravi Samit jer sa timom Originala planiram jednu sjajnu konferenciju u Srbiji za naše mlade preduzetnike.

Cvrsto verujem u mentorstva i imala sam sreću da upoznam neke neverovatne umove današnjice i učim od njih, a Eliot je baš takav. Iako mlad, i možda široj javnosti još uvek nedovoljno poznat, Eliot je jedan od onih ljudi koje želite da poznajete jer na svako pitanje ima odgovor ili zna da vas uputi na onoga ko zna odgovor. Otrprilike, kao Google, samo mnogo ličnije prirode. Čini mi se da je doktorirao ljudske odnose, što je jedna od vrlo bitnih veština koje svi treba da negujemo u životu, ne samo u biznisu. Takođe, jedna od veština koje primećujem kod njega jeste da veoma dobro ume da ispriča priču – i svoju, i priču o svom biznisu ili ideji. Ume da je dobro proda. To je neverovatna veština koja se stiče sa iskustvom i unapređuje samopouzdanjem.

Eliot je i vlasnik jedne planine u Juti, koju sa svojim partnerima planira da pretvoriti u zajednicu preduzetnika i ljudi sa sjajnim idejama i društveno odgovornim poslovanjem.

Kada si se opredelio da postaneš preduzetnik?

Moram da priznam da sam već na počet-

ku studija otkrio preduzetništvo i opredelio se da je to moj put. U to vreme ta reč nije bila tako popularna, niti se mnogo ljudi opredeljavalo za preduzetništvo. Većina je tražila neki komfor i sigurnost, a to nije bilo nadomak državnih ili privatnih kancelarija i sistema. Sećam se da sam sreo neke momke na kampusu koji su prodavali majice i pitao sam ih čije su majice. Prepostavljam da su tu za neki brend. Rekl su da su oni osnovali svoju firmu i da sami dizajniraju i štampaju majice. Bio sam fasciniran tom idejom. Neki unutrašnji instinkt mi je rekao da treba da budem nezavisan i da sam stvaram svoj biznis. Imao sam svoju viziju i tako sam sa ocem započeo svoj prvi biznis. Prodavao sam reklamni prostor u jednom štampanom magazinu.

Kako si paralelno išao na fakultet i vodio svoj biznis? Da li je to uopšte moguće?

Neću da vas lažem, bilo je pakleno. Ustajao sam svakog dana u pet ujutru i pokušavao da balansiram posao i fakultet. To sam nekako uspevao prve dve godine, ali kako je posao rastao, tako mi je postalo jasno da neću moći i jedno i drugo. **Uživao sam u toj atmosferi i energiji na kampusu, gde svi idemo ka učionicama s mладом, pozitivnom energijom, željnim znanja. Međutim, zatekao sam sebe u jednom trenutku da postavljam sebi pitanje: „Ako svi idemo u istom pravcu, onda ćemo svi biti isti. Ja želim da budem drugačiji.“** I tada sam se okrenuo i više se nisam vraćao na fakultet. Ne želim da ovo zvuči kao da je to jedini način da budemo drugačiji. Ali mislim da je ta misao u meni postepeno rasla i da je tada kulminirala. Fakultet je vrlo bitan faktor odrastanja nakon srednje škole. Uči te kako da budeš samostalan, svoj, kako je kuburiti s računima i obavezama. Na fakultetu moraš brzo da odrastes.

Prilično hrabra odluka. Jesi li se ikada pokajao zbog toga?

Tek nakon što sam napustio koledž, shvatio sam da je vrlo teško napredovati u bilo čemu bez pomoći nekog sa iskustvom. Ubrzo sam shvatio da treba vremena da se stekne iskušto i da je mnogo lakošće ići kroz život uz pomoć mentora. Ja tada nisam imao nikoga koji bi me vodio, trenirao ili savetovao. To je kao kada se bavite sportom, a nemate trenera. Međutim, imao sam ideju i nisam imao strah da je realizujem. Bez ikakvog blama sam počeo da zovem preduzetnike, ljude sa iskustvom u biznisu koje ne poznajem lično, ali o kojima sam čuo ili čitao. Predlagao sam im da organizujem neko okupljanje, gde će moći da razmene iskustva, kontakte, ideje, a ja ću usput moći da učim od njih.

Koliko si tada imao godina?

Imao sam 21 godinu, vratio sam se da živim sa roditeljima i krajem 2007. organizovao svoj prvi samit/konferenciju. Okupio sam dvadesetak ljudi u skri rezortu Alta u Juti, među njima je bio i osnivač Tom cipela i osnivač Vimeo platforme za video-hosting. Tada su njihove kompanije bile male u odnosu na ono što su sada. Nakon tog samita, svi smo se složili da smo se sjajno proveli i poželeteli smo da sledeći put okupimo veći broj ljudi. Na drugi samit sam pozvao 60 preduzetnika, i ovaj put smo se okupili u Meksiku, na Plaži del Carmen (Playa del Carmen). Ovoga puta su mi se pri-

družila četiri druga s kojima sam organizovao taj samit, četiri koosnivača. Volem da radim u tim i značilo mi je da imam njihovu podršku. **Uvek preporučujem svima da okupe oko sebe tim ljudi. Jer neko je dobar u finansijama, neko u planiranju, neko u strategiji, neko u logistici. Svi možemo da dopunjavamo jedni druge i tako osnažimo tim.** Svoj treći event smo organizovali u Aspenu i pozvali smo 120 ljudi. Tada smo imali sponzore. Mi smo uspevali da pokrijemo troškove organizacije i sa prvim Samitom, ali nismo imali keš unapred. Korak po korak i došli smo do 2017. godine i poslednjeg samita koji je održan u LA-u, gde je bilo 4.000 ljudi, preko 100 govornika i 50 muzičkih koncerata. Imali smo sve: od joge, meditacije, biznisa, umetnosti, sporta, do neverovatnih pop-ap standova sa hranom. A sve je počelo sa idejom na koledžu da upoznamo što više ljudi i učim iz njihovog iskustva.

Vi ste na neki način redefinisali značenje termina „konferencija“. Pored vas sa Davosom, a to je prilično veliki kompliment za tako mladu ideju. Kako ste došli na ideju da budete drugaćiji i skupili hrabrost da to realizujete?

Naša želja je bila da napravimo najzabavniji festival intelektualaca, lidera, kreativaca i preduzetnika. I tajna je bila u tome da sve to okupi-

**NEMOJ PREVIŠE DA
BRINEŠ O PRIKUPLJANJU
NOVCA ZA SVOJ BIZNIS.
JEDNOSTAVNO, POČNI
DA RADIŠ, LIMITIRAJ
MAKSIMALNO SVOJE
TROŠKOVE I DAJ SVE OD
SEBE DA SVOJ PROIZVOD ILI
USLUGU POKAŽEŠ I PRODAŠ
ŠTO VEĆEM BROJU LJUDI. NE
BRINI O NOVCU ODMAH**

mo na jednom mestu – da ne budemo klasična konferencija ili muzički festival. Mi smo hteli da budemo sve u jednom. Miks dobre muzike, filantropije, biznisa, kulinarstva i umetnosti.

Kako si došao do novca da bi ostvario tu ideju?

Kada sam počinjao, nisam imao nikakva poznanstva ili veze. Jedini način da dođem do novca bio je da počnem da radim nešto konkretno. Danas čujemo dosta o startapovima i kako oni obezbede na početku od 50.000 do 100.000 dolara, kroz venture kapital. Ali 2007. se to nije tako radilo. Deda jednog od koosnivača nam je ustupio svoju staru kuću na Floridi, pa smo se preselili tamo da ne bismo plaćali rentu. **Danas ljudi plaćaju hiljadu dolara da dodu na Samit, i imamo mnoštvo sponzora koji žele da se reklamiraju pred našom publikom.** Na samom početku, niko od nas nije bio plaćen za svoj rad. Pretpostavljam da mnogi mogu da se prepoznaaju u ovome, pogotovo oni koji su tek završili fakultet ili ne znaju šta da rade. Bitno je da se potrudite da pronađete nekoga sa iskustvom, nekoga iz vašeg grada, okoline. Ne morate da stupite u kontakt sa osnivačem Facebooka. Ni ja u početku nisam zvao neke poznate ljude. Da, sada kada pogledamo ko su bili učesnici samita, oni sada jesu poznati i uspešni, ali tada kada sam ih ja zvao, nisu bili. Tada su bili samo jedna grupa vrlo kreativnih i inspirativnih ljudi. Jednostavno, pozovite nekog preduzetnika i recite mu: „Hej, voleo bih da se sastanemo, da istražimo načine kako možemo da saradujemo u budućnosti.“ Sigurno će vam izaći u

susret. A moj drugi savet bi bio: nemoj previše da brineš o prikupljanju novca za svoj biznis. Jednostavno, počni da radiš, limitiraj maksimalno svoje troškove i daj sve od sebe da svoj proizvod ili uslugu pokažeš i prodas što većem broju ljudi. Ne brini o novcu odmah.

Kako birate ko će da bude govornik na vašem samitu?

Imamo standarde i kriterijume i za publiku i za govornike na našim samitimima. Na primer, **naši posjetioci, tj. publika, moraju već da budu preduzetnici.** Dakle, taj korak su već napravili i već su korak bliže ostvarenju svog sna. To nam je bitno jer želimo da stvorimo okruženje gde su svi već krenuli napred. Svi napreduju. Što se tiče govornika, to su ljudi koji inspirišu, koji su već postigli zavidne nivoe uspeha. Ali ne biramo ih na osnovu novca koji su zaradili, to nam nije pokazatelj uspeha. Nama je bitno da pored toga što radiš dobro za svoj biznis, ti radiš za dobrobit sveta i zajednice. Društveno si odgovoran.

Dakle, i za učesnike je ovo neka forma networkinga?

Da, jer imamo raznovrsnu publiku. Neki se bave wellnessom, menadžmentom, neki finansijama, neki sportom, neki umetnošću, neki muzikom, kulinarstvom. Vrlo raznovrsna ekipa.

Može li taj koncept da bude primenljiv i drugde u svetu?

Definitivno možemo da ga preselimo i u Evropu. Voleli bismo da ga organizujemo u Evropi 2019. Trebalo nam je deset godina da

izgradimo poverenje i snažan brend ovde u Americi, a i da sami otkrijemo u čemu smo dobri a u čemu ne.

Trudite se da dovedete nove govornike za svaki samit?

Govornici se menjaju, ali većina publike se vraća. Možete to da uporedite sa muzičkim festivalom koji se održava svake godine, a ipak je stalno drugačiji.

Da li ćete ponuditi opciju live streaminga za one koji ne mogu fizički da prisustvuju?

Upravo smo aploudovali, za našu desetu godišnjicu, intervju Džefa Bezosa koji je bio vrlo ličan. Radio ga je sa svojim bratom i sadrži mnogo privatnih, porodičnih slika i iskustava iz posla i života. Ovo je prvi video, a nastavljemo da ih delimo. Tim Feris je ove godine na Samitu intervjuisao Brajana Grejzera i oni su to podelili na podkastu. Polako šrimo platformu, i bićemo sve zastupljeniji na društvenim mrežama.

Ko su vaši najpopularniji govornici do sada?

Ester Perel je jedna od naših najposećenijih govornica. Kad god ona ima prezentaciju, u sali bude preko 1.500 ljudi. To samo pokazuje koliku raznovrsnost imamo u publici. Imali smo Andrea Agasiju i Bobija Turnera koji su pričali i o budućnosti investiranja u edukaciju kroz filantropiju, a Kobi Brajant je govorio o svojoj karijeri i životnim lekcijama koje je naučio. Ajsmen je pričao o tehnikama disanja, a u istom trenutku smo imali mnogo drugih dešavanja na različitim punktovima... Brin Braun je imala sjajan govor, kao i Džesika Alba, o svom poslu i kompaniji Honest. Došla je na samit u osmom mesecu trudnoće!

Kako birate mesto održavanja?

U principu, sva mesta na kojima se održavao samit bila su skroz kul. Kada se iz godine u godinu vraćaš na isto mesto, uhodaš se, otkrijes sve prednosti i mane, mnogo bolje savladaš sve poteškoće organizacije.

Koje ste greške pravili, a koje su vam pomogle?

Žao mi je što nismo ranije izašli na društvene mreže. Moć videa je velika. Voleo bih i da smo se ranije fokusirali na biznis stranu. Voleo bih da sam imao više biznis mentora da mi pomognu. Nikad ne bih pravio onakve greške, i zato su mentorji bitni. Iskustvo sam sticao na teži način. Kada ste mladi, i pogotovo ako niste završili fakultet kao ja, počinjete mnogo pre dru-

gih i to je možda vaša prednost. Ali morate da budete svesni da nemate iskustvo i da ste skroz sami. I za sve nedostatke koje imate, moraćete sami da radite da ih nadomestite. Ne možete nikoga drugoga da krivate do sebe samog. Eto, sada kada se osvrnem, voleo bih da sam ostao na koledžu da savladam te veštine. **Možda bi bilo bolje da sam, umesto što sam započeo sam svoj biznis, uzeo neko vreme da radim za nekog drugog i steknem to dragoceno iskustvo koje bi me sprečilo da napravim toliko mnogo grešaka.** Nadam se da za desetak godina, kada se osvrnem, neću videti toliko grešaka.

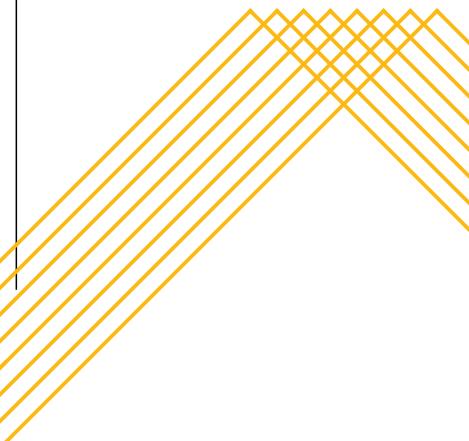
Šta je, po tebi, jedna od najbitnijih veština koje treba da imamo da bismo uspeli u svetu biznisa?

Sposobnost da slušamo bi bila jedna od najbitnijih. Od nje sve počinje. Ako ne naučimo da slušamo ljude oko sebe, nećemo moći da im ponudimo ni uslugu ni proizvod, jer ih nećemo razumeti. A da ne pričam o učenju od drugih. Na to bih odmah nadovezao bitnost ulaganja i gajenja međuljudskih odnosa. Znati kako graditi te odnose je vrlo kompleksna veština. Trebaće vam tim ljudi, partnera, da vam pomognu da ostvarite san. Dobri odnosi su ključni. I naravno, da budete spremni da zasučete rukave. Na kraju, za sve to je potrebno i malo sreće.

Kada bi morao da odabereš samo jednu poruku studentima, koja bi to bila?

Kada pokušavaš da ostvariš svoj san, veoma je bitno da imas mentore koji će da te savetuju i pomognu ti da smanjiš broj grešaka. Oni su te greške već pravili i imaju iskustvo koje tebi može da skrati lutanje na putu do uspeha, mogu da te upozore. Nauči da slušaš. ☺

OD
SPOSOBNOSTI
DA SLUŠAŠ
DRUGE SVE
POČINJE. AKO
NE NAUČIMO
DA SLUŠAMO
LJUDE OKO
SEBE, NEĆEMO
MOĆI DA IM
PONUDIMO
NI USLUGU NI
PROIZVOD, JER
IH NEĆEMO
RAZUMETI

Strah od gubljenja privatnosti

Ako prijatelju ne želiš da kažeš kako si čuo da je neko o njemu govorio ružno, to je način da njega, ali i sebe, zaštitiš od mogućih problema, nesporazuma, prepirkki ili svada. Ali zašto se ovakvih razmišljanja odričemo kada sasvim lične podatke delimo sa kompanijama, vladom ili nekim drugim institucijama? Pod pritiskom sve snažnije tehnologije, a još više zloupotreba kojima su njihovi korisnici podložni, ispravno je pitati se: da li vlade ili kompanije imaju svako pravo da raspolažu našim podacima kada im ih poverimo, i koga bi i zašto ti podaci zanimali?

PIŠU ZORICA MARKOVIĆ I DIMITRIJE ĐURIĆ

Da li biste šestogodišnjaku rekli da Deda Mraz ne postoji, a onda mu objasnili kako ste lično ostavili trage cipela u snegu i umotali poklone u najlepše ukrasne papire? Kada bi vas najbolji prijatelj pitao ko vas je to zvao, da li biste mu rekli – zvao me je naš zajednički prijatelj i objasnio mi kako da organizujemo iznenadenje za tvoj rođendan? Da li biste rado prepričavali trećim osobama razgovore sa voljenom osobom kojoj ste poverili najintimnije detalje svog života?

Ako je vaš odgovor na ova pitanja – ne, reklo bi se da imate zdravo i normalno shvatanje vrednosti prikrivanja određenih činjenica ili tajni od nekih ljudi, na neko vreme. I to je sastavni deo života samostalne odrasle osobe, njena odluka da napravi neku vrstu „umutrašnjih“ džepova za odredene informacije, kao mesta koja će joj omogućiti da testira neka nova iskustva, donosi teške odluke, zaštititi sebe ili druge, ili da, prosto, bude srećna.

Postoji mnogo dobrih, čak i plemenitih razloga za ovakvu vrstu kontrole nad sopstvenim tajnama. Jer, ako prijatelju ne želiš da kažeš kako si čuo da je neko o njemu govorio ružno, to je način da njega, ali i sebe, zaštitiš od mogućih problema, nesporazuma, prepirkki ili svada.

Ali zašto se ovakvih razmišljanja odričemo kada sasvim lične podatke delimo sa kompanijama, vladom ili nekim drugim institucijama? Pojedinci koji štite svoju privatnost, u tom slučaju, ipak, prepostavljaju da u grupama ljudi mora postojati izvesna otvorenost koja bi una-

predila njihove medusobne odnose, učinila ih efikasnijim, kao i to da je to moralno prihvatljiv način uspostavljanja medusobnih odnosa.

Jer, sledeći ovu analogiju, na taj način bismo mogli da otkrijemo teroriste, ako bismo vlasti dozvolili da špijunira sve brojnije kanale komunikacije. Ali istovremeno, ne želimo da policija čita naše mejlove. Isto tako, možda bi poslodavac mogao sa većom sigurnošću da računa na svoje radnike u svakom trenutku, kada bi tačno znao gde se oni nalaze. Ali, sa druge strane, ko bi želeo da ga kompanija zatiče u toaletu?

POD PRITISKOM SVE SNAŽNJE TEHNOLOGIJE, A JOŠ VIŠE ZLOUPOTREBA kojima su njihovi korisnici podložni, ispravno je pitati se: da li vlade ili kompanije imaju svako pravo da raspolažu našim podacima kada im ih poverimo, i koga bi i zašto ti podaci zanimali. Možda iz istih omih razloga zbog kojih gledamo rijaliti programe, iz vojnerske potrebe da zavirimo kroz tudu ključaonicu.

U svakom slučaju, jedan od odgovora dao nam je nedavni skandal u kome je kompanija „Kembridž analitika“ zloupotrebila lične podatke korisnika Fejsbuka, pretpostavljajući se, za račun izborne kampanje Donald Trampa. Dakle, iz razloga komercijalne prirode, u političkom smislu.

U međuvremenu, saznali smo da je „Kembridž analitika“ na taj način mogla i da čita naše poruke koje razmenjujemo sa prijateljima na toj društvenoj mreži. Frustrira i činjenica da je profesor psihologije Aleksandar Kogan, kog je „Kembridž analitika“ umajmila da prikuplja lične po-

datke desetina miliona korisnika Fejsbuka, rekao da Fejsbuk za to nije bilo briga, iako je to bilo u suprotnosti sa pravilima društvene mreže. Vodili su se, kaže, pogrešnom idejom da korisnici ionako znaaju da kompanije nepropisno prikupljaju podatke i da korisnike za to nije briga.

A što se desilo? Fejsbuk je izgubio zanemarljivu vrednost akcija na berzi i prihoda oglašivača, ali ne i korisnike. Oni su još uvek tamo. I biće, smatra psihoterapeut Aleksandar Kontić.

„Razlozi nisu lako razumljivi: društvene mreže su formirale virtuelnu zajednicu iz koje – posebno kod mlađih osoba – skoro da nije moguće izostaviti sebe, odnosno izbrisati svoj nalog. U neku ruku, to bi bila verzija virtuelnog samoubistva sopstvenog digitalnog postojanja u tom virtuelnom, ali važnom i gusto naseljenom svetu. U njemu je, sa svakim, neprestano onlajn, 24 sata dnevno. Biti izvan mreže, čak i za minimalno vreme, proizvodi kod mnogih osećaj tenzije, frustracije, pa i anksioznosti“, kaže Aleksandar Kontić.

ON DODAJE DA JE POSLEDICA TAKVOG STANJA ČINJENICA DA SU MLADE GENERACIJE o kojima govoriti i bukvalno rođene u virtualnoj stvarnosti, pa se samim tim i razumevanje pojma privatnosti izmenilo.

„Tehnološka revolucija je izmenila način života koji teško prepoznajemo zato što deluje kao deo nepromenjive, standardne svakodnevnice, dakle tiho i neprijetno. Jedan od efekata novog odnosa sa svetom jeste njegova podela na virtuelni i realni aspekt, u kome društvene mreže poput Fejsbuka imaju svoju značajnu ulo-

gu i sve više korisnika koje možemo nazvati „stanovnicima“ virtualne realnosti. Najmlade generacije su se u njoj i rodile. Možda je njihova mlada majka postavila na društvenu mrežu njihovu digitalnu sliku, dobijenu u ordinaciji ginekologa, i pre nego što su se rodili, kako bi to podelila sa ostalima“, kaže Kontić.

TEHNOŠKA REVOLUCIJA O KOJOJ PRIČA SAGOVORNIK ORIGINALA USLOVLJENA JE, a dobrim delom je i otpočela, promenom u načinu funkcionisanja samog interneta. Na samim njegovim počecima, veb-stranice nisu mogle da se „sete“ korisnika koji su ih posećivali. Svaki put kad bi otišli na drugu stranicu, veb-lokacija zaboravila bi na njih i svaku akciju koju su na njoj preduzeli, što je, istina, imalo i realne nedostatke.

Bilo je to nešto poput razgovora sa Alchajmerovom bolešću. Svaka interakcija bi rezultirala potrebom da se ponovo predstavite, i ponovo, i ponovo, i ponovo. Da bi rešili ovaj problem, programeri su tada predviđali mogućnost opeje čuvanja podataka – čuvene „kolačiće“. I to na hard-disku korisnika, tako da svaka veb-

lokacija može da prepozna korisnika koji je ponovo poseti.

Davne 1994. godine, čuveni Netskejpu objavio je novi pretraživač, ovog puta kompletiran „kolačićima“. Za nepunih godinu dana, postao je najpopularniji na svetu.

Uskoro su i drugi timovi programera iz drugih kompanija počeli da koriste „kolačiće“ na najneverovatnije načine. Većina njih bila je fantastična onoliko koliko je bila i zabrinjavajuća.

Na primer, sajtovi su počeli da računaju broj jedinstvenih čitalaca koji im pristupaju, dok su oglašivači počeli da prate ponašanje korisnika na internetu kako bi prilagodili svoje oglase potrošačevim specifičnim ukusima.

NA IZVESTAN NAČIN, A DA TO I NE PRIMEĆUJE, KORISNIK FEJSBUKA SE IZLOŽIO KAO ROBA DRUŠVENOM VREDNOVANJU I OČEKIVANJIMA DA NEŠTO ŠTO JE NJEGO LIČNO, DOBJE ODREĐENI, PONOVO – ŠTO VEĆI, TO BOLJI „INDEKS“ SOCIJALNOG VREDNOVANJA, PREKO AFIRMATIVNIH REAGOVANJA I BROJAVA VEZA

UPRAVO U TOME LEŽI SNAGA NOVIH TEHNOLOGIJA, TOLIKA DA U SVAKOM TRENUTKU JEDAN „PAMETNI“ telefon može da zna gde ste, koliko ste koraka prešli od tačke A do tačke B, koliko vam je vremena za to bilo potrebno, kojim ste se ulicama kretali, šta ste jeli, sa kim ste popili kafu, a uveče otišli na svirku i, naposletku, sa kim ste legli. Medutim, ona nije izazvala strah korisnika od gubitka privatnosti. Štaviše, još više ju je ogolila.

„Još jedna osobnost društvenih mreža, posebno Fejsbuka, jeste neka vrsta statusa koji se dobija shodno broju prijatelja, takozvanih „lajkova“, „poena“ i slično. To omogućuje poređenje, visoku kompetitivnost oko svega ovoga, gde se formiraju standardi koje treba neformalno ostvariti sa brojem prijatelja, brojem lajkova, svakako – što više, to bolje. U realnom svetu, osećaj samopoverenja je u znatnoj meri prirodno zavisio od delanja u realnom svetu, i manje ili veće uspešnosti u tim konkretnim, ka stvarnosti orijentisanim, malim ili velikim poduhvatima.

NASUPROT TOME, POKAZALO SE DA U VIRTUELНОM svetu vladaju drugačija nepisana pravila: ‘u mreži, broj prijatelja na Fejsbuku, broj lajkova koji se dobija, stojući u vezi sa ovom imanentnom potrebom čoveka da vrednuje sebe. Na izvestan način, a da to i ne primećuje, korisnik Fejsbuka se izložio kao roba društvenom vrednovanju i očekivanjima da nešto što je njegovo lično, dobije određeni, ponovo – što veći, to bolji „indeks“ socijalnog vrednovanja, preko afirmativnih reagovanja i brojava veza. Ovo tako za posledicu ima da se na Fejsbuku postavlja jedan virtualni identitet, avatar koji ima karakteristike za koje se smatra da su prihvatljive ili poželjne. Današnji „pametni“ telefoni prave više od 1,5 miliona fotografija dnevno, od kojih većina završava postavljanjem na društvene mreže. Ali na njima će se teško naći nešto što nije afirmativno za osobu koja ih postavlja. Mnogo toga dolazi iz domena privatnosti, intime osobe. Ali je ta intima ulepšana, manje atraktivna ili, da kažemo, nepoželjni aspekti prolaze autocenzuru, te se u stvari ovde radi ne o autentičnoj intimi, odnosno privatnosti, već o njenoj verziji za publikovanje“, objašnjava za Original psihoterapeut Aleksandar Kontić. ®

DŽEF BEZOS

Čovek sa hiljadu ideja

PIŠE JOVANA RADOVANOVIĆ

Zahvaljujući povećanju cene akcija „Amazona“ za 59 odsto u poslednjih godinu dana Džef Bezos izbio je na prvo mesto liste najbogatijih ljudi na svetu. Ipak, Bezos je mnogo više od „Amazona“, iako je ta kompanija zaslužna za njegovo bogatstvo. Njegove ideje su vanvremenske, a planovi ambiciozni

Tamo kod onog skretanja levo kod Albukerkija 26 godina nakon Duška Dugouška, 1964. godine rođen je najbogatiji čovek na svetu. I ovde se svaka analogija između Diznijevog lika i vlasnika „Amazona“ završava, ali bilo joj je nemoguće odoleti.

Džefri Preston Bezos, poznatiji jednoствano kao Džef Bezos, osnivač „Amazona“ i odnedavno najbogatiji čovek na svetu koji „teži“ 120 miljardi dolara, nije, kako bi to moglo da se zaključi na osnovu njegovog prezimena, latinoameričkog porekla. Zapravo, da je život bio malo drugačiji, Džef bi se prezivao Jorgensen, po svom biološkom ocu.

MEĐUTIM, BRAK NJEGOVE MAJKE DŽEKLIN – KOJA GA JE rodila u tinejdžerskim daniма – i njegovog oca Teda Jorgensena (kažu internet biografi čuvenog uniciklistе u Albukerkiju) završio se samo godinu dana nakon što se Džef rodio, a najbogatiji čovek na svetu danas nosi prezime svog očuha.

„Što se mene tiče, moj otac je onaj koji me je odgajio, jedini put kada pomislim na to je kada me doktori pitaju da ispunim medicinski formular“, rekao je Bezos u razgovoru za Wired 1999. godine.

Bezosova majka pripadala je, moglo bi se reći, aristokratiji iz Albukerkija. Njeni preci su među prvima koji su naselili Tek-sas, a porodica je imala veliki ranč koji je nasleđivan generacijama i na kom i danas provodi odmore.

Upravo na tom ranču uz dedu Lorensa Prestona Gajza odrastao je Džef.

ZA SVE NJEGOVE USPEHE ZASLUŽAN JE JEDAN BROJ – 2.300. BEZOS JE NAKON ZAVRŠENOG FAKULTETA OTIŠAO NA VOLSTRIT, GDE JE PROMENIO PAR KOMPANIJA. TOKOM RADA ZA D. E. SHAW NAIŠAO JE NA STATISTIČKI PODATAK DA WORLD WIDE WEB RASTE 2.300 ODSTO MESEČNO. ISTOG MOMENTA UVIDEO JE POTENCIJAL PRODAJE PROIZVODA NA NETU

Osrednji teoretičari fizike ne prave razliku. Oni provode vreme u razumevanju ljudi koji prave razliku

I SAM DEDA, INAČE DIREKTOR AMERIČKE KOMISIJE ZA ATOMSKU energiju u Albukerkiju, priznao je da je imao veliki uticaj na Džefovo odrastanje i ljubav prema mehanici.

„Deda me je naučio da je teže biti dobar nego pametan“, rekao je Bezos jednom prilikom.

On često govorio o iskustvu koje je stekao radeći sa dedom na farmi i čini se da je ljubav prema agrokulturi ostala, te je danas jedan od investitora startapa Plenty koji razvija vertikalne farme. Kompanija svoje useve uzgaja na šest metara visokim kulama opremljenim LED sijalicama bez zemlje i sunca. Zahvaljujući Bezosovoj investiciji Plenty postavlja oko 300 takvih farmi u Kini.

Pojedine priče o Bezosovom detinjstvu deluju kao mitovi. Navodno je od malih nogu pokazivao talent za mehaniku i nauku. Bred Stoun zabeležio je u biografiji Džef Bezos i vreme Amazona da je čuveni preduzetnik kao klinac od 4-5 godina uspeo da rastavi svoju kolevku šrafcigerom jer je želeo da spava na krevetu, a kao tinejdžer napravio je električni alarm kako bi mlađu braću i sestre držao podalje od svoje sobe.

PREMA PISANJU BIOGRAFA, GARAŽE SU MU BILE SUDENE. NE samo da je „Amazon“ pokrenut u garaži, već su neki od njegovih prvih izuma nastali u garaži. Naime, ljubav prema mehanici i inženjerstvu u mlađačkim daniма bila je tolika da mu je soba postala tesna, pa su Bezosovi roditelji odlučili da njegove eksperimente i naučne projekte presele u – garažu.

Preduzetničke sposobnosti pokazao je takođe u mладosti. Svoj prvi posao započeo je još dok je bio u školi. Pokrenuo je „The Dream Institute“, obrazovni kamp za učenike četvrtog, petog i šestog razreda.

Idejni tvorac „kindla“ od malih nogu voleo je da čita, te je obavezna literatura

za pristup kampu bila: Gospodar prstenova J. R. R. Tolkiena, Dina Frenka Herberta, Stranac u stranoj zemlji Roberta Hajnljana, The Once and Future King T. H. Vajta, Brežuljak Voteršip Ričarda Adamsa, Crni lepotan Ane Sjuel, Guliverova putovanja Džonatana Swifta, Dejvid Koperfild Čarlsa Dikensa, Ostrvo s blagom Roberta Luisa Stivensona, kao i dve drame Torntona Vajldera.

I danas je pasionirani čitalac, a omiljena knjiga mu je, bar tako kažu, Ostaci dana Kazua Išigura.

Knjige su zapravo Bezosova prva ljubav, onu prema kompjuterima otkrio je kasnije, u srednjoj školi koju je završio sa najvišim počastima.

Ipak, čuveni Princeton je upisao kako bi studirao fiziku, ali se brzo vratio kompjuterima i diplomirao kompjuterske nake i elektronski inženjering. I ima savršeno opravданje zašto je odustao od fizike. Nije želeo da bude prosek.

„Osrednji teoretičari fizike ne prave razliku. Oni provode vreme u razumevanju ljudi koji prave razliku“, rekao je Bezos Gardjanu.

I ZAISTA, BEZOS JE DALEKO OD PROSEKA. NIJE ČAK ni tipični CEO, ne odnosи se prema biznisu na način na koji se odnosi veliki broj vlasnika multimiliarderskih kompanija. Navodno Bezos nikad ne navija alarm, voli da spava osam sati, a ako neko od zaposlenih ima problem, dovoljno je samo da pošalje mejl na jeff@amazon.com. Bezos će taj mejl i „?“ proslediti osobi koja može da reši problem, a potom će nazad dobiti odgovor da li je problem rešen i na koji način.

S druge strane, poznat je po svojoj dvostrukoj ličnosti i prekoj naravi. Zaposleni u „Amazonu“, prema navodima medija, rade u strahu od svog hiperinteligentnog šefa koji se ne libi da ih pita „zašto trošiš moje vreme“ ili „da li si lenj ili samo nesposoban“.

Bezos je poznat i po tome da čita fidbe-kove korisnika njegovih servisa. „Želite da korisnici cene vaš servis“, rekao je Bezos upitan o ovoj navici.

Bezos živi svoj dečački san. I to bukvalno. Kompaniju „Blue Origin“ za svemirski turizam osnovao je 2004. godine, decenjama nakon što je prijateljima i učiteljicima rekao da želi da bude „svemirski preduzetnik“.

Iako ne izgleda kao tipičan nerd, Bezos se savršeno uklapa u stereotip. Pored ljubavi prema epskoj fantastici, veliki je fan „Star Treka“. Njegova Alexa je inspirisana ikonom pop kulture, i čak se pojavio u „Star Trek Beyond“ kao vanzemaljac.

Takođe, „Amazon“ zamalo da nazove „MakeItSo.com“ po frazi kapetana Pičkara (imaju i istu frizuru :)).

Fasciniran je Merkuri i Apolo erom NASA, toliko da je finansirao podvodnu misiju pronaalaženja ostataka Apolo raketne i učestvovao u njoj.

I za sve njegove uspehe zaslužan je jedan broj – 2.300.

BEZOS JE NAKON ZAVRŠENOG FAKULTETA OTIŠAO NA VOLSTRIT, GDE je promenio par kompanija. Tokom rada za D. E. Shaw naišao je na statistički podatak da World Wide Web raste 2.300 odsto mesečno. Istog momenta u video je potencijal prodaje proizvoda na netu, dao je otkaz i prešlio se u Sijetl gde je pokrenuo onlajn knjižaru kao test za svoju ideju.

Odluka da pokrene biznis iz Sijetla nije bila nepromišljena niti slučajna. Najkisovitiji grad SAD bio je tih devedesetih godina centar haj-tek talenata. Džef je biznis plan napisao na putu od Teksasa do Sijetla, i onda je uz pomoć porodice i prijatelja sakupio milion dolara i pokrenuo biznis iz garaže svoje kuće.

Veliku ulogu u njegovom biznisu odigrala je Mekenzi Bezos, njegova supruga, sa kojom ima četvoro dece – tri biološka sina i usvojenu čerku. Mekenzi je bila ta koja je vozila od Teksasa do Sijetla dok je on pravio biznis plan. Bila je tu i kada je 5. jula 1994. zvanično pokrenuo kompaniju zahvaljujući kojоj je danas najbogatiji čovek na svetu. Nazvao ju je „Kadavra“ ali je godinu dana kasnije odlučio da promeni to ime kada je njegov advokat pogrešno čuo „kadavr“ (leš) umesto „Kadavra“.

Jedna od alternativa bilo je već pomenuto „MakeItSo.com“, kao i „ard.com“ – ime zahvaljujući kojem bi se kompanija našla u samom vrhu veb-listinga. Džef i Mekenzi su takođe registrovali domene awake.com, browse.com, bookmall.com i relentless.com koji i dan-danas vode na amazon.com.

DO „AMAZONA“ BEZOS JE DOŠAO LISTA-JUĆI REČI POD „A“ u rečniku. Dopalo mu se kako zvuči i dopala mu se veza između jedne od najdužih reka na planeti i najveće knjižare.

DEDA ME JE NAUČIO DA JE TEŽE BITI DOBAR NEGO PAMETAN

Džef i Mekenzi su kablove provukli kroz celu dvosobnu kuću, do garaže, tri mikro Sun stanice nalazile su se na stolovima koje je Džef napravio od jeftinih vrata. Ti stolovi su ušli u istoriju, i danas njihove unapredene verzije postoje u „Amazonovim“ prostorijama. Pokrenuta je i nagrada „Door Desk“ za „dobre ideje koje će pomoći da do korisnika stignu niže cene“.

Ironično, sastanci zaposlenih održavali su se u lokalnoj knjižari „Barnes & Noble“.

Sajt je zvanično pokrenut 16. jula i njegova popularnost je naglo skočila: za nekoliko meseci prodavali su knjige u svih 50 američkih država i 45 zemalja van SAD. Do septembra 1995. godine sajt prodaja se na nedeljnou nivou popela na 20.000 dolara. Bezos je verovao u svoju ideju, zaposlio je veliki broj stručnjaka iz različitih oblasti.

,UKOLIKO OVO URADIMO KAKO TREBA, DO 2000. GODINE VREDNOST kompanije biće jedna milijarda“, tvrdio je Bezos.

Bilo je trnja na putu ka milijardi: „Amazon“ je tužen od knjižare „Barnes & Noble“ zbog tvrdnje da je „najveća biblioteka na svetu“, međutim ta tužba je još više podigla popularnost „Amazona“. Dve kompanije takmičile su se ozbiljno, a onda je „Amazon“ promenio svoj slogan u „Knjige, muzika i više“, čime je B&N izgubio bitku.

Krajem devedesetih svi članovi poro-

dice Bezos koji su uložili novac postali su multimilioneri, a 1999. magazin Tajm proglašio je Bezosa ličnošću godine.

Ono što je Bezosa oduvek izdvajalo je to što vidi par koraka unapred.

„E-KNJIGE SU BUDUĆNOST“, REKAO JE BEZOS POČETKOM DVEHILJADITIH, A 2007. godine predstavio je Amazon Kindle i pokrenuo revoluciju internet knjiga. Kada se Apple pojavio sa svojim servisom za e-knjige, Bezos je oborio cenu Kindle-a i predstavio KindleFire. Našao je i odgovor za Netflix 2012. godine, pokrenuvši Amazon Studios. Njegov odgovor na Siri bio je digitalni asistent Alexa. Jedan od čuvenih Bezosovih poslovnih poteza svakako je kupovina Vašington posta 2013. godine. Taj transfer vredan 250 miliona dolara (koje je vlasnik „Amazona“ isplatio u kešu) ispraćen je sa velikom pažnjom.

Interesantno je to da mnogi veruju da je „Amazon“ za Bezosa ne samo izvor prihoda već i vetr u ledu. Orude koje mu je omogućilo da ispuní svoje dečačke snove. Bezosova mama čuva kopiju govora koji je napisao u školi, u kom je objavio da planira da uspostavi svemirske stанице na kojima će živeti ljudi, kako bi pretvorio Zemlju u veliki prirodni park.

Već pomenuta kompanija „Blue Origin“ kao cilj ima „omogućavanje prisustva ljudi u svemiru“. U novembru 2015. uspešno su prvi put u istoriji uspeli da lansiraju multiputničku raketu „Nju Šepard“ i da je vertikalno spuste.

Ipak, iako je posvećen svemiru, Bezos ne zapostavlja kompaniju koja ga je vinula u nebesa. I za „Amazon“ ima planove, i čini se da neće uskoro ostati bez ideja. ☐

Studenti sa ETF-a i Mašinskog na takmičenju iz automatike

Studentsko takmičenje SIM(P)ATIC PLC+ Challenge 2018 održava se uporedo u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani, dok će se finale regionalnog takmičenja, na kome će učestvovati po tri najbolja tima iz svake zemlje učesnice, održati u glavnom gradu Slovenije

KOMPANIJA SIEMENS D.O.O. BEOGRAD U SARADNJI SA ELEKTROTEHNIČKIM FAKULTETOM UNIVERZITETA U BEOGRADU i organizacijom Udržuju studenata elektrotehnike Evrope – EESTEC, Lokalni komitet Beograd, po treći put u Srbiji organizuje besplatnu stručnu radionicu praćenu regionalnim studentskim takmičenjem iz oblasti automatike – SIM(P)ATIC PLC+ Challenge 2018.

Studentsko takmičenje održava se u isto vreme u Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji. U prvom krugu, studenti su imali priliku da prisustvuju predavanjima koja su održali profesori sa Elektrotehničkog i Mašinskog fakulteta i stručnjaci iz kompanije Siemens. Cilj predavanje jeste da se studenti što bolje upoznaju sa predstavljenom temom i time im se olakša rešavanje zadatka koji će prijavljeni takmičari dobiti nakon perioda predavanja. Svi učesnici imaju rok od četiri nedelje da reše predstavljeni zadatci, a nakon ocenjivanja od strane žirija, tri najbolja tima studenata iz svake zemlje takmiče se u drugom krugu. Drugi krug se sastoji od rešavanja zadatka, nakon čega se bira pobednik. Finalu će pored tri najbolja tima studenata iz svake zemlje učesnice, prisustvovati profesori, predstavnici kompanije Sie-

mens, prijatelji organizatora i mediji. Na finalu takmičenja izabrat će najbolji tim studenata na regionalnom nivou tj. pobednik SIM(P)ATIC PLC+ 2018, kao i najbolji tim iz svake zemlje.

Siemens je ponosan što se u Srbiji treću godinu zaredom organizuju besplatne stručne radionice koje mladim budućim ekspertima pružaju detaljniji uvid u problematiku s kojom se inženjeri susreću u industrijskoj automatizaciji. Na ovogodišnje takmičenje u Srbiji prijavilo se ukupno 17 timova koji će se nadmetati u rešavanju zadatka korišćenjem Siemensovog PLC softvera.

„Glavna ideja takmičenja jeste da se studenti pripreme za nove zahteve tržišta. Digitalna revolucija ozbiljno kuca na vrata i Siemens je zainteresovan da studenti steknu što šira znanja. Fa-

scinantno je da se broj timova iz godine u godinu povećava, pa se ove godine, pored studenata sa Elektrotehničkog, prvi put uključuju i studenti sa Mašinskog fakulteta. To ukazuje da su studenti zainteresovani za ovakav vid usavršavanja, a za Siemens ovo predstavlja još veći motiv da projekat učinimo još boljim“, izjavio je Goran Milišavljević, direktor divizija Digitalna fabrika i Procesne industrije i pogoni kompanije Siemens.

„Ovo je treća godina naše sa-

radnje na projektu SIM(P)ATIC PLC+ sa kompanijom Siemens, i rekao bih da je spoj Elektrotehničkog i Mašinskog fakulteta, kompanije Siemens i studenata garancija uspeha. Studenti će nakon takmičenja biti bogatiji i spremniji za izazove nove industrijske revolucije i budućih poslova“, rekao je prof. dr Milo Tomašević, v.d. dekana Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta u Beogradu.

STUDENTSKO TAKMIČENJE SIM(P)ATIC PLC+ CHALLENGE 2018 održava se uporedo u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani, dok će se finale regionalnog takmičenja, na kome će učestvovati po tri najbolja tima iz svake zemlje učesnice, održati u glavnom gradu Slovenije.

Kompanija Siemens je za članove pobedničkog tima iz svake zemlje obezbedila praksu u lokalnoj kompaniji i posetu nekoj od Siemens fabriki ili istraživačkih centara u Evropi, ali i vredne nagrade za najbolji tim u regionu.

Na svečanom otvaranju takmičenja održanom 26. marta u svečanoj sali fakulteta, gostima su se obratili prof. dr Milo Tomašević, v.d. dekana Elektrotehničkog fakulteta, g. Udo Ajhlinger, generalni direktor kompanije Siemens d.o.o. Beograd, prof. dr Goran Kvačev, prodekan Elektrotehničkog fakulteta i jedan od predavača tokom predstojećih radionica, Nemanja Jovanović, član Upravnog Odbora i predsednik udruženja EESTEC u Beogradu, i Filip Erić, organizator projekta ispred studentske organizacije ESSTEC. ®

KOMPANIJA SIEMENS JE ZA ČLANOVE POBEDNIČKOG TIMA IZ SVAKE ZEMLJE OBEZBEDILA PRAKSU U LOKALNOJ KOMPANIJI I POSETU NEKOJ OD SIEMENS FABRIKA ILI ISTRAŽIVAČKIH CENTARA U EVROPI

EKSTREMI ĆE BITI NAŠA BUDUĆNOST

NAJVAŽNIJE JE KAKO ĆEMO SE ADAPTIRATI

Profesor Slobodan Simonović, jedan od najvećih stručnjaka za klimatske promene u svetu, dok pričamo o tome šta će biti sa planetom Zemljom i da li nam se bliži „dan posle sutra“, konstatiše kako je njegov sadašnji mobilni telefon četiri puta moćniji nego prvi kompjuter na Matematičkom fakultetu na kojem je radio magistraturu i gde je počeo da se bavi istraživačkim radom. Eto, čovek je sa jedne strane toliko napredovao, a sa druge naneo toliku štetu... I nema boljeg sagovornika za temu klimatskih promena od profesora na Univerzitetu Zapadni Ontario

RAZGOVARALA ANA MITIĆ

NAUČNA ČINJENICA JE DA SU KLIMATSKE PROMENE VEĆ U TOKU. VEĆ IMAMO MERENJA I PODATKE BEZ PRESTANKA DA KONCENTRACIJA UGLJEN-DIOKSIDA, KAO JEDNOG OD GASOVA IZ STAKLENE BAŠTE, PERMANENTNO RASTE. I TA KRIVA NEMA NIKAKVIH VARIJACIJA, JEDNOSTAVNO RASTE PO PRAVOJ LINIJI. TO JE SAMO JEDAN OD GASOVA, IMA I DRUGIH

P

rofesor Slobodan Simonović iz Srbije radi na Univerzitetu Zapadni Ontario i jedan je od najvećih stručnjaka u oblasti hidroinženjerstva, uticaja vode na klimu i klimatske promene i umanjivanja posledica prirodnih katastrofa u Kanadi, a visok indeks naučne kompetentnosti (h index 50) svrstava ga u svetski red stručnjaka iz oblasti koja će odrediti sudbinu Zemlje i koja je i jedna od tačaka politike Donalda Trampa zbog čega stručnjaci strepe da bi predsednik SAD mogao da potopi planetu.

Dok pričamo o tome šta će biti sa planetom Zemljom i da li nam se bliži „dan posle sutra“, profesor Simonović konstatuje kako je njegov sadašnji mobilni telefon četiri puta moćniji nego prvi kompjuter na Matematičkom fakultetu na kojem je radio magistraturu i gde je počeo da se bavi istraživačkim radom posle završenog Gradevinskog fakulteta na smeru hidrotehničke. Kontradiktorno – čovek je sa jedne strane toliko napredovao, a sa druge naneo toliku štetu.

„To je bila soba sa spuštenim plafonom, erkondišnom, pa vi donesete kutiju sa karticama, pa oni propuste i daju vam print-out. Jednom mi je ispalila kutija i to nikada neću zaboraviti, jer je u njoj bilo dve-tri hiljade kodiranih kartica, a one se ne numerišu i sve je trebalo ponovo složiti“, priča profesor Simonović koji u stvari nije htio da ide iz zemlje kada su ga prvi put pozvali u Kanadu.

„Da nisam otisao, verovatno me sad ne biste intervjuisali. Ne bih sasvim sigurno imao šanse da uradim ono što sam dosad uradio. U to vreme šanse da se bavite istraživanjima su bile ograničene i već tad je počeo da se oseća nedostatak sredstava. Uči na fakultetu je bilo vezano za godine profesora, dok neko ne ode u penziju. Usledio je poziv fakulteta u Manitobi da radim kao profesor na istraživanjima. Manitoba je centar Severnoameričkog kontinenta, ima prirodna jezera, na kojima se proizvodi električna energija iz nekoliko hidrocentrala, tu je i reka, povezana je sa istokom, zapadom zemlje, sa SAD, i koristeći ta jezera

oni prave struju i zaraduju novac, tako da je to bilo savršeno mesto za mene da se bayim istraživačkim radom. Sa kompanijom Manitoba Highroad koja je kao naša elektroprivreda imao sam odličnu saradnju i oni i danas koriste neke optimacione sisteme koje sam razvio sa svojim istraživačkim timom. Mislim da je danas 80 odsto menadžera u toj organizaciji prošlo moje kurseve“, kaže profesor Simonović.

Ne kaže ovo – ali nije neskromno reći da je Simonović i jedan od onih koji su „krivi“ za uspešnu proizvodnju struje kojom se snabdeva ne samo Kanada već i Amerika. Nedavno je posetio Srbiju i dao intervju za Original.

Šta je istina o vodi, pošto slušamo raznorazna predviđanja od toga da će se ratovi u budućnosti voditi zbog pijaće vode, pa do onih što tvrde da vode na planeti ima sasvim dovoljno i da su takve priče u domenu teorija zavere i prenadvane?

Stanje vode na planeti je kritično, a povezano je sa klimom. Jer voda je osnovni element koji klimu i klimatske promene povezuje sa prirodom, sa nama kao stanovnicima Zemlje i svim ostalim elementima. Promene koje se dešavaju na klimatskim planovima, kao što je povećanje emisije štetnih gasova i povećanje temperature, utiču na vodu pojačavajući hidrološki ciklus – kruženje vode. Potrebe za vodom neprestano rastu kao posledica povećanja populacije. Ogromna količina vode je potrebna za proizvodnju hrane, 75 odsto vode na planeti se koristi za proizvodnju hrane. Ogromna je potreba stanovnika za vodom, naročito zbog trenda da se stanovništvo koncentriše u gradovima koji postaju kritična mesta, kao što je Kejptaun koji ima „dan zero“ ili dan kada

će ostati bez kapi vode zbog produžene suše. I industrija i ekonomija su veoma zavisne od vode. Te potrebe dramatično rastu na jednoj strani, a na drugoj imamo promene u fizičkom sistemu vođene promenama u klimi koje utiču

ČAK 75 ODSTO VODE NA PLANETI KORISTI SE ZA PROIZVODNNU HRANE. OGROMNA JE POTREBA STANOVNIKA ZA VODOM, NAROČITO ZBOG TRENDADA SE STANOVNIŠTVO KONCENTRIŠE U GRADOVIMA KOJI POSTAJU KRITIČNA MESTA, KAO ŠTO JE KEJPTAUN KOJI IMA „DAN ZERO“ ILI DAN KADA ĆE OSTATI BEZ KAPI VODE ZBOG PRODUŽENE SUŠE

da se raspodela vode menja u vremenu i prostoru. Drugo, sve više doživljavamo ekstremne aspekte – suše i poplave. Treći problem koji se pojavljuje jeste kvalitet vode zbog povećanog stanovništva i korišćenja vode u poljoprivredi. Voda koja je dostupna na površini je vrlo zagadljena. Ona može da se pročišćava i u bogatim zemljama se to radi, ali zahteva odvajanje ogromnih sredstava. Zbog toga je neophodno u bilo kojoj oblasti – od proizvodnje struje pa do proizvodnje hrane – koristiti savremene metode u upravljanju vodama kako bi se bilans između raspoložive i potrebne vode izjednačio.

Šta je istina o klimatskim promenama od Milutina Milankovića do Donalda Trampa? I tu slušamo one koji ih negiraju, a sa druge strane smo svedoci scena koje smo nekada gledali samo u filmovima o prirodnim katastrofama.

To je izuzetno ispolitiziran problem. Ne znam da li u naučnoj oblasti postoji neki problem koji je toliko politički eksponiran i onda korišćen, na obe strane, potencirajući dramatičnost do negiranja. Mislim da je problem toliko ozbiljan da je rešavanje vrlo kompleksno i da su političari počeli da dodiruju neke elemente problema da bi ih iskoristili. Nisam siguran da su im nameru najbolje. Naučna činjenica je da su klimatske promene već u toku. Već imamo merenja i podatke bez prestanka da koncentracija ugljen-dioksida, kao jednog od gasova iz staklene baštice, permanentno raste. I ta kriva nema nikakvih varijacija, jednostavno raste po pravoj liniji. To je samo jedan od gasova, ima i drugih. Ako kriva tako raste, ta činjenica da se toplost koja dolazi od Sunca jednostavno ne može vratiti nazad, ostaje uhvaćena, i time se povećava temperatura i tu nema nikakvih dilema. Dva problema jesu: kako ta temperatura utiče na ostale procese koji nas dodiruju i kako ta temperatura utiče na hidrološki ciklus, da li će se broj poplava i suša povećati, da li će suše trajati duže, da li će poplave biti ekstremnije.

Hoće li?

To nije tako jednostavno reći. Razlika će biti na različitim delovima Zemlje jer se temperatura ne menja jednakom na svaku tačku i postoje i drugi elementi kao što je nadmorska visina i ostali fizički faktori. Taj deo kako će klimatske promene uticati na nas zahteva veliki rad i mislim da se

na tome radi. Drugi problem je kako rešiti ovaj osnovni problem emisije gasova koji utiču da se formira efekat staklene baštice i povećanje temperature. Dva su pravca, jedan je adaptacija a drugi ublažavanje („mitigation“).

Ublažavanje je pitanje kako sprečiti emisiju gasova, to je ovo o čemu se pregovara u Parizu, Kjotu i na ostalim internacionalnim sastancima na kojima se traži rešenje. To vrlo teško ide. Prvo zato što je neophodna saglasnost velikog broja zemalja, nije potpuno jasno koliko doprinosi tim emisijama, kako nekome koje u razvoju danas razvijene zemlje kao što je moja Kanada ili Amerika, da kažu – nemoj to sad da proizvodiš ili povećavaš svoj BDP? Nači način kako da taj problem zajednički rešimo izuzetno je teško i na svim pregovorima se postavljaju ciljevi, ti ciljevi se ne ostvaruju. Čak i ako je najbolja politička volja, teško je to implementirati. Mi u Kanadi imamo vladu koja je vrlo raspoložena da reši i utiče na problem, ali imamo mnogo velikih problema kako nači efikasan način da se te akcije ublažavanja primene. Kako fabrički proizvod neki proizvod reći da oni moraju da predu na drugi način proizvodnje, a ta druga vrsta proizvodnje npr. povećava cenu tog proizvoda za 30 odsto. Ko će pokriti tu razliku? Nije uopšte jednostavan problem, ali neke zemlje rade na tome. Amerika koja daje najveći doprinos tom problemu i imala je u istoriji, naročito, najveće efekte, ne daje adekvatnu pomoć drugima da se to reši.

Ako je rešenje u ublažavanju odnosno umanjivanju efekata klimatskih promena, kako mogu da se umanje ti efekti?

Po mom mišljenju, temperatura će nastaviti da raste jer mi nemamo način da to sprečimo. Uskoro ćemo imati sasvim drugačiji svet oko nas. To će se videti u vodi, u sušama, ekstremnim padavinama, u pomjeranju čitavih klimatskih zona oko planete. U Kanadi su uspeli da u jednom području gde su živeli beli medvedi, jednom ubijenom medvedu urade DNK, i zaključili su da je on druga generacija mešavine belog i grizljiva, a te dve vrste nikada nisu delile habitat. Dakle, došlo je do mešanja zbog klimatskih promena. Evo i primera odskoro. Centralni deo severnoameričkog kontinenta je suva klima, tu je prerija, tu su žitnice, sa tog dela kontinenta se hrani pola planete i izmerili su da je granica između tog suvog i vlažnog, istočnog dela,

SRBIJI SU NAJVEĆA PRETNJA I SUŠE I POPLAVE

pomerena za oko 220 kilometara udesno.

To znači da će poljoprivredna proizvodnja sad mnogo više zavisiti od vode, zatim vrste koje su gajene više neće moći da se gaje, pšenica više neće moći da uspeva, moraće da pređu na kukuruz... To su vrlo dramatične promene koje mogu da imaju drastične posledice, i to su primeri kako nas dotiču klimatske promene. Zato put adaptacije zahteva ozbiljniji pristup.

Šta znači ta adaptacija, a to je ono čime se vi zapravo najviše bavite, kako čovečanstvo da se prilagodi klimatskim promenama?

Tu nema jedinstvenog odgovora jer će svaki deo, svaka lokacija na Zemlji na različiti način biti pogodena klimatskim promenama. Za svaku konkretnu oblast treba tražiti rešenje, a ta rešenja moraju da se prilagode situaciji koja dosad nije bila registrovana u istoriji i tu je najveći problem. Klimatske promene pokazuju da nema više načina i da ne možemo da predvidamo i planiramo budućnost na bazi istorijskih podataka. Istorija više neće biti dovoljna da nam pomogne da predvidimo šta sledi. Zato moramo da razumemo šta je problem, da ga sagledamo sa svih aspekata i da na neki način simuliramo budućnost u vrlo širokom domenu mogućih varijacija. To znači da ako hoćete da posmatrate kako bi Beograd odgovorio na neke velike kiše, trebalo bi da ga predstavimo kao jedan sistem koji uključuje ljudе, infrastrukturu, energiju...

Da li će nas klima u budućnosti znati još brutalnije i šta je sledeće što možemo da očekujemo posle velikih poplava i suša?

Ja sam duboko ubeden da će ovaj trend neprijatnih događaja na obe strane, i suše i poplave, naročito, biti sve više izražen. Tamo gde klima dodiruje vodu i gde voda utiče na ljude i niz socioekonomskih procesa od zdravlja do proizvodnje hrane, pijače vode... ti ekstremi će biti naša budućnost. Način kako se adaptirati na te ekstreme je od suštinske važnosti.

Gde je Srbija u priči o klimatskim promenama?

Srbija je vrlo daleko od toga a već je uve-

liko pogodena klimatskim promenama i 2014. godina je bila opomena. Pričao sam sa kolegama hidrolozima ovde i došli smo do zaključka da više statistički ne možemo da izrazimo procenu. Mislim da je najveći problem u Srbiji nedostatak sredstava da se ozbiljnije pride tom problemu, nedostatak koordinacije, i to mora da bude podignuto na daleko viši nivo jer utiče na opasnost po život, infrastrukturu, proizvodnju hrane, ekonomiju... I naći kako se adaptirati takvim promenljivim situacijama zahteva zajednički koordinisani pristup. To ovde ne postoji. Ne postoji čak ni u naučnim krugovima. Neka potpuno drugačija rešenja su potrebna da bi se problem rešio.

A šta je najveća opasnost po Srbiju – zemljotresi, poplave, suše...?

Zemljotresi nisu toliko povezani sa klimatskim promenama iako su neki pokušali da ih dovedu u vezu. Svi ostali hazardi jesu, i olujni vetrovi, kiše, poplave, suše... Srbiji su najveća pretnja i suše i poplave. Ako bude produžena suša, to znači da će poljoprivredna proizvodnja i ekonomija direktno biti ugrožene. A ako gledate drugi ekstrem, poplave, tu se štete nanose zbog nedostatka infrastrukture da se zaštitimo od takvih situacija.

Koliko vas je kao naučnika pogodio Trampov stav o klimatskim promenama, da li ste se zabrinuli? I koliko je on opasan kada govorimo o negiranju klimatskih promena?

Saradujem sa kolegama u SAD, ali je ogromna razlika između Kanade i SAD u pristupu klimatskim promenama, aktivnostima i teško da mogu da odgovorim na to pitanje. Međutim, i kolege u Americi rade na tome bez obzira na to što Tramp radi i obožava da šalje tvit u tri sata ujutru obaveštavajući svet o svojim pogledima. Ja sam Američkoj agenciji za zaštitu životne sredine (IPA) držao predavanje dva dana pre nego što je Tramp izabran i tema je baš bila adaptacija na klimatske promene i kakav je uticaj na infrastrukturu, što su veliki problemi u Severnoj Americi. Ako se ne veruje u klimatske promene, onda ta sredstva koja treba da idu u infrastrukturu ne dođu. On je u svojoj kampanji obećavao da će prići infrastrukturi ozbiljno, ali još to nije uradio. I u naučnim krugovima ljudi su svesni problema, rade na tome, sprovodi se niz aktivnosti, ali je teže doći do ozbiljnih finansijsa za dugo-ročnije kontinualne studije da se problemi vezani za klimu reše.

Kad to kažete, može se samo zaključiti da svet nije svestan razmera problema klime i da ne čini dovoljno na njegovom rešavanju.

Sigurno je da aktivnost nije dovoljna. Uvek se daleko veća pažnja pridaje pregovorima i tu su uvek naslovne strane, priča se o tome, ali nikо posle dve godine ne pogleda što je rezultat svega toga, a zbog toga se ignoriše ovaj drugi put, koji ja ističem, a to je adaptacija. Možemo mnogo da uradimo da budemo bolje pripremljeni da ublažimo efekte tih ekstremnih pojava.

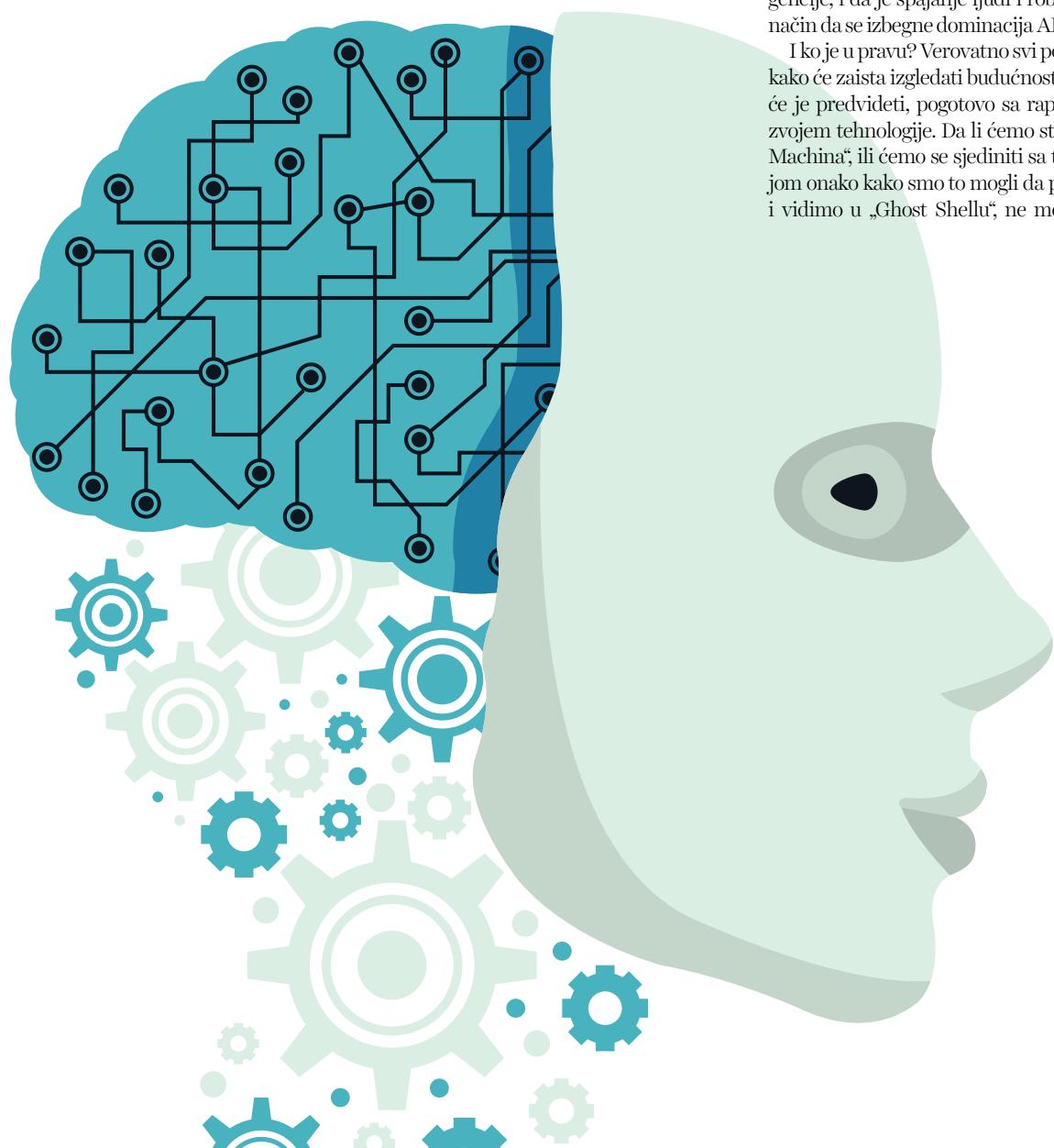
Koliko je realan taj „dan posle sutra“ ili velika klimatska katastrofa, da li je čovečanstvo blizu toga?

U uticaju klimatskih promena na niz procesa postoji jedna teoretska tačka koja se zove „tačka bez povratka“, kada sistem iz jednog stanja prelazi u drugo i tu dolazi do poremećaja sa kog nema povratka. Još uvek u mnogim manifestacijama klimatskih promena nismo do te tačke došli, ali u nekim jesmo. To znači da nema načina da se proces više zaustavi i tu dolazimo u opasnost, zato je vrlo teško znati i mi nemamo mudrost da objasnimo gde je ta tačka bez povratka. Za nas ostaje samo adaptacija koja je jedina budućnost. ☐

ROBOTI STIŽU, ALI DA LI ĆE NAS POKORITI

Kada Sofija, robot rađen po liku Odri Hepburn, na ceremoniji primanja državljanstva Saudijske Arabije poruči da želi da živi sa ljudima i da ih bolje razume, nemoguće je ne osetiti žmarce koji prolaze niz kičmu. Sofija, robot kog je napravio Dejvid Hanson, u toj Saudijskoj Arabiji može da ima veća prava od žena. Za početak – ne mora da nosi hidžab

oboti su naša realnost, a njihova dominacija svetom je izvesna, bar je tako mislio najpametniji čovek na svetu.

Nedavno preminuli Stiven Hoking rekao je za magazin *Wired* da misli da će veštačka inteligencija (AI) u jednom trenutku postati toliko napredna da će moći da nadjača ljude i da postane nova forma života na Zemlji.

Čuveni naučnik tvrdio je i da će čovečanstvo u potpunosti biti zamenjeno AI-jem.

S druge strane, veliki je broj stručnjaka koji osporavaju Hokingovo viđenje budućnosti ističući da će AI biti sastavni deo ljudskih života i veliki doprinos čovečanstvu, ali ne i da će zameniti ljudski rod. Ilon Mask je početkom godine poručio da ćemo biti svedoci ujedinjenja biološke i digitalne inteligencije, i da je spajanje ljudi i robota jedini način da se izbegne dominacija AI sveta.

I ko je u pravu? Verovatno svi pomalo. Ali kako će zaista izgledati budućnost nemoguće je predvideti, pogotovo sa rapidnim razvojem tehnologije. Da li ćemo stvoriti „Ex Machina“, ili ćemo se sjediniti sa tehnologijom onako kako smo to mogli da pročitamo i vidimo u „Ghost Shelli“, ne možemo da

RAZUMEVANJE ĆE BITI POBOLJŠANO ONDA KADA RAZVIJEMO SISTEME KOJI KONSTANTNO OSEĆAJU I KOJI ĆE IMATI KONSTANTNU INTERAKCIJU SA SVETOM, KOJI SU U SUPROTNOSTI SA SISTEMIMA KOJI UČE SAMO ONO ŠTO MI IZABEREMO

PITER NORVIG,
DIREKTOR ISTRAŽIVANJA GUGLA

znamo. Možemo samo da nagadamo i da pravimo dobre ili loše filmove na tu temu. Ono što je činjenica jeste da su roboti tu i da neće nikud otići. A strah od njih sve je veći.

Kada Sofija, robot rađen po liku Odri Hepburn, na ceremoniji primanja državljanstva Saudijske Arabije poruči da želi da živi sa ljudima i da ih bolje razume, nemoguće je ne osetiti žmarce koji prolaze niz kičmu. Sofija, robot kog je napravio Dejvid Hanson, u toj Saudijskoj Arabiji može da ima veća prava od žena. Za početak ne mora da nosi hidžab.

JAVNOST KAO GLAVNI PROBLEM KADA JE REČ O AI vidi da li je moguće kontrolisati je ili ne, ali to je problem kojim ćemo morati da se bavimo najranije u drugoj polovini ovog veka. Pretnja je mnogo ozbiljnija danas na nekim drugim nivoima. I nema veze sa kontrolom AI i mogućnošću da ona preuzme svet, već sa ljudskim faktorom. Onim lošim. Nedavno objavljeni izveštaj na sto strana koji su priredili stručnjaci iz industrije i profesori ima jasnu poruku: svaki napredak AI koji naprave dobri momci, napredak je i za loše momke.

Izveštaj nazvan „Maliciozna upotreba AI: Prognoze, prevencija i ublažavanje (posledica)“ upozorava na dvostrukе osobine AI, odnosno da bi sposobnost tehnologije da u svakoj sekundi doneše na hiljadе kompleksnih odnosa mogla biti upotrebljena i u dobre i u loše svrhe. Autori studije upozoravaju da zloupotreba AI ili već postoji ili će se razviti u narednih pet godina, a podelili su je u tri grupe: digitalnu, fizičku i političku. Iako izveštaj nije optimističan, i upozorava na ozbiljne posledice zloupotrebe AI u sva tri polja, naučnici već rade na pronalasku mehanizama koji bi zaštitili AI od malicio-

zne upotrebe.

Doktor nauka Eudonio Kulurčelo, koji već gotovo 20 godina radi na razvoju veštackih neurosnih veza, naširoko je analizirao budućnost AI i ističe da je iznenaden brzinom kojom se to polje razvija.

„Nedavno su pojedine grane AI napredovale u velikoj meri kada je reč o kognitivnim sposobnostima na niskom nivou. Pogotovo u polju razumevanja kompleksnih podataka poput neobrađenih slika, video i audio strimova,“ navodi Kulurčelo.

Iako ističe, nije usamljen, veliki broj njegovih kolega se osećao identično.

On ističe da će roboti postati pametniji od ljudi, i to veoma brzo, za 10 do 15 godina. Takođe, uveren je da ne možemo da zaustavimo taj proces. Ali za njega to nije nužno loša stvar.

„INTERAKCIJA IZMEĐU LJUDI I MAŠINA MOŽE DA BUDE UZAJAMNO“ korisna.“

Ovaj doktor nauka smatra da dominacija AI ne znači i propast ljudske rase.

„AI će prepoznati činjenicu da ljudi imaju još mnogo toga da pruže mašinama,“ smatra Kulurčelo.

Tehnologija AI razvija se već 60 godina, i zaista je rapidno napredovala u prethodnih nekoliko, ali današnji roboti nisu ni izbliza vladari sveta, nisu čak ni sposobni da razumeju okruženje oko sebe, pogotovo ne u realnom vremenu. Čak ni Sofija, kopija Odri Hepburn – kao da lepu glumicu bilo ko može zaista da kopira – ne razume ljudski rod, iako može da pravi izraze lica poput nas.

Zapravo veliki broj stručnjaka je skeptičan kada je reč o humanoidnim robotima. Prošlogodišnje istraživanje *Biznis insajdera* pokazalo je da veliki broj njih smatra da je to zamisao do koje nećemo ubrzo stići, iako pokušaja da se humanoidni robot napravi već ima.

Poput ljudi, ni AI sistemi nisu „rođeni“ sa vršeni. Oni moraju da uče i da se prilagodavaju i to rade isto kao i ljudi – tako što prime informaciju, procesuiraju je i sačuvaju.

PREMA REČIMA DIREKTORA ISTRAŽIVANJA GUGLA PITERA NORVIGA, AI MORA da „oseti“ život i stekne iskustvo, što je trenutno nemoguće.

„Mi smo veoma dobri u skupljanju podataka i razvoju algoritama koji će da objasne te podatke. Ali to objašnjenje je dobro onoliko koliko su dobri podaci, a za trenutnu veštacku inteligenciju ono je izdvojeno iz realnosti“, objašnjava Norvig.

„Razumevanje će biti poboljšano onda

kada razvijemo sisteme koji konstantno osećaju i koji će imati konstantnu interakciju sa svetom, koji su u suprotnosti sa sistemima koji uče samo ono što mi izabremo.“

Naučnik Marej Shanahan sa Imperijal kolodža ističe da su dve najveće prepreke za veštacku inteligenciju koja bi mogla da stoji rame uz rame sa ljudima razum i kreativnost.

POLOVINA LJUDI ČAK I NIJE SVESNA DA SE SUSRELA sa AI u više navrata u svom životu.

Iako je njena primena više nego korisna, to odsto Amerikanaca, pokazalo je istraživanje koje je sproveo Pew Research, izrazilo je zabrinutost da će biti zamenjeno mašinama. Tome umnogome doprinose senzacionalistički naslovi i polovično izveštavanje medija. A deo te zabrinutosti odnosi se na smanjenje obima posla napretkom AI.

Ipak bot koji je nedavno pokušao da napiše poglavje *Harija Potera*, koliko god simpatično delovao, nije uspeo da zameni Dž. K. Rouling i njenu imaginaciju i kreativnost. Niti bi mogao da napiše knjigu od početka do kraja da nije bilo smernica i fraza koje su mu dodeljene. Mogao bi eventualno da olakša proces pisanja, ali pitanje je da li bi to pisanje bilo na istom nivou.

To važi i za druge oblasti. Da, AI može da skrati i olakša pojedine procese, ali da li to znači da ljudi uskoro neće morati da rade baš ništa?

TEŠKO. VELIKI BROJ INOVACIJA JE I U PROŠLOSTI BIO povezan sa gubljenjem posla. Kada su napravljene automatske telefonske centrale, više nije bilo potrebe za ručnim prebacivanjem veze i veliki broj ljudi ostao je bez posla. Međutim, pojavila su se nova radna mesta i nove pozicije. I slično će biti i u slučaju veštacke inteligencije.

Možda je najinteresantnije to što se AI nije odrazila samo na tehnologiju, već i njeni potpuno suprotnosti – religiju.

Antoni Levadovski osnovao je neprofitnu religioznu korporaciju koju je nazvao „Way of the Future“, a koja kao boga slavi AI.

Misija organizacije je da „razvije i promoviše božanstvo bazirano na veštackoj inteligenciji i kroz razumevanje i obožavanje tog božanstva da doprinese poboljšanju čovečanstva“. Zvuči suludo i nerealno, što „Way of the Future“ svakako stavlja na religioznu putanju.

Svakako ne bi bio prvi put u istoriji da novi bog „ubije“ stare. A svi bogovi zavise od vernika. Poput AI. ®

BANKA VREMENA

*Poklonite nekom
svoje vreme, vredeće*

Sticanje iskustva, razvijanje veština, širenje mreže poznanstava, jačanje samopouzdanja samo su neki od benefita volontiranja. Ono je po pravilu besplatno, te finansijska dobit nije nešto na šta može da se računa, međutim platforme koje nude *quid pro quo* volonterske usluge postale su veoma popularne širom sveta. Takva platforma pojavila se i u Srbiji i zove se **Banka vremena**

V

olontiranje može biti jedno od najboljih iskustava u studentskim danima. Sticanje iskustva, razvijanje veština, širenje mreže poznanstava, jačanje samopouzdanja samo su neki od benefita volontiranja.

Ono je po pravilu besplatno, te finansijska dobit nije nešto na šta može da se računa, međutim platforme koje nude *quid pro quo* volonterske usluge postale su veoma popularne širom sveta.

Takva platforma pojavila se i u Srbiji i zove se **Banka vremena**.

Reč je o platformi za volontiranje, deljenje i mreža razmenjivanja putem razmene vremena i različitih usluga. Dizajnirana je za mlade koji mogu i hoće da poklopane određeni broj časova za volontiranje.

„Projekat **Banka vremena** realizuje udruženje Novosadski edukativni centar koji je podržan od OPENS 2019 – Novi Sad Omladinska prestonica Evrope 2019. Da bismo realizovali projekat, trenutno nam je potrebna dodatna finansijska podrška jer je projekat neprofitabilan“, kaže za Original Aleksandar Pokrajac, predsednik UO Novosadski edukativni centar.

ISTRAŽIVANJA POKAZUJU DA PODRŠKA I POMOĆ DRUGIMA UTIČE NA TO DA SE I SAMI OSÉĆAMO BOLJE I PRIJATNIJE

Banka vremena funkcioniše tako što svaki član – volonter koji ima određenu količinu slobodnog vremena i znanje koje želi da pokloni zajednici zauzvrat može da dobije jednaku količinu vremena ili određenu pomoć drugog člana platforme.

Banka vremena, kaže Aleksandar, osmišljena je kako bi se mladi aktivirali i koristili vreme na najbolji mogući način.

On ističe da je volontiranje veoma važno pre svega kako bi mladi pronašli sebe kroz svoja interesovanja.

„Nije uvek lako naći šta je to što nas zanima i šta je to u čemu smo baš dobri. Kroz volontiranje na različitim vrstama projekata dobijamo uvid u to kako funkcionišemo sa različitim ljudima u neobičnim situacijama. Jedna od najlepših stvari jeste kada vidimo da smo doprineli nečemu što je veće od nas samih. Uvideti da možete nekog da naučite nečemu što vi znate predivan je osećaj“, ističe Aleksandar.

„Istraživanja pokazuju da podrška i pomoć drugima utiču na to da se i sami oséćamo bolje i prijatnije, svršishodnije. Naučno je dokazano da altruizam – želja da nesebično pomognemo drugima – utiče na naše zdravlje, pa čak i na dužinu života. Altruistične emocije stvaraju fi-

BANKA VREMENA FUNKCIIONIŠE TAKO ŠTO SVAKI ČLAN – VOLONTER KOJI IMA ODREĐENU KOLIČINU SLOBODNOG VREMENA I ZNANJE KOJE ŽELI DA POKLONI ZAJEDNICI ZAUZVRAT MOŽE DA DOBIJE JEDNAKU KOLIČINU VREMENA ILI ODREĐENU POMOĆ DRUGOG ČLANA PLATFORME

ziološke reakcije u telu tako što povećavaju nivo hormona oksitocina – zbog kojeg se osećamo dobro, smanjuju nivo stresa i poboljšavaju imunitet. Altruizam u nama izaziva hemijsku reakciju sličnu onoj koju izaziva i istinska ljubav.“

Ideja „time sharing“ ili razmene sati u udruženju Novosadski edukativni centar, kaže Aleksandar, postoji odranje, ali kada su ispratili konkurs za finansiranje projekata iz aplikacije „Novi Sad Omladinska prestonica Evrope 2019. godine, uočili su šansu da se ona i realizuje.

Platformu mogu da koriste, kako kaže Aleksandar, „svi ljudi dobre volje koji su volontirali, svi mlađi koji žele da volontiraju i organizacije kojima su potrebni volonteri.“

Pozitivnih primera ekonomske razmene u svetu ima mnogo, Aleksandar izdvaja Timebanking UK, Lewisham Time Banks, SkillsShare, Simbi.

Naš sagovornik potvrđuje tezu da mladima volontiranje nije strano i, kako kaže, oni koji imaju iskustva sa ovim vidom rada vrlo rado prihvataju koncept *Banke vremena*.

„Dosta toga zavisi naravno i od udruženja kojima upućujemo pozive da se uključe i prihvate ovaj pozitivan koncept – razmena i valorizacija volonterskih sati“, ističe Aleksandar.

Banka vremena funkcioniše po veoma jednostavnom sistemu. Platforma **povezuje volontere i udruženja i objavljuje pozive za volontiranje.** Такode, platforma obezbeđuje razmenu sati registrovanih korisnika koji imaju profile.

„Ekonomski sistem *Banke vremena* omogućuje volonterske angažmane za sve korisnike, koji su u potpunosti u skladu sa njihovim mogućnostima i potrebama. Volonter koji volontira npr. tri sata, može ta tri sata da razmeni sa drugim volonterom koji drži npr. časove stranog jezika, muzike, programiranja, mentorstvom ili uslugama neke druge organizacije, i tako je uštedeo određeni iznos kojim bi inače platio te časove“, kaže Aleksandar.

„Tako da, pored volontiranja i pomoći zajednici, volonter ujedno razmenjuje svoje sate sa drugim članovima (volonterima, organizacijama, udruženjima i dr.) – korisnicima platforme.“

**OPEN
BANKA
VREMENA**

RAZMENJUVJEMO VOLONTERSKE SATE
PRIKLJUČI SE!

bankavremena.org.rs

DATA SCIENTIST, POSAO BUDUĆNOSTI

U pitanju je nova profesija u kojoj se spajaju statističar, programer, ekonomista i marketar, ne nužno tim redom. Obavezna je i sposobnost da u moru podataka zapravo prepozname pravi problem koji treba rešiti. Dakle, potrebno je ponekad biti i psiholog. Verovatno su upravo ovako široki zahtevi za veština jednog data scientist-a i doveli do pokretanja ogromne marketinške kampanje koja je, između ostalog, proglašila ovo zanimanje „najseksi poslom 21. veka“

PIŠE MANJA BOGIČEVIĆ

Data science je proglašen najboljim zanimanjem u 2017. u Americi. Postoji više tipova zanimanja kao što su data scientist, data engineer, data analyst, data manager, data architect. Trenutno postoji više od 250.000 slobodnih pozicija za data scientist-e u Americi. Ali interesantan je i podatak da žena data scientist-a gotovo i nema. Zato je meni veoma draga što sam jedna od prvih žena data scientist stručnjaka u Srbiji i svetu.

Kakva je perspektiva u Srbiji? Data science je posao budućnosti i sve više postoje otvorenih pozicija za data scientist-e, a kadra nema.

Kako nikada nisam želela da budem programer – savremeni zidar – za mene je data science savršen. Oduvek sam volela matematiku i razmišljala u brojevima, a sa druge strane volela sam ljudе. U pitanju je nova profesija u kojoj se spajaju statističar, programer, ekonomista i marketar, ne nužno tim redom. Obavezna je i sposobnost da u moru podataka zapravo prepozname pravi problem koji treba rešiti. Dakle, potrebno je ponekad biti i psiholog. Naravno, smisao za biznis se podra-

zumeva – on je suština svega. Data scientist pored sagledavanja podataka i sužavanja na bitne i nebitne, treba da poseduje sjajne prezentacione veštine i menadžerske sposobnosti. Verovatno su upravo ovako široki zahtevi za veština jednog data scientist-a i doveli do pokretanja ogromne marketinške kampanje koja je, između ostalog, proglašila ovo zanimanje „najseksi poslom 21. veka“.

KOJA JE RAZLIKA IZMEĐU DATA SCIENTISTA I DRUGIH ANALITIČARA

Data scientist ume da komunicira sa ljudima kao pripovedač i prenese im razumevanje nekakvih procesa oslikanih u svim tim podacima, iako oni sami nemaju veštinu i znanje da dođu do tih rezultata. S druge strane, data scientist mora da bude u stanju da svoje tvrdnje opravda prikazivanjem strogog metodološkog procesa. Ovo je, zapravo, zanimanje koje je prvi put zvanično uvelo naučni metod u biznis. Umesto traženja rešenja u magli, sve kreće od brižljivo postavljenih hipoteza koje se mogu oboriti. Nadalje se razlikuje samo metodologija prikazivanja rezultata i konačni cilj je, budi-

mo iskreni, uvek u službi biznisa, a ne pukog proširenja ljudskog znanja.

Rezultati uvek moraju imati upotrebnu vrednost, jer će biti odmah iskorisćeni ili za donošenje odluke čije se posledice mogu jasno izmeriti, ili za pravljenje nove aplikacije čija se upotreba, a samim tim i vrednost, vrlo lako može izmeriti.

U praksi, ljudi se uglavnom specijalizuju za određene aspekte ovog posla, što zavisi od njihovih veština i sklonosti. Postoji grupa data scientist-a koji se pre svega bave razvojem proizvoda na osnovu podataka. Postoji pet domena u oblasti data science: machine learning, napredna analitika, kompjuterska forenzika, big data i AI. Većina data scientist-a se bavi analizom i njihovo obrazovanje je raznoliko – ili su u pitanju ljudi koji su završili tehničke fakultete, pa su se usmeravali ka biznisu, ili je reč o ljudima koji su završili ekonomski ili slične fakultete, a zatim unapredili svoja tehnička znanja, pre svega u oblasti programiranja.

ZAŠTO JE VAŽNO DATA SCIENCE ISTRAŽIVANJE

Podaci su svuda oko nas. Uz pomoć malo igranja sa Pythonom, Tableau-

Postoji pet domena u oblasti data science: machine learning, napredna analitika, kompjuterska forenzika, big data i AI

om i SQL bazama možete čudo da napravite. Na taj način uštedite ogromnu količinu novca. Prvo što je potrebno jeste da budete „intimni“ sa Googleom i da pratite trendove u data science-u i novi fenomen zvani blockchain. U slučaju „Data Science“, slušanje potrošača je moglo da spreči skupu katastrofu. A kod mnogih, velikih i malih firmi suviše korporativnog ega ili najobičnije tvrdoglavosti stoji na putu slušanja potrošača.

Bitno je shvatiti i da rezultati istraživanja mogu pokazati da ne treba preduzimati nikakvu akciju. Kada razmišljate na tom nivou, shvatate da ste uštedeli mnogo više novca nego da ste na osnovu svog osećaja u stomaku krenuli u kampanju novog proizvoda. U tom slučaju je novac koji možete zaraditi kao rezultat istraživanja prevencija protiv skupih grešaka. Jednostavno rečeno, data science vam daje oči i uši kada je u pitanju biznis.

PREDRASUDE O TOME

KAKO SE POSTAJE DATA SCIENTIST

Kako se postaje jedan od njih, koja škola je potrebna, koja znanja su ključna, kakav je potreban određenoj kompaniji? Kao što je ovaj profil i nastao evolucijom samih podataka i biznisa, tako on i dalje evoluira. U pitanju je miks statističara, analitičara i programera sa znanjima i razvijenim osećajem za komunikaciju i psihologiju i snažnom radoznašošću da kopa dublje u probleme, prepozna prava pitanja i pretvorи ih u jasne ideje koje se mogu testirati. Retka kombinacija.

Tema je svakako fascinantna – stu-

dentima i mladima koji još traže svoj put, iskusnim profesionalcima kojima je privlačno novo profilisanje, IT i biznis zajednici i njihovoj vezi koja se menja. U avanturu zvanu data science upustila sam uz pomoć svog mentora Slava, Kirila Eremenka i Hadelina de Pontevesa. Oni su me sve vreme učili. Kad sam istraživala u početku, svuda je pisalo da su vam doktorske studije potrebne da biste postali data scientist. Moji mentorи iz Amerike su me ubedili u suprotno. Uz njihove onlajn treninge i svakodnevnu primenu u praksi vrlo brzo sam postala data scientist.

Svakako, bekgraund matematike i statistike je potreban. Ja sam ga imala sa Ekonomskog fakulteta u Beogradu. Od programskih jezika potrebno je samo da znate Python. Pet osnovnih skilova koji svaki data scientist treba da poseduje jeste napredno korišćenje Tableau softvera, Python ili R, SQL baze, statistika i prezentacione veštine.

Suština data science-a je da morate stalno da se razvijate i učite nove stvari. Tehnologija se vrtoglavu brzo menja i vi morate biti uvek nekoliko koraka ispred nje. Ukoliko niste spremni na konstantno usavršavanje i promene, žao mi je, suviše ste „matori“ za ovo.

Data science je zanimljiv kao nova pojava koja menja moderni biznis. Jedino kompanije koje su u stanju da prepoznaju potencijal ove profesije postavljaju data scientiste na vodeće pozicije u svojim firmama. Budućnost koja dolazi donosi i to da će sve više kompanija imati otvorene data scientist pozicije. ☺

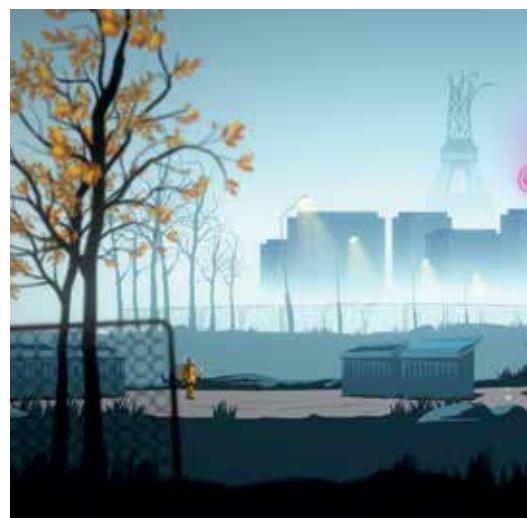
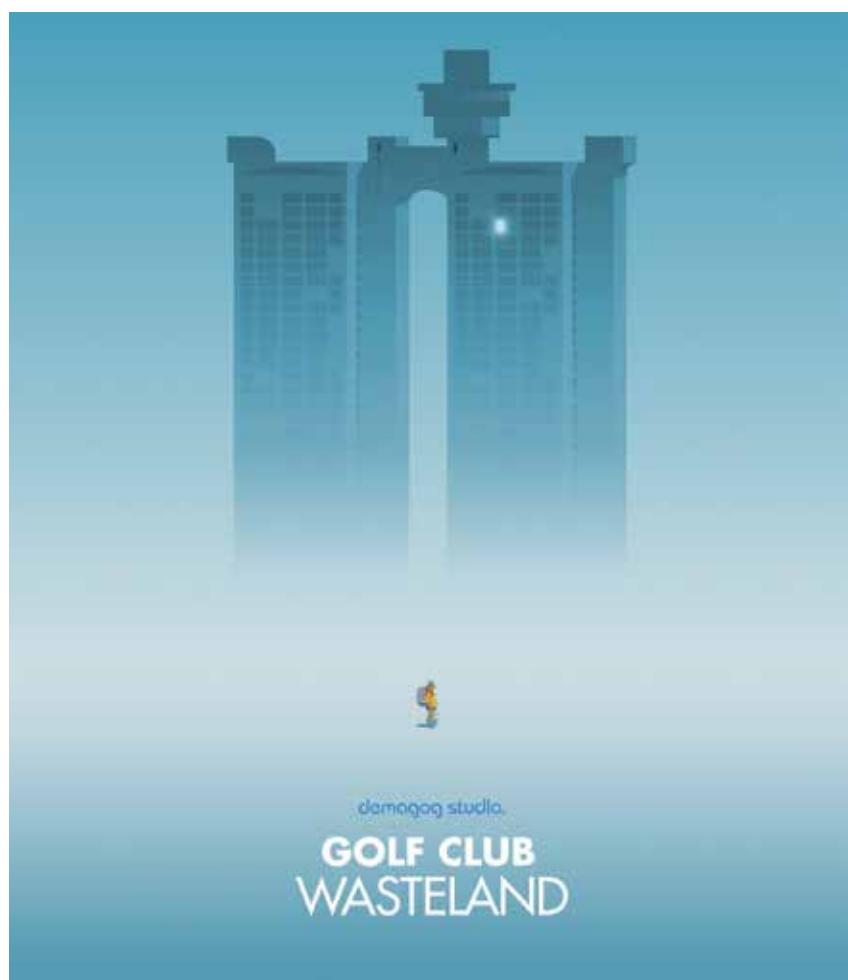
Kad sam istraživala u početku, svuda je pisalo da su vam doktorske studije potrebne da biste postali data scientist. Moji mentorи iz Amerike su me ubedili u suprotno. Uz njihove onlajn treninge i svakodnevnu primenu u praksi vrlo brzo sam postala data scientist

GOLF PO RUŠEVINAMA, INSPIRISAN ZAKERBERGOM, TILOM, BEZOSOM, MASKOM

Igor Simić, vizuelni umetnik, i Demagog studio koji je osnovao sa prijateljima iz Matematičke gimnazije imaju svoje viđenje Zemlje posle smaka sveta. Predstavili su ga u igri „Golf Club: Wasteland“. Sa Igorom, čiji radovi su svetski priznati – njegov rad „Melanholični dron“ deo je stalne postavke Muzeja savremene umetnosti u Barseloni, „Mislilac u supermarketu“ odneo je nagradu na Sajmu umetnosti u Kelnu – osim o igri, razgovarali smo i o problemima umetničke scene u Srbiji

PIŠE JOVANA RADOVANOVIĆ

K

ako bi izgledao svet posle apokalipse tema je koja je mnogo puta obrađena i u filmovima, i u serijama, i u igricama.

Igor Simić, vizuelni umetnik, i Demagog studio koji je osnovao sa prijateljima iz Matematičke gimnazije imaju svoje videone Zemlje posle smaka sveta. Predstavili su ga u igri „Golf Club: Wasteland“ („Golf klub Nedodija“).

Saradnju sa Appleom Igor i Demagog studio započeli su na GDC konferenciji u San Francisku, što je rezultovalo dogovorom da se igrica objavi ekskluzivno za iOS. Na App Storeu će se naći sredinom jula.

Sa Igorom, čiji radovi su svetski priznati – njegov rad „Melanholični dron“ deo je stalne postavke Muzeja savremene umetnosti u Barseloni, „Misilac u supermarketu“ odneo je nagradu na Sajmu umetnosti u Kelnu – osim o igri, razgovarali smo i o problemima umetničke scene u Srbiji.

Kako ste došli na ideju da napravite „Golf Club: Wasteland“?

O video-igramama ne znam ništa i ne bavim se programiranjem, moji prijatelji su predložili da uradimo nešto zanimljivo, za razliku od njihovih dnevnih poslova, a pošto sam ja pre svega filmadžija i konceptualni umetnik, pala mi je na pamet ideja da premissa igre bude ekološka katastrofa na Zemlji u kojoj su ljudi izginuli, a

veoma bogati su otišli na Mars. U slobodno vreme oni se vraćaju na Zemlju i igraju golf po ruševinama.

U igri se osvrćete ne aktuelnu političku i preduzetničku scenu.

Da li ste odatle crpli ideje?

Da. Inspiracija su mi bili ljudi poput Marka Zakerberga, Pitera Tila, Džefa Bezosa, Ilona Maska. Na saslušanju Zakerberga pred Kongresom i Senatom mogli smo da vidimo da je reč o ljudima koji su uskih mogućnosti, ali koji su se našli u pravom trenutku i uradili dobar posao. I pošto sam ja već uradio jedan rad koji je

Svaki put kada smo pičovali igru, govorili smo da je ovo „Angry Birds“ za ljude koji prate Džona Olivera, čitaju Politiko, i vole „Rik i Morti“. Zapravo igrica je „Angry Birds“ sa intelektualnim spinom i storiteljnim elementom

izlagan na Bijenalu u Frankfurtu, a koji se bavi ideologijom Silicijumske doline, i to smo iskoristili. U igri postoji spomenik Ilonu Masku, kao savremenom ideologu, koji je razrušen i na njegovoj glavi se nalazi golf zastavica. Kroz nivoe imamo raspoređene neonske reklame i bilborde koji referišu šta se dešava u savremenoj kulturi. Gledali smo da ovo što se danas radi ima odijum komunističke estetike, pošto ta vrsta totalitarne ideologije provejava i danas.

Kako izgleda gejmping?

Vrlo je jednostavan. Svaki put kada smo pičovali igru, govorili smo da je ovo „Angry Birds“ za ljude koji prate Džona Olivera, čitaju *Politiko* i vole „Rik i Morti“. Zapravo igrica je „Angry Birds“ sa intelektualnim spinom, s tim što postoji i storitelj element.

Igrači prate pilota koji je išao na misiju na Mars i nije se uklopio u Tesla City, i usled usamljenosti on putuje sam na Zemlju. Priča se u loading screenovima između nivoa razvija iz perspektive multiranog albino klinca koji se pojavljuje na kraju igre, a koji te prati u pozadini u prednjem planu igre. A ukoliko igrač igra dobro, otključava i lični dnevnik pilota i može da pročita iz njegove vizure kako je došlo do apokalipse i kako on vidi svet posle toga.

Tako da igrica ima pripovedanje iz dve perspektive. I povrh toga – i to se isposta-

vilo kao dosta dobar način da se privuče pažnja – imamo potpuno originalan soundtrack od sat vremena.

Ko je radio muziku?

Ja, u saradnji sa Šejnom Berijem, DJ-om koji je radio u Tokiju 10 godina i onda je postao srpski zet. On je kompozitor i aranžer. **Glavni muzički saradnik jepotpuno genijalna Ana Čurčin, koja je otpevala dve pesme. Jedna se zove „Take my hand“, i ona će prva biti objavljena sa spotom koji je uraden u svetu video-igre. Druga se zove „Two Astronauts“, tu Ana peva na dva jezika, engleskom i ruskom,** a radi se o dva astronauta koja se na Međunarodnoj svemirskoj stanci raspravljuju o međunarodnim odnosima. Sara Renar radi jednu pesmu. Koncept albuma je da su ljudi koji žive na Marsu nostalgični za Zemljom, i zovu radijski program da dele sećanja iz svog života na Zemlji. Neki od njih i pevaju, a između ide retro muzika iz 2020. Imamo u suštini tu vrstu cross-media pristupa, video-igru i album i nadamo se communityju.

Takođe, Iz Unitija su nam predložili da radimo nastavak igre.

Kako neko ko je završio Matematičku gimnaziju postane umetnik?

Matematika za mene nije bila toliko ljubav, koliko to mi imamo u familiji i ja sam imao dovoljno klikera da budem okej

u tome. Od pete godine sam učio ulje na platnu, akvarel i onda sam išao u školu filma u Studentskom gradu. Matematičku gimnaziju sam upisao jer je najbolja srednja škola i tamo sam imao veliku slobodu da se bavim stvarima koje volim. Na Kolumbiji sam završio filmsku režiju i filozofiju. Primljen sam i na master za Fine arts, ali instinkt mi je govorio da ako hoću da budem umetnik i stvaralač, da moram da napravim skok – da nakon Matematičke gimnazije i dva fakulteta probam da budem umetnik, ako mi je to već cilj.

Veliki broj mladih sumnja da može da studira u SAD. Kako se ulazi na Kolumbiju?

Tu postoje dva faktora. Jedan je akademski uspeh, ja sam imao dobre ocene i mislim da Matematička većima imena i Ivy League škole je prepoznaju. Zapravo sam bio odbijen na Kolumbiji, primljen sam na Boston, pa me je Kolumbija u transferu primila. Biti uporan je veoma važna stvar. Ljudi moraju da shvate da nema pravila. Veoma je važno motivaciono pismo, moje je bilo lično i sa smisлом za humor.

Odakle želja da se vratиш u Srbiju?

Beograd mi je neka vrsta emotivne baze. A razlozi su instinktivni, ovde napravim svoje radove i onda sa njima putujem. Vratio sam se iz razloga koje ne mogu racionalno da razložim. I nisam najbolji primer jer imam mogućnost da

Serbian Game Association

Serbian Game Association je ozvaničena na GameUp-u u Jugoslovenskoj kinoteci i služiće za eventove, pravnu pomoć, savete oko razvoja igre i firme, networkinga, spajanje sa publisherima, Googleom i Appleom. Većina eventova se sada održava u Nordeusu, a učestvuje još srpskih firmi kao što su MadHead Games, Two Desperados, Cofa Games...

odem kad treba. Nikada se ne osećam zarobljeno i kao da sam napravio neku kardinalnu odluku. Dva-tri puta godišnje sam u Njujorku, takođe većina onoga što radim u umetnosti je vezana za Nemačku. Ipak, sve što sam napravio, napravljeno je ovde. Ovde mi je lakše da stvaram. Da sam tamo ostao, ili bih nastavio školovanje ili bih se zaposlio i od umetnosti ništa ne bi bilo.

Koliko je teško biti umetnik u Srbiji? Imamo li mi umetničku scenu?

U Srbiji ne postoji umetnička scena. Savremena umetnost je na dosta niskom nivou. Postoji nekoliko imena koja su značajnija, ali su oni cenjeni iz dva razloga. Jedan je ako su napolju nešto uradili, i to je šačica ljudi, ili oni koji su se lepo utalili, pa su često u medijima. Osim Marine Abramović, za koju ne znam ni koliko može da se smatra da pripada našoj sceni, gotovo da ne postoji neko ko je zaista uspešan. Kustosi iz značajnih muzeja ne znaju za naše umetnike. Oni nisu relevantni.

Kada je reč o našoj sceni, tu je umetnički kolektiv U10, koji je meni vrlo značajan, i u koji volim da svratim. Nemanja Nikolić, slikar iz tog prostora, ima galeriju u Parizu koja predstavlja njegova dela. U10 je kolektiv koji vode mladi umetnici, i jedini je prostor, po mom mišljenju, u kom se nešto dešava.

Da li Srbi imaju sluha za umetnost?

U Čačku sam imao veče u „Nadeždi Petrović“ i ljudi su bili zainteresovani. Ima dosta obrazovanih ljudi u Srbiji. Mada, ako je nešto dobro, obrazovanost nije preduslov, ako delo može da komunicira sa ljudima. Nemam tu vrstu nabedenošt... „ja sam suviše dobar za ovu sredinu“. Nema sluha za umetnost ni u centralnom delu SAD.

Zapravo, veći je problem to što je savremena umetnost jedan mehur koji finansira određen broj ljudi koji ima para. Ovde generalno ljudi nemaju para, a nekolicinu koja ima ne interesuje savremenu umetnost.

Nedavno je otvoren Muzej savremene umetnosti u Beogradu, ima li tu prostora za mlade umetnike?

Pozitivno je što je on otvoren, ali pitanje je kako će ga oni voditi i koliko je dobra dugoročna politika da političari zovu umetnike da izlažu. To sistemski mora da se radi, kustosi moraju da svraćaju na izložbe umetnika poput onih u U10 i muzej mora da ima međunarodnu relevantnost.

Kakva je perspektiva mladih umetnika u Srbiji?

Nikakva, i to je donekle normalno. Zna se šta su centri umetnosti u svetu – Berlin, zatim Hongkong, London, Pariz. To su centri, sve nakon toga nije centar. Ako žele da budu uspešni, moraju da dobiju

Zna se šta su centri umetnosti u svetu: Berlin, zatim Hongkong, London, Pariz. To su centri, sve nakon toga nije centar. Ako žele da budu uspešni, umetnici moraju da dobiju pečat tih centara. I to je jedino merilo

pečat tih centara. I to je jedino merilo. S druge strane, ako te globalni uspeh ne interesuje, sasvim je legitimno da budeš umetnik koji je etabliran u ex-Ju regionu ili u zemlji.

Kako si ti došao do svetske scene?

Nakon fakulteta sam snimao kratke filmove koji su išli na filmske festivale, poput Edinurga, Moskve, međutim, istovremeno dobijali su nagrade na sajmovima vizuelne umetnosti u konkurenčiji sa slikarstvom, vajarstvom, fotografijom.

Nagradu koja me je probila osvojio sam 2013. na Sajmu umetnosti u Kelnu. Tada je „Misilac u supermarketu“ dobio prvu nagradu u konkurenčiji od 1.125 radova. Ja sam zahvaljujući tome bio na Sajmu umetnosti u Majami Biču. Tad sam u suštini shvatio kako funkcioniše savremena umetnost.

Veoma je važno reći mladima da je polovina uspeha kvalitet tog rada – kvalitet može da bude sumnjiva kategorija – a drugih 50 odsto je koga znaš.

Zašto je kvalitet sumnjiva kategorija?

Kvalitet je upitan jer umetnici koji zarađuju najviše, pitanje da li zaista toliko vrede ili je ipak reč o tome da su bili na pravom mestu u pravo vreme, i povezali su se sa pravim galerijama.

Čini se da je kvalitet u svim poljima opao.

Da, u svetu sad vlada turbo-folk. Kim Kardašijan je normalizovana. Normalizovane su osobe i stvari za koje smo ranije verovali da su ispod nivoa dobrog ukusa. Razlozi za to su mnogostruki. Jedino merilo je novac, i to je prvi razlog. Drugi razlog je liberalizacija interneta, a mi zaboravljamo da vjurove namaknu oni koji imaju pare. Takođe, korisnici su fluidna kategorija, posebno mladi, i tako nastaje zatvoren krug.

Film postaje muzejska stvar – to ne znači da ne možeš da snimiš odličan film, ili relevantan film. To znači da filmska kultura više nema značaj koji je imala, viralni videi imaju taj značaj. Da li je to dobro ili loše, videćemo. Ovo je siva zona, i period tranzicije gde se kristališe šta će biti nove umetničke forme.

Lordan Zafranović je rekao: „Vi klinci niste našli digitalnu estetiku“, i to je tačno. Rešenje za to se nalazi između Jutjuba i savremenog filma. ☐

THE sound of MUSIC

KAKO ŽIVE
DJ-evi

DJ Avicii, pionir EDM muzike, kog su pratili i slušali milioni mladih širom sveta, na prvi pogled delovao je kao da ima savršen život. Pa ipak, Avicii je, kao mnogi muzičari pre njega, platio cenu života pod velikim pritiskom. Da je DJ-ing posao koji zahteva i fizički i psihički napor u razgovoru za Original potvrđuje jedna od najčuvanijih srpskih di-džejki Aleksandra Duende, dok DJ Pamela, koja je boravila u Beogradu na svečanom otvaranju Hugo Boss radnje i puštala muziku kao fashion DJ, kaže: da biste se bavili DJ-ingom, morate biti svesni i rizika i dobiti

PIŠE JOVANA RADOVANOVIC

ALEKSANDRA DUENDE:
Kada volite muziku i kada ste u tome
iz ljubavi, nema lepšeg osećaja od
uspešnog seta i dobre žurke koju napravite

ZA RAZLIKU OD DI-
DŽEJEVA KOJI SU
POSVEĆENI ISKLJUČIVO
MUZICI, I ALEKSANDRA I
PAMELA IMAJU I DRUGA
ZANIMANJA: ALEKSANDRA
JE POKRENULA SVOJ
BREND, A PAMELA RADI
KOLABORACIJE SA MODNIM
DIZAJNERIMA I VODI
DRUŠTVENE MREŽE

DJ PAMELA KATZ:
Morate biti poseban tip osobe
da biste radili ovaj posao.
Veoma brzo i lako shvatite da li
je to što sebe izlažete velikom
broju nepoznatih ljudi nešto
što možete da podnesete

P

rerana smrt muzičara Tim Berglinga, javnosti poznatijeg kao DJ Avicii, pokrenula je pitanje u kakvoj industriji rade mladi muzičari, da li je pritisak kojem su izloženi prevelik.

DJ Avicii, pionir EDM muzike, kog su pratili i slušali milioni mlađih širom sveta, na prvi pogled delovao je kao da ima savršen život.

Putovanja, novac, uspeh, slava koja je mogla da se izjednači sa onom koju uživaju muzičari sa mnogo dužim stažom, delovali su kao idealan život, međutim vest o njegovoj preranoj smrti u hotelu u Omanu pokazala je drugu stranu medalje. Avicii je, kao mnogi muzičari pre njega, platio cenu života pod velikim pritiskom.

Nakon smrti Avicijia o pritiscima je javno progovorio čuveni hrvatski DJ Damir Ludvig. U otvorenom pismu predstavio je tamnu stranu muzičke industrije.

„Tim Bergling je bio čovek koji je umro 20. 4. 2018. Avicii je brend umro još 2016. Brend je umro kada se Tim odlučio povući. Najvažnije je odvojiti čoveka od njegove industrijske filozofije, jer nijedan čovek nije mogao preživeti to što industrija s multimilionskim zaledem može“, napisao je Ludvig.

U otvorenom pismu Ludvig ističe da nanošo ugodan život di-džejeva tako izgleda samo iz ugla posmatrača, a da oni koji ga vode plaćaju visoku cenu popularnosti.

„Svako ko je ikad stao za DJ pult razmislio je o tome kako to izgleda kad si DJ zvezda, no video je samo fenomenalnu festivalsku produkciju, prekrasne žene, lepu odeću, muziku i lažnu ljubav koja okružuje

DJ zvezdu.

Ne znam kako je Tim zamišljao uspeh, ali bio je premlad da može sam zaključiti kakav ugovor s industrijom potpisuje. Istina da je svojevoljno potpisao 'ugovor s davolom' i da mu najverovatnije niko nije stavio pištolj na slepočnicu terajući ga da krene na put bez povratka."

Ludvig ističe da je Avicii potpisao ugovor sa industrijom koja ga je pretvorila u roba, „a zaštitila je svoje interese koristeći ime Avicii umesto ime klinca kojeg uprkos svetskoj slavi nije niko prepoznao, osim njegove stvarne porodice i stvarnih prijatelja.“

ČUVENI HRVATSKI DJ-DŽEJ UPOZORAVA DA OTKAKO SU SE VELIKE korporacije uključile u DJ scenu, učinile su sve da nove generacije rastu s hibridnim, veštački stvorennim DJ zvezdama koje su preko noći na listama najboljih. „To nije samo priča na EDM sceni, već na techno, house i tech house sceni takođe.“

Međutim, iako igraju veliku ulogu u nastajanju novih di-džejeva, nemoguće je u potpunosti okriviti industriju za ono što im se dešava. Mnogi od njih prosti nisu spremni niti zreli da izdrže pritisak koji dočekuju.

Takov slučaj bio je i sa DJ Avicijem, što je potvrdila i njegova porodica.

„Putovao je i naporno radio, tempom koji je vodio do ekstremnog stresa“, naveli su u jednom od saopštenja.

Bolovao je od akutnog pankreatitisa, delom zbog alkoholizma. Pošto su mu 2014. godine odstranjeni žučna kesa i slepo crevo, otkazao je niz nastupa kako bi se oporavio. Od 2016. nije nastupao uživo, ali je nastavio da stvara muziku u studiju.

„Tim nije bio stvoren za takvu biznis mašinu u kojoj se zatekao. Bio je osetljiv momak, voleo je svoje fanove, ali je izbegavao da bude u centru pažnje. Tim, zauvek ćeš biti voljen i mnogo ćeš nedostajati. Tvoja ličnost i tvoja muzika čuvaće živim sećanje na tebe“, saopštila je njegova porodica.

Da je DJ-ing posao koji zahteva i fizički i psihički napor u razgovoru za Original potvrđuje jedna od najčuvenijih srpskih di-džejki Aleksandra Duende.

„Cesto mladi umetnici pribegavaju alkoholu i drogi, uglavnom zbog tempa života koji je brz. Baš zato, kada ste profesionalac, morate da se čuvate toga, da se što više odmarate tokom radne nedelje, jer tako jedino može da se radi ovaj posao a da ne ostanite pre vremena“, kaže ona za Original.

Ipak, kako ističe, DJ-ing je „stvarno lep

posao“, a za nju pre svega uživanje.

„Kada volite muziku i kada ste u tome iz ljubavi, nema lepšeg osećaja od uspešnog seta i dobre žurke koju napravite.“

DJ Pamela (Pamela Katz), koja je boravila u Beogradu na svečanom otvaranju Hugo Boss radnje i puštala muziku kao fashion DJ ističe da, da biste se bavili DJ-ingom, morate biti svesni i rizika i dobiti.

„Morate biti poseban tip osobe da biste radili ovaj posao. Veoma brzo i lako shvatite da li je to sto sebe izlažete velikom broju nepoznatih ljudi nešto što možete da podnesete“, kaže DJ Pamela za Original.

Ona je mlada di-džejka u usponu. Dve godine je deo DJ scene, i to kao modni di-džej koji svoje setove pušta na revijama.

go stresa i anksioznosti. Ipak, to je bilo najbolje putovanje mog života.“

Na pitanje koji je najteži deo posla kojim se bave, obe sagovornice odgovaraju slično – naporno je.

„Ne mogu da kažem da je nešto najgorje jer nemam loših iskustava, ali svakako zna da bude naporno – ostajanje do kasno kada ste zaista umorni, česta putovanja od mesta do mesta, zagušljivi prostori – ali se sve na kraju isplati kada vidite nasmejana lica koja ispred vas igraju i uživaju u vašem setu“, kaže Aleksandra Duende.

DJ PAMELA ISTIĆE DA JE GOTOVO SVAKI DEO DJ-INGA za nju san.

„Nikada ne bih mogla da zamislim sebe ovde, u Srbiji, da ne puštam muziku.

Mogućnost da radim sa dizajnerima, a da opet budem sama sa sobom, bez potrebe da sve vreme pričam

sa ljudima i da ih zabavljam svojom muzikom za mene je bolje nego bilo šta što bih mogla da zamislim.“

Ipak i ona ističe da je napor sastavni deo posla. Za razliku od di-džejeva koji su posvećeni isključivo muzici, i Aleksandra i Pamela imaju i druga zanimanja: Aleksandra je pokrenula svoj brend, a Pamela radi kolaboracije sa modnim dizajnerima i vodi društvene mreže.

NJIHOVI DANI NISU ONAKVI KAKVE JE DAMIR LUDVIG OPISAO u svom otvorenom pismu, puni stresa i potrebe da zadovolje industriju.

Aleksandra se preko nedelje posvećuje dizajnu i brendu DAIRE koji je pokrenula pre godinu dana.

„Posao DJ-inga se uglavnom svodi na vikende. Volim da ustajem rano i da ležem rano tokom nedelje kada ne puštam muziku da bih bila odmorna za vikend. Volim da kuvam, da odem sa prijateljima na kafu, da boravim što više u prirodi i čitam“, kaže ona.

I Pamela vreme provodi ispunjeno raznim aktivnostima. Na pitanje kako izgleda jedan njen dan, odgovara:

„Prvo što uradim kada se probudim je šetnja psa Ist Vilidžom. Nakon toga idem u teretanu, a zatim na sastanke i kastinge. Jedna od novijih stvari koje radim su kolaboracije. Zapravo svaki dan mi je drugačiji, što je najbolji deo mog posla.“

Kada se pola miliona do milion ljudi pojavi na vašem setu i vrišti vaše ime, pritisak je realan, kaže DJ Pamela

NA PITANJE DA LI JE ŽENAMA TEŽE U OVOM biznisu, Njujorčanka ima podvojeni odgovor. „Lakše je – i tu ne govorim o čuvenim di-džejevima – jer se ljudi iznenade kada vide ženu za miksetom zato što je ne očekuju. Ovaj svet je veoma pristrastan kad je reč o polovima, i mnogi veruju da je DJ-ing ‘muški posao‘. Govoreći o Aviciiju ona ističe da je mladi muzičar bio na „potpuno drugom nivou“ u odnosu na nju i njen rad i da pritisaka sigurno ima.

„Kada se pola miliona do milion ljudi pojavi na vašem setu i vrišti vaše ime, pritisak je realan“, kaže DJ Pamela.

Ipak, ponavlja, veoma brzo postajete sve-sni toga da li možete da radite taj posao ili ne.

I AVICI JE OTVORENO GOVORIO O PROBLEMIIMA KOJE MU je slava donela.

„Scena nije bila za mene. Nije bilo do nastupa i muzike. Više je bilo da svega što to dvoje okružuje, to mi nikad nije dolazilo prirodno. Mislim da sam generalno introvertirana osoba“, izjavio 2016. za *Holivud Reporter*.

„Previše sam pio, išao na žurke uopšte. Dobio sam upalu pankreasa u 21. godini, što je prilično retko. To me je nateralo da okrenem sve za 180 stepeni i počnem novi život.“

U intervjuu za *Bilbord* rekao je da kada se osvrne na svoj život, pomisli: „Vau, da li sam ja to uradio?“, na neki način bio je to najbolji period, ali je došao uz cenu – mno-

ŠTA GOD DA RADIŠ, RADI IZ LJUBAVI

A NE SAMO ZATO
ŠTO JE TO MOZDA
POPULARNO

Najpoznatiji srpski DJ Marko Nastić proslavlja 20 godina od početka karijere zahvaljujući kojoj je zaradio titulu pionira srpske tehno scene. Sa Nastićem smo razgovarali o elektro sceni u Srbiji, o svim prednostima i manama posla kojim se bavi i o industriji koja je ovih dana na udaru nakon smrti čuvenog DJ Avicija

PIŠE JOVANA RADOVANOVIĆ

N

ajpoznatiji srpski DJ Marko Nastić proslavlja 20 godina od početka karijere zahvaljujući kojoj je zaradio titulu pionira srpske tehno scene.

Kako bi obeležio jubilej, Marko Nastić 19. maja u Centralnom magacinu Luke Beograd pravi „Retrospektakl“ – verovatno najzanimljiviji konceptualni događaj u 2018. Uz pomoć više od 30 kolega di-džejeva, s kojima je saradivao u svojoj karijeri, Marko će tokom cele noći vrteti back-to-back i podsetiti nas na najveće hitove elektronske muzike koji su obeležili elektronsku scenu u poslednje dve decenije.

„Retrospektakl“ počinje u 1997. godini, kada je Marko započeo karijeru, a završava se u 2017, pri čemu će se na svakih 20 minuta smenjivati po jedna godina i u njoj četiri najveća klupska hita koji su je obeležili – dakle, numere koje svi volimo i dobro pamtimo.

Sa Nastićem smo razgovarali o elektro sceni u Srbiji, o svim prednostima i manama posla kojim se bavi i o industriji koja je ovih dana na udaru nakon smrti čuvenog DJ Avicija.

Dve decenije si na elektro sceni, koliko se ona danas promenila u odnosu na devedesete kada si ti počinjao? Koliko će to biti opipljivo na tvom „Retrospektaklu“?

Ako gledamo s muzičke strane, produkcija je danas malo elegantnije upakovana – ono što je nekad bilo mono sada zvuči stereo. Kada se osvrnemo na sam di-džejing, utisak je da je ova profesija danas dostupnija – ranije je bilo potrebno mnogo više truda da se uopšte dode do muzike, a nisi ni mogao da je puštaš bez ozbiljnog tehničkog znanja. Sada je situacija dosta lakša za mlade di-djeve, jer je tehnologija veoma napredovala, i nije obavezno da fizički znaš da miksuješ – to možeš da radiš uz pomoć kompjutera.

Koncept „Retrospektakla“ osmišljen je tako da se kreće s muzikom današnjice i da se s tog mesta vraćamo u prošlost, u 1997. godinu, kada sam ja počeo da radim. Kada govorimo o opipljivosti razlike u muzici, mislim da će se ona najpre osetiti u kvalitetu zvuka koji sam pomenuo, kao i u muzičkim žanrovima – od kojih neki više nisu popularni i ne mogu se često čuti po klubovima.

Danas se di-džej, pre svega zahvaljujući društvenim mrežama i YouTubeu, mnogo lakše probije u odnosu na pre jednu deceniju. Da li to utiče na kvalitet?

Kao i u svim ostalim sferama, društvene mreže su neizostavne i u muzici, a moje iskustvo je takvo da sam morao ozbiljno da se potrudim kako bih njima ovlađao i došao do nekih novih ljudi. Ali i te kako se isplatilo.

Kad pričamo o tome šta sve prolazi i koliko je truda potrebno, rekao bih da sve zavisi od početne motivacije koju pojedinač ima kada uopšte krene da se bavi ovim poslom. **Postoje di-džejevi koji žele instant slavu, pa u tom smislu ne rade previše na kvalitetu onoga što plasiraju. S druge strane, tu su i oni apsolutno predani svom poslu, koji žive za muziku – u tom slučaju kvalitet ne izostaje.**

Ovaj razgovor vodimo samo par dana nakon smrti Tim Berglinga. Hrvatski di-džej Damir Ludvig kaže da je Avicii žrtva industrije koja melje mlade di-džejeve. Da li se slažeš sa njim?

Iskreno, nisam pročitao taj tekst, ali s obzirom na to da sam dugo u ovom poslu, video sam i neke od najboljih di-džejeva da, kada počnu s intenzivnim radom, ujedno gube na kvalitetu, a s tim verovatno i na zdravlju. Mislim da je ključ svega u balansu i promišljanju situacije, koliko god to zvučalo izlizano, jer kada uđeš u ovaj posao i dobiješ status svetske zvezde, vrlo dobro znaš šta ide sa tim u paketu.

Kako si se ti izborio sa pritiscima posla kojim se baviš i da li su ti pritisci danas mnogo veći nego pre dve decenije?

Pripadam generaciji koja je odrastala uz Miloševića, SPS vladavinu, sankcije, bombardovanje... Kada sam ušao u di-džejing, a bio sam mlađ, počeo sam da zarađujem i bio sam željan svega što mi je inače bilo uskraćeno, zbog situacije u kojoj je naša država tada bila. Mislim da bih sada drugačije postupao, pre svega sa novcem, ali to je stvar trenutka i iskustva. Pronalazim balans u studiju i u porodici: trudim se da svaki slobodan trenutak provedem u kreiranju nove muzike i kvalitetno provedenom vremenu s ljudima koje volim.

Avicijev odlazak, kažu muzički kritičari, predstavlja „odrastanje“ mladog muzičkog pravca. Ima li EDM kvalitet da bi mogao da opstane kao pravac, ili je ipak reč o „one hit wonder“?

Iako smo Avicii i ja dva odvojena sveta što se muzike tiče, njenog gubitak je za mene donekle ličan, jer smo se bavili istim poslom. Nisam merodavan jer stvarno ne pratim EDM, pa ne mogu da pričam o kvalitetu tog pravca. Par Avicijevih pesama su mi na prvo slušanje delovale interesantne, a s obzirom na to da ovaj pravac postoji već niz godina, rekao bih da je generisao publiku koja ga prati i zbog koje će opstati.

Muzika, kao i svako drugo umetničko polje, ne može da izbegne elitizam. Da li te pogoda i šta misliš o omalovažavanju di-džejeva od strane instrumentalista? A kada je reč o međusobnom omalovažavanju di-džejeva različitih žanrova?

Godinama imam različite diskusije sa raznim ljudima na tu temu. Smatram da će svako ko nije zadovoljan svojim statusom

u poslu kojim se bavi, bio to instrumentalist ili di-džej iz drugog žanra, preneti to svoje nezadovoljstvo na druge. Naravno, potpuno je drugačija priča sa onima koji su pravi profesionalci i kojima se trudim da se okružim – tu uvek nailazim na međusobno poštovanje, a neretko i na zajedničke projekte. Ljudima je teško udovljiti, pa nikad ništa ne uzimam za zlo, već me neke, recimo, nepovoljne situacije dodatno motivišu da budem bolji i da još više radim na sebi. Generalno, svako svoj žanr pokušava da gura i hvali – što je savim prirodno i očekivano.

Nastupao si sa čuvenim di-džejevima poput Karla Koksa, Marka Karole, Adama Bejera. Koliko se način na koji oni rade razlikuje od onoga što se radi u Srbiji?

Oni su uspešni i cenjeni di-džejevi godinama unazad, rade u sjajnim uslovima i na dobroj opremi – a po mom mišljenju je to ključ svega. Ako si od starta u mogućnosti da radiš kako treba, s tim imаш više prilike da se razvijaš i da podižeš kvalitet svoje muzike i sveukupnog rada. Naša zemlja u tom smislu i dalje zaostaje, nema uslova. Pored toga, mlađi di-džejevi ne mogu da žive od ovog posla, već im je to neka vrsta hobija, a tu situaciju organizatori žurki vide i koriste. Kod nas se strani di-džejevi preplaćuju, domaći se potcenjuju i iskorisćavaju, a svi čute...

Da li postoji recept za uspeh na svetskom nivou ili je sve pitanje znanja i dobrog tajminga?

Bitno je sve, ceo paket. Ipak, veoma je važan i taj faktor sreće – da si na pravom mestu u pravo vreme. Ako se to dogodi, onda će se sve kockice složiti. Poslednjih godina u receptu je često najvažniji sajtojak novac, ako ga imaš dovoljno – tvoji snovi će se ostvariti. Na sceni je dobro poznati ko je preko noći isplivao i šta je pozadina svega toga. Međutim, kada se dode do vrha, jasno se vidi da li imaju talenta za ovaj posao, da li su se slučajno našli ili su to mesto – kupili.

Kao osnivač prve srpske tehno izdavačke kuće imaš mnogo bolji uvid u srpsku elektro scenu od samih posmatrača. Imamo li mlađe, perspektivne di-džejeve i ko su oni?

Moja prva izdavačka kuća osnovana je

MOŽEŠ LI DA NAM
IZDVOJIŠ NEKU
PESMU KOJU
ĆEŠ PUSTITI NA
„RETROSPEKTAKLU“?

APHEX TWIN –
WINDOWLICKER
FRANKIE KNUCKLES –
YOUR LOVE

MLADI DI-DŽEJEVI
NE MOGU DA ŽIVE
OD OVOG POSLA,
VEĆ IM JE TO NEKA
VRSTA HOBIJA,
A TU SITUACIJU
ORGANIZATORI ŽURKI
VIDE I KORISTE.
KOD NAS SE
STRANI DI-DŽEJEVI
PREPLAĆUJU, DOMAĆI
SE POTCENJUJU I
ISKORIŠČAVAJU, A SVI
ĆUTE

2004, a od tada sam otvorio još nekoliko njih. U međuvremenu se pojavilo dosta digitalnih izdavačkih kuća, a veliki broj mlađih, perspektivnih di-džejeva izdaje muziku na njima. Od kada znam za sebe, i od kad sam u poziciji za to, trudim se da pomognem mlađima, da im pružim podršku, da saradujemo. To radim pre svega kroz svoje projekte Easy Tiger i Social Club u kojima su rezidenti Nemanja Vanović, Kristijan Šajković i Layzie. Eto, pomenuo sam njih trojicu, ali velika je lista talentovanih ljudi i zaista ne bih voleo nekog da zaboravim.

Koliko zapravo muzike mora čovek da presluša da bi sebe mogao da nazove di-džejom?

Da bi sebe neko mogao da nazove di-džejom, mora godinama da preslušava sve žanrove muzike i da pronađe ono što mu najviše odgovara. Budući da živimo u vremenu u kome se sve brzo dešava, mnogi pokušavaju instant da dođu do te pozicije, i uspeju u tome, ali neznanje i neiskustvo brzo izadu na videlo. Industrija je brza, ali i surova. Moraš da poznaješ materiju kojom se baviš – u ovom slučaju muziku koju puštaš.

Nekada smo imali Industriju, Barutanu (ponovo otvorenu, ali čini mi se ne tako popularnu kao nekada), odnosno jasno profilisane klubove u kojima se znalo šta može da se čuje, a danas se svuda pušta sve? Utiče li to na kvalitet?

Čini mi se da je naš narod poznat po tome da, kada nešto postane hit u svetu, tu stvar bez zadrške kopira, a onda i umnožava. Svi

rade iste stvari, bez kreativnosti i ideje. Smatram to prazninom u našem mentalitetu; uvek sam se zalagao za to da, čime god se bavite – radite iz ljubavi, a ne zbog toga što je to u datom momentu popularno. Zato se i stiče utisak da se danas „svuda pušta sve“, i sve isto – umesto da klubovi grade svoje originalne priče, oni se međusobno ugrožavaju. Čast izuzecima, ima par mesta u gradu koja su izgradila svoj stil iza kog čvrsto stoje, bez obzira na trendove. Upravo od njih sam i naučio da ono što stvarno volim uporno guram u pravcu koji sam osmislim.

Kakva je tvoja publika? Da li su mlađi zainteresovani za muziku koju puštaš?

Moja publika se dosta promenila za ovih 20 godina, koliko sam na sceni. S obzirom na to da su me upoznali kao hard techno di-džeja, moj prelazak na drugi stil i žanr nisu baš svi tako lako prihvatili. Lično sam najsrcećniji zbog toga što sam, zahvaljujući mom klubu Social Club, uspeo da dodem i do nekih mlađih generacija koje me inspirišu da radim nove stvari. ®

MLADI MOGU MNOGO, SAMO IM TREBA DATI PROSTORA

Učenice druge godine Gimnazije „Svetozar Marković“ odlučile su da pokrenu sajt namenjen isključivo tinejdžerima, na kom će raditi opet isključivo tinejdžeri. Tim koji njih dve vode sastavljen je od tinejdžera između 15 i 18 godina, koji dolaze iz skoro svih srednjih škola iz Niša

Gimnazijalke Jovana Jović i Vanja Joksimović iz Niša šalju dobre vibracije. Učenice druge godine Gimnazije „Svetozar Marković“ odlučile su da pokrenu sajt namenjen isključivo tinejdžerima, na kom će raditi opet isključivo tinejdžeri.

Tim koji njih dve vode sastavljen je od tinejdžera između 15 i 18 godina, koji dolaze iz skoro svih srednjih škola iz Niša. Vanja je urednik, a Jovana tim lider i zadužena je za organizaciju.

U njihovom timu je dvadeset petoro mladih među kojima su novinari, fotografici, instagrameri, lektori, dizajneri. Uz pomoć više novinarskih udruženja i redakcija pokrenule su sajt na kojem mladi mogu naći sve što ih interesuje.

Sa Jovanom smo razgovarali o tome šta ih je podstaklo, šta mladi vole i kako uspevaju da uklope srednjoškolski sa uredničkim životom.

Kako ste došle na ideju da pokrenete sajt za mlade?

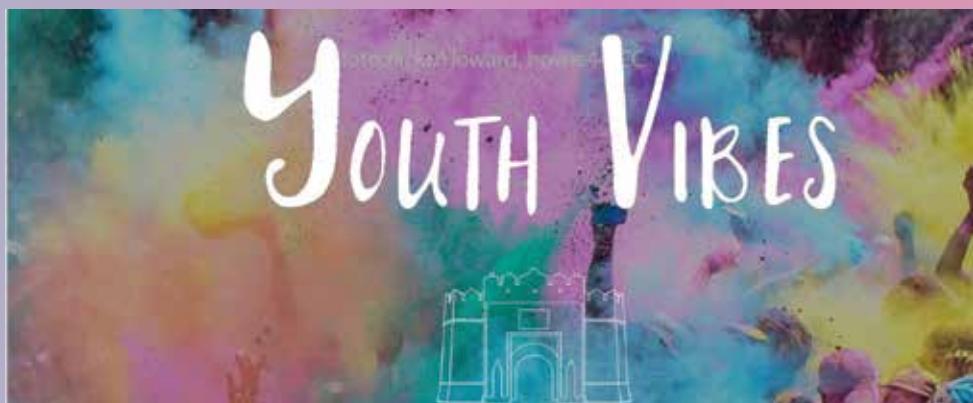
Svesne smo da nema toliko medija koji pišu za tinejdžere koji su na „prelazu“ iz mlađeg tinejdžerskog doba u svet odraslih. Postoje oni koji su ozbiljniji za svoje godine, postoje oni koji su nezreliji, i baš

zbog toga što je ta grupa nedefinisana nema toliko medija koji pišu isključivo za njih i da su oni u fokusu. Zato smo mi odlučile, pošto i same spadamo u tu grupu, da napravimo onlajn novine, gde će se čuti mišljenje i iskustva nas tinejdžera. Pošto smo sasvim slučajno upale u svet novinarstva, radeći kao PR za festival „Nauk nije bauk“, dopala nam se ta uzbudljost i energičnost koju ovaj posao zahteva i odlučile smo da napravimo svoje novine. Većinu stvari smo uradili sami. Skupili smo tim, čak je i jedan učenik četvrte godine, Bogdan Randelović, sasvim sam napravio sajt. Podržali su nas Deutsche Welle Akademija, Megafon, Južne vesti i organizacija „Nauči me“, koji su

nam održali razne radionice koje se odnose na rad u timu, pisanje i fotografiju.

Koje teme pokriva Youth Vibes?

Teme se tiču isključivo tinejdžera. „Teen news“ je rubrika gde se piše o dešavanjima u gradu: prakse, edukacije, događaji koji bi bili zanimljivi za mlade. U rubrici „Kako da...?“ pišemo savete i DIY i svaki naslov počinje sa „Kako da“, tako da smo tu pisali kako doći do prakse u Microsoftu, kako napraviti dobre fotke, kada je pravo vreme za prvi seks... U rubrici „Modern art“ pišemo neki naš utisak za neki film ili pesmu. „Lifestyle“ pokriva dosta tema, pa se tu mogu naći tekstovi o tome šta misle tinejdžeri o parovima u

školi, iskustva sa putovanja ili neke malo ozbiljnije teme, na primer kako je to kada imaš depresiju. „Trijumf“ pokriva juniorški sport u Nišu. Sada radimo na novom serijalu mladih košarkaša iz Niša koji su uspešni i sada igraju za neke od veoma dobrih klubova.

Kako ih birate?

Novinari sami smišljaju teme i zajedno sa Vanjom rade na svojoj ideji. Trudimo se da teme budu raznolike i da nisu ustaljene. Ukoliko je neko imao priliku da poseti neku zemlju, obično napiše i neki tekst o tome. Postoji plan rada koji smo odredili, tako da svako zna svoj rok za slanje teksta. Objavljujemo od četiri do šest tekstova nedeljno.

Da li vam je bilo teško da odvojite relevantan od nerelevantnog sadržaja? Odnosno da odlučite šta bi moglo da interesuje mlade?

Dok je *Youth Vibes* bio samo ideja, sproveli smo anketu koju je popunilo 200 tinejdžera. Na osnovu te ankete zaključili smo da mladi žele ovakve novine i da misle da je ovako nešto potrebno. Na osnovu njihovih odgovora kakve tekstove bi voleli da čitaju, odredili smo rubrike. Takođe, kao glavnu društvenu mrežu koristimo Instagram, jer 90% mladih koristi Instagram.

I kad smo već kod interesovanja mladih, šta najčešće čitaju na vašem sajtu?

Posebno im se dopadaju tekstovi koji govore o tabu temama. Na primer, neki od čitanijih tekstova su o prvom seksu, legalizaciji marihuane ili depresiji.

Kako birate saradnike? Ko može da piše za vas?

Za nas mogu da pišu tinejdžeri između 15 i 18 godina. Otvoreni smo za saradnju, tako da bilo ko može da nam pošalje svoj tekst, bilo literarni ili novinarski. Literarne radove publike objavljujivaćemo pod #mycorner. Već sada nam se javljaju da pitaju kako mogu da budu deo tima i da li mogu da šalju svoje radove.

Mladi uglavnom „beže“ u velike gradove, i ne vraćaju se posle fakulteta kućama. Šta može da promeni tu lošu statistiku?

Mnogi misle da ako odu u inostranstvo, da će njihov rad biti cenjeniji. Mladi zaista mogu mnogo, samo im treba dati prostora da to što mogu i što ih pokreće urade.

Koji su vaši dalji planovi? Da li će *Youth Vibes* da nastavi da živi i nakon što vi odete na fakultet?

IDEJA JE DA YOUTH VIBES
NE BUDE SAMO MEDIJ VEĆ
DA SE NA NEKI NAČIN STVORI
ZAJEDNICA KOJA ĆE KASNIJE
DA SE BAVI I DRUŠTVENO
ODGOVORNIM RADOM

KOLIKO GOD NEŠTO DELOVALO
TEŠKO I NEZAMISLIVO,
VREDI PROBATI. NISMO NI
MI VEROVALI DA MOŽEMO
OVOLIKO I DA ĆEMO TOLIKO DA
POKRENEMO MLADE LJUDE

Svesni smo da već sada neko ko ima 18 godina, sledeće godine ide na faks, imaće neke svoje obaveze i neće imati vremena za *Youth Vibes*. Zato smo odlučili da na svakih šest meseci držimo radionice novinarstva. Petoro najboljih u grupi postaće deo *Youth Vibes* tima i za šest meseci oni će držati novoj grupi radionice. Na taj način projekat će biti održiv i smenjivaće se generacije.

Da li planirate još neke projekte?

Ideja je da *Youth Vibes* ne bude samo medij već da se na neki način stvori zajednica koja će kasnije da se bavi i društveno odgovornim radom. Trenutno radimo na toj ideji, tako da se sigurno nećemo zadržati samo na ovome.

Šta biste poručile vašoj generaciji?

Poručile bismo sledeće: koliko god nešto delovalo teško i nezamislivo, vredi probati. Nismo ni mi verovali da možemo ovoliko i da čemo toliko da pokrenemo mlade ljude.

Ponosni smo što smo prepoznatljivi, što su ljudi čuli za nas i što nam se javljaju i pitaju da budu deo tima. Komentari su vrlo pozitivni. Treba još raditi i menjati neke stvari, ali mi „guramo“ napred. ®

**Ako želite
uspeh, preko
puta sebe
morate
da imate
dobre ljudе**

Čuveni američki i srpski dizajner, jedan od najmoćnijih Srba na svetu, posetio je Beograd povodom sedamdesetog rođendana „matičnog“ Fakulteta primenjenih umetnosti.

Sava Čvek je magistrirao na Harvardu, dobitnik je brojnih priznanja i nagrada širom sveta, jedan je od prvih koji su predstavljali američku industriju u Kini, a komadi „pametnog“ nameštaja njegove kompanije već su osvojili svet

PIŠE DIMITRIJE ĐURIĆ
FOTOGRAFIJE IGOR PAVIĆEVIĆ

S

ava Čvek je jedan od najznačajnijih savremenih američkih dizajnera srpskog porekla, a ovdašnji mediji zapamtili su ga kao jednog od najmoćnijih Srba u svetu. Iako često boravi u Beogradu, intervjuje daje retko. Ali ovog puta smo se brzo i lako dogovorili o razgovoru, jer je Fakultet primenjenih umetnosti u Beogradu (FPU), čiji je Sava Čvek bio student, krajem prošlog meseca obeležio sedamdeset godina postojanja. Tim povodom, doputovao je iz Boston-a, gde živi i radi već nekoliko decenija.

Nakon što je specijalizirao savremeni industrijski dizajn na Rhode Island School of Design, gde je bio u zvanju vanrednog profesora, i magistrirao arhitekturu i projektovanje na prestižnom Harvardu, osnovao je kompaniju SCA Development International Inc., koja je jedna od vodećih konsultantskih kompanija za dizajn, inženjeringu i menadžment proizvodnje u SAD. Da ne znamo da se kompanija bavi problemima kancelarijskog i radnog prostora, odgovor na pitanje kojim smo započeli razgovor u dekanatu FPU -- da li se ovde osećate kao gost ili kao domaćin, bio bi neobičan: „Osećam se vrlo komforno... Nešto malo se tu promenilo od nameštaja.“

Sava Čvek je stekao i počasni doktorat Wenworth Institute of Technology u Bostonu, dobitnik je brojnih priznanja i nagrada širom sveta, jedan je od prvih koji su predstavljali američku industriju u Kini, a komadi „pametnog“ nameštaja

LJUDIMA U AMERICI NI TADA NIJE BILO VAŽNO, A NIJE NI DANAS, ODAKLE STE, IZ KOG GRADA STE DOŠLI, GDE STE ODRASLI, VEĆ IM JE BITNA SAMO SNAGA, KVALITET VAŠE IDEJE I KREACIJE. KOLIKO STE SPOSOBNI DA ODRŽITE NIVO KVALITETA OD PROJEKTA DO PROJEKTA. TO ZAVISI OD OBRAZOVANJA KOJE STE DOBILI, ALI I OD VAŠIH OSOBINA

njegove kompanije već su osvojili svet.

Iz udobnih, velikih zelenih fotelja nedaleko od amfiteatra FPU, u čijim je žuljavim klupama teško mogao da zamisli „uspeh preko noći“, razgovor počinjemo prisećanjem na te dane.

„Lako je reći šta onda nismo imali. A ako se pitam šta smo imali, reći ću vam da sam bio student profesora koji su imali visok stepen znanja u oblasti onoga što su predavali, bili su na svetskom nivou, šta god to značilo. Kad odete na najbolje skole dizajna, kao što sam ja otišao, vidite da ste u samom špicu najboljih studenata i da se vrlo lako nosite sa onim što oni rade. A neke stvari sam radio čak i bolje od njih. Ovde sam proveo pet godina studija i ovde su bili neki ljudi i profesori koji su mi na svaki način pomogli u mom formiranju. Mada sam imao sreću da budem na studijama u inostranstvu, u vodećim školama za dizajn, devedeset odsto znanja stekao sam ovde.“

SAVA ČVEK DIZAJNER

I sa tim znanjem ste otišli na Harvard?

Kada sam otišao na Harvard, svi su me doživljavali kao nekog ko ne zna ni kako izgleda papir, kao da nikad nisam čuo za lenjir, pošto sam došao iz komunističke zemlje, Jugoslavije. A dešavalo se da izvadim pribor, sećam se, stavim rapidografe na sto, a oni se okupe oko mene i pitaju – šta je ovo?

Ipak, ljudima u Americi ni tada nije bilo važno, a nije ni danas, odakle ste, iz kog grada ste došli, gde ste odrasli, već im je bitna samo snaga, kvalitet vaše ideje i kreacije. Koliko ste sposobni da održite nivo kvaliteta od projekta do projekta. To zavisi od obrazovanja koje ste dobili, ali i od vaših osobina.

Prve godine kada sam otišao da posetim Harvard, upoznao sam se sa svojim mentorom, studentskim savetnikom, koji mi je preporučio da sa Harvarda odem na jednu drugu, kasnije sam saznao, vodeću školu za dizajn u Americi; mislio sam da hoće da me se oftarase. Posle nekoliko godina sam saznao da me je mentor sa Harvarda preporučio toj školi kao zanimljivog studenta iz Evrope čije je radove važno videti. Ti ljudi su mi, posle prezentacije radova, ponudili da predajem – ne da studiram – na tom fakultetu. Pomiclio sam da nisam dobro razumeo. Pitao sam ih šta oni misle da ja predajem. „To što si nam pokazao“, rekli su mi. Bili su to radovi sa Akademije.

Koliko često ste ovde, da li imate prilike da se češće susrećete sa kolegama i studentima?

Kompanija koju sam osnovao odmah pošto sam završio studije na Harvardu, bavi se međunarodnim razvojem industrije. To je konsultantska kompanija za dizajn, inženjering i menadžment proizvodnje. U jednom trenutku je došlo do specifičnog rasta ideje o globalizaciji industrije u Americi i ona se otvorila ne samo ka Evropi nego i prema Kini, Bliskom istoku, Srednjem istoku. Mene je osim dizajna interesovao i poslovni aspekt globalne proizvodnje. Tako sam ja u konstantnom putovanju između klijenata u Evropi i na Bliskom istoku. Često sam i ovde, nekoliko puta godišnje. Nikad nisam izgubio kontakt sa ljudima, ovim fakultetom i profesorima. Imao sam kontakte sa jugoslovenskom, sada srpskom ambasadom, i zanimalo me je na koji način mogu da pomognem industriji u Srbiji. A veoma sam dobro obavešten o stanju srpske industrije. Često mi se i studenti i kolege sa ovog fakulteta javljaju kad dolaze u Ameriku sa pitanjem šta bih mogao da uradim za njih, a uvek sam tu, bude to uvek lepa priča.

STIV DŽOBS NEMA NIKAKVU DIPLOMU, NEMA SREDNU ŠKOLU, ALI ZNA O TELEFONIMA I KOMPJUTERIMA VIŠE OD NEKOG ŠEFA INŽENJERINGA U MOTOROLI. REČ JE O SLOBODI. DA NE MERITE LJUDE PO TOME DA LI IMAJU DIPLOMU, KOJA JESTE VAŽNA, NEGOT SNAZI IDEJA. AKO NEŠTO IZMISLITE, ILI NEŠTO ZNATE, DA NIJE VAŽNO DA LI RADITE U STRUCI 15 DANA ILI 15 GODINA. VAŽNO JE SAMO DA VAS NEŠTO ZANIMA, DA RADITE SVAKODNEVNO NA TOME, SRCEM, DA UČITE VAN FORMALNIH INSTITUCIJA

Iako više ne radite na fakultetu, vi ste, na neki način, i dalje profesor pojedinim studentima?

I dalje imam veze sa prosvetom, moja kompanija je na listi dveju škola koje u okviru svog programa imaju profesionalnu praksu, pa studenti tokom godine, dva meseca, obavljaju praksu kod mene. Volim da predajem, ali nemam vremena, fizički ne mogu da postignem da budem na fakultetu, ali zato studenti dolaze kod mene. Volim da im pomognem, kao što su profesori pomagali meni.

Postoji li danas razlika između srpskih i američkih studenata?

U suštini, nema razlike. Uvek imate one

koji su predani, zainteresovani, otvoreni za savete i one koji su manje. Kada vam dode student, vi gledate šta on zna, koliko je sposoban, da li zna o čemu priča, koliko je ozbiljan, da li ima opštu kulturu.

Razlikuje samo u uslovima u kojima su se obrazovali, koliko je ta ustanova bila opremljena, kvalitet zgrade, opreme, laboratorija, učionica, mašina, samih studija. U tom smislu može biti teško našim studentima. Ali i to ih tera da razviju neke veštine i tehnike koje nikad ne bi pale na pamet onima koji su radili u nešto boljim uslovima.

Amerika je relativno mlada zemlja, bez ogromnog istorijskog puta. I tako čoveku koji studira u Americi pričate o Rimskom forumu, Partenonu, a mi smo to sve već videli, mi živimo među spomenicima i zgradama starim hiljadama godina, dok oni to iskustvo nemaju. **Naši studenti dolaze iz sredine, kulture gde se stvarala civilizacija i njihove kolege iz Amerike su za to zainteresovane. Ponekad ne umemo da cenimo to iskustvo.**

Koliko vaše iskustvo školovanja u Srbiji i uspeha u Americi govori o ovdašnjem društву?

Amerika je izuzetna zemlja u poređenju sa ostalim kad je u pitanju spoj visokoškolskih ustanova sa industrijom. Taj spoj je veoma razvijen. U Evropi imate tradicionalan pristup strukturi školovanja, gde se kadar koji vas intervjuše za posao zanima samo za formalnosti, da li imate diplomu. Njih ne zanima da li ste vi doneli neki rad, snaga vaše kreacije i inovacije, nego samo diploma. To je totalno slepilo za inovacije.

Stiv Džobs nema nikakvu diplomu, nema srednju školu, ali zna o telefonima i kompjuterima više od nekog šefa inženjeringu u Motoroli.

Reč je o slobodi. Da ne merite ljudi po tome da li imaju diplomu, koja jeste važna, nego po snazi ideja. Ako nešto izmislite, ili nešta znate, da nije važno da li radite u struci 15 dana ili 15 godina. Važno je samo da vas nešta zanima, da radite svakodnevno na tome, srcem, da učite van formalnih institucija.

Meni je Bil Gejts bio kolega na Harvardu, studirali smo te 1981. godine. Posle prve godine, on je shvatio da je to za njega gubljenje vremena, jer je njegova vizija bila mnogo ispred onih koji su mu predavali, mogao je on njih da uči. O tome vam pričam.

Postdiplomske studije u Americi su godinama najbolje u svetu zato što, tokom studija, studenti svoje ideje mogu da plasiraju industrijama koje su zainteresovane da ih stave u proizvodnju i da taj proizvod prodaju.

Mogli biste da nam kažete šta i kako vi prodajete. Šta konkretno proizvodi vaša kompanija?

Moja kompanija se bavi problemima radnog prostora, celom strukturuom u kancelarijskom radnom prostoru, međuljudskom radnom prostoru i industrijskom radnom prostoru. Stolica ili sto je samo deo onoga što treba da opslužuje jednu osobu od koje morate da učinite da bude što efikasnija, produktivnija, inventivnija i da sve što, tokom radnog vremena, pipne oko svog stola maksimira njen potencijal. U proseku, u američkoj kancelariji, dnevno, sedam do devet sati provedete u sedenju na stolici. Povrede kičme, oboljenja moderne prirode kao što je, na primer, oboljene nervni kanala koje dolazi od brzog kucanja na tastaturi – a za koje nema leka i operacije – kompanije primorava da, ako ne žele da narednih 30, 40 godina plaćaju odštetu svojim zaposlenima zbog povreda na radu, od nas kupe stolice u kojima će zaposleni što zdravije da sede. To je sad veliki pojam. U grupi ljudi koji sarađuju na novom proizvodu, kao što je stolica, nalaze se lekari, ergonomisti, psiholozi rada, tehnolozi, dizajneri.

Dobar dizajn je mnogo lepa stvar, ali danas na tržištu ne možete da budete konkurentri ako imate samo nešto što lepo izgleda, nego morate da napravite nešto što lepo izgleda, ima kvalitete i može da se proda u velikom broju komada. To jeste ogroman pritisak na stvaranje bilo čega, ali svaka

UVEK POSTOJE ONI STUDENTI KOJI SU PREDANI, ZAINTERESOVANI, OTVORENI ZA SAVETE I ONI KOJI SU MANJE. KADA VAM DOĐE STUDENT, VI GLEDATE ŠTA ON ZNA, KOLIKO JE SPOSOBAN, DA LI ZNA O ČEMU PRIČA, KOLIKO JE OZBILJAN, DA LIIMA OPŠTU KULTURU

industrija želi da ima profit od onoga u šta ulaze. Ono što vam klijent traži – to je uspešan proizvod.

Primenjena umetnost je služenje industriji. Ne možete da napravite stolicu da biste se hvalili kako je, eto, lepa, već morate da je prodate. A ako je ne prodate, onda nećete dobiti sledeći projekat.

Budući da je vaša delatnost međunarodna, da li znate ko sve sedi na tim stolicama koje proizvode?

Iznenadim se i ja. Nedavno je jednom klijentu trebalo da predstavim proizvode svoje kompanije i navedem ko ih koristi, gde se oni nalaze. I tako saznam da na našim stolicama sede ljudi u Vorner brosu. To je velika stvar, odjednom vidite sliku filmskih zvezda kako sede na vašim stolicama.

Morgan Stanley, jedna od najčešćimih finansijskih kuća, pre nekoliko godina je kupila preko 5.000 „Sava“ stolica za svoje nove prostorije. Pričamo o top-menadžmentu i glavnoj operativi kompanije u Njujorku, Parizu, Londonu, Tokiju i Dubaju.

Sada pokušavamo da dobijemo projekat sa kompanijom Najki, jer prave novu zgradu u Sinsinatiju.

U Srbiji sve veću popularnost doživljavaju startap projekti, male grupe početnika u biznisu. Šta je važno u otpočinjanju takvog biznisa da bi on ostvario uspeh na tržištu?

U jednom trenutku su se desile velike promene sa globalizacijom koja je u Americi otkocela pre nešto više od 25 godina. Kompanije su, u tom smislu, shvatile da je najvažnije da se fokusiraju na brending, snagu ideja i na marketing, a da je sve manje važno da za kompaniju imate zgradu sa

tri odeljenja inženjera, proizvodnim parkom koji treba da obezbedi da neki proizvod i ideja dođu na tržište. Najvažniji je kvalitet. Danas ćete naći kompaniju sa četvoro ljudi koja operativno vredi dvadeset miliona dolara, prodaje svuda i nalazi se u svim značajnim prodajnim centrima gde mnoge tradicionalne kompanije ne postoje. To što se sada dešava u Evropi je rezonanca onoga što je u Americi otkocelo pre dvadesetak godina. Ja ohrabrujem mlade da se bave tim poslom na takav način.

Šta ste, tokom svih ovih godina u inostranstvu, uspešno se baveći biznisom i upoznajući različite ljudi i kulture, naučili o svetu i životu?

Naučio sam da, ako želite da ostvarite uspeh, preko puta sebe morate da imate dobre ljudе, one koji veruju u vas i u koje vi verujete, sa kojima delite zajedničke pojmove o kvalitetu i uzajamno se poštujete.

U knjizi *Vrednost mudrosti sabrali ste ta iskustva?*

Knjiga je posvećena mladima u Srbiji. Dolazeći ovde sretao sam mlade, dobre ljudе koji su počeli da gube veru u društvo u kome živi. To je vrlo, vrlo teška stvar. Hteo sam da podelim sa mladima ideju da postoje ljudi koji se pitaju – šta je budućnost ove zemlje, kako ne bi izgubili veru u sebe. Kod nas ćete često čuti kako je neko ostvario „uspeh preko noći“. Ti ljudi ne znaju o čemu pričaju. Ostvariti „uspeh preko noći“ znači raditi deset godina najtežeg rada koji možete da zamislite. Uzmimo za primer Starbaks. Da li iko zna da je trebalo da prode 11 godina da se otvorи druga radnja?

Kada pogledate te uspešne ljudе, videćete kroz kakve su borbe i jude prolazili, koliko su njihovi životi bili mukotrpni, toliko da ćete se zapitati – pa da li sam ja spremam na sve to? Većina nije spremna. Nije lako, ali je sasvim normalno. Sve dobre stvari u životu se dese zahvaljujući ljudima dobre volje. ☺

NIKADA NISTE SUVIŠE STARI DA BIŠTE NAUČILI NOVI JEZIK

Stariji učenici verovatno neće imati tako dobar akcenat ili izgovor kao oni koji jezik uče odmalena, jer foneme ili zvukovi prirodno ulaze u uši dece. Ipak, ono važnije od akcenta jeste snaga efekta koji učenje stranog jezika ima na naš mozak. To povećava kognitivnu funkciju osobe i predstavlja pravu fontanu mladosti za mozak

PIŠE ZORICA MARKOVIĆ

Z

nate li koji je glavni grad Australije, ali bez „gugljanja“? Koliko brzo vam je trebalo da se setite – ako jeste – jer da, vi jeste to naučili u jednom trenutku svoga života ali pitanje je koliko vam je ta informacija bila potrebna da možete da je „izvučete“ na površinu memorije očas posla. Sve je više knjiga koje se bave pamćenjem i uopšte metodama učenja, kao i odgovorom na pitanje zbog čega nam je tako teško da zapamtimo neke stvari čak i kad ih naučimo. Što smo stariji, sve nam je teže da pamtimos.

Ipak, posebno teško je, kažu, odraslima da nauče novi jezik. Mnogo više vremena i truda, pa i živaca potrebljano je odraslomu čoveku da nauči ono što će kod deteta ostati trajno urezano, posebno ako nastavi da ga koristi kao i maternji jezik. Svako ko je kao odrastao upisao neki kurs, angažovao profesora ili kupio audio-kasete i pokušao „sam“ da savlada neki jezik, shvatio je da to ne ide baš tako lako kao što je očekivao. To se dešava i posle intenzivnog višegodišnjeg učenja. Ne čudi podatak da globalna industrija koja se bavi učenjem stranih jezika obrće 82,6 milijardi dolara. I dok neki imaju „sluh“ za jezike, drugima je kao jednom pedesetogodišnjaku koji posle godinu dana učenja francuski jezik poznaje slabije od trogodišnjeg Francuz-a. Zašto je dvogodišnjaku mnogo lakše da nauči toliko novih pojmoveva ili čak dva i više jezika nego odraslomu čoveku? Kako je moguće da je nešto tako jednostavno za mališana koji još ne zna da vezuje perrtle, za odraslog i formiranog čoveka prava noćna mora?

UPRAVO JE U GODINAMA TAJNA. MOZAK DVOGODIŠNJAKAIMA ZNA-ČAJNU neurološku prednost, sa neverovatnih pedeset posto više sinapsâ, tj. konekcija među neuronima nego odrasli mozak, i mnogo više nego što mu je potrebno. Taj višak je od ključnog značaja za

detinjstvu, ali tome treba dodati i ono što neuronaučnici zovu plastičnost ili prilagodljivost mладог mozga koji se ponaša kao plasteslin dok uči nove stvari. Kada se taj kritični period života završi, a traje prvih šest godina tokom kojih je mozak prava mašina za učenje jezika, sposobnost se menja, jer mozak počinje da pravi prostor za nove stvari i učenje novih veština. Druga prednost mališana je nedostatak iskustva. Mi kao odrasli ne možemo a da drugi jezik koji učimo ne čujemo kroz filter prvog. I nisu potrebne decenije da se ta automatska radnja razvije. Neverovatno je da, kako su istraživanja pokazala, novorođene japanske bebe mogu da naprave razliku između engleskog „l“ i „r“ zvuka ako slušaju dva jezika istovremeno, ali da, ako nisu izložene zapadnim jezicima, one gube tu sposobnost, i to ne u šestoj ili odmah u trećoj godini, već sa samo osam meseci starosti.

Zapravo, problem zbog čega ne možete tako lako da savladate tu gramatiku, osim manjka sinapsâ, jeste to što ste previše pametni. Da, zvuči kontradiktorno, ali odrastao čovek procesuiru previše podataka odjednom, svaki put pokušavajući svesno da sve uradi ispravno. Malo deca pak instinkтивno shvataju ono što je važno i prilično su zadovoljna onim što postižu ili govore, čak i sa gramatičkim greška-

ZAŠTO JE DVOGODIŠNJAKU MNOGO LAKŠE DA NAUČI TOLIKO NOVIH POJMOVA ILI ČAK DVA I VIŠE JEZIKA NEGO ODRASLOM ČOVEKU? KAKO JE MOGUĆE DA JE NEŠTO TAKO JEDNOSTAVNO ZA MALIŠANA KOJI JOŠ NE ZNA DA VEZUJE PERTLE, ZA ODRASLOG I FORMIRANOG ČOVEKA PRAVA NOĆNA MORA?

ma. Dok se mi odrasli više zadržavamo na njima. Sve to, ipak, znači da odrasli moraju da napnu vijuge, i to vrlo naporanu da bi naučili drugi jezik.

Ali baš ta prepreka može da bude razlog više da, uprkos svemu, probamo da naučimo još jedan jezik. To ima neočekivanu korist za naš mozak. Kako je pokazalo istraživanje Univerziteta Hongkong i Univerziteta Nortvestern u Illinoisu, to će povećati kognitivnu funkciju osobe, i predstavlja pravu fontanu mladosti za mozak.

ISTRAŽIVAČI SU PREPOSTAVILI DA UČENJE JEZIKA JESTE VEOMA KORISNO za odrastao mozak, bilo da je reč o tridesetim ili šezdesetim godinama. Često se govori da ne možete naučiti starog psa novim trikovima, što je uvreda, i to prilično netačna. Istina je, neuroplastičnost mozga opada sa godinama, ali to, kako kažu istraživači, ne treba da bude prepreka za učenje zbog svih benefita koje nosi sa sobom. Za modernu neuronauku, mozak odraslog dugo se smatrao „formiranim“. Ali nova istraživanja pokazala su da je naš mozak veoma dinamična struktura koja se menja kroz odgovor na nova iskustva, fenomen poznat kao neuroplastičnost. Ova istraživanja ukazuju na to da **niko ne može da bude previše star da bi naučio nešto novo**, iako će odraslima biti teže da, recimo, uče gramatička pravila ili sintaksu. Ali zato će im biti lakše da nauče vokabular – jer se nove reči mogu lako mapirati na osnovu postojećeg znanja maternjeg jezika.

„Stariji ljudi imaju veći rečnik nego mlađi, pa i više šansi da će njihov vokabular biti bogat koliko i vokabular maternjeg jezika“, kaže Albert Costa, profesor neuronauke koji proučava bilingvalnost na Univerzitetu u Barseloni.

STARJI UČENICI VEROVATNO NEĆE IMATI TAKO DOBAR AKCENAT ILI izgovor kao oni koji jezik uče od malena, jer foneme ili zvukovi prirodno ulaze u uši dece. Ipak, ono važnije od akcenta jeste snaga efekta koji učenje stranog jezika ima na naš mozak. U najvećoj studiji koja se bavila pitanjem kako usporiti neizbežni i nevidljivi proces propadanja kognitivnih funkcija, istraživači sa Univerziteta u Edinburghu ispitivali su podatke 648 pacijenata sa dijagnozom Alchajmerove bolesti u indijskom gradu Hajderabadu. Otkrili su da se kod bilingvalnih ljudi demencija razvila kasnije nego kod onih koji su govorili samo jedan jezik, i to u proseku četiri i po godine kasnije. Pošto su istraživači naišli na sumnje da li na očuvanost nekog mozga utiče i to koliko je osoba obrazovana – jer dužina učenja tokom godina i te kako može da odloži demenciju – uzel su i to u obzir tokom studije.

„Veliki deo stanovništva Hajderabada govori dva jezika ali je nepismeno, pa smo uporedivali obrazovane stanovnike koji govore dva jezika sa onima koji nikada nisu išli u školu ali takođe govore dva jezika“, kaže vođa studije Tomas Bak. Studija je pokazala da je, neverovatno ali istinito, demencija odložena u proseku šest godina kod onih neobrazovanih stanovnika koji su govorili dva jezika, dok je kod onih edukovanih prosek odlaganja demencije bio četiri godine.

„Učenje jezika kasnije u životu može da ima više koristi nego učenje u ranom uzrastu, jer zahteva više truda“, kaže Bak. „Tu postoji paralela sa fizičkim vežbanjem – šetnja je dobra za vaše zdravlje, ali ne toliko korisna kao trčanje.“

Učenje i korišćenje stranog jezika čini se da poboljšava ono što psi-

holozi i neuronaučnici nazivaju izvršnim funkcijama.

„To je kao učenje žongliranja, ideja je da žonglirate sa dve lopte svaki put kada govorite“, objašnjava Bak.

Zajista, istraživanja pokazuju da deca koja su bilingvalna koriste iste moždane regije za oba jezika ako su ih naučila u detinjstvu, dok učenje drugog jezika kasnije u životu aktivira različite delove mozga od onih koji su uključeni u upotrebu maternjeg jezika. Učenje stranog jezika, baš kao i učenje nekog instrumenta, zajista je dobar način da se mozak održi zdravim i britkim tokom celog života.

PROBLEM ZBOG ČEGA NE MOŽETE TAKO LAKO DA SAVLADATE TU GRAMATIKU, OSIM MANJKA SINAPSÂ, JESTE TO ŠTO STE PREVIŠE PAMETNI. DA, ZVUČI KONTRADIKTORNO, ALI ODRASTAO ČOVEK PROCESUIRA PREVIŠE PODATAKA ODJEDNOM, SVAKI PUT POKUŠAVAJUĆI SVESNO DA SVE URADI ISPRAVNO. MALA DECA PAK INSTINKTIVNO SHVATAJU ONO ŠTO JE VAŽNO I PRILIČNO SU ZADOVOLJNA ONIM ŠTO POSTIŽU ILI GOVORE

KAKO ONDA OLAKŠATI SEBI UČENJE?

Keti Nilson, direktorka obrazovnog programa popularne aplikacije za učenje jezika „Vox“, kaže da svi prave iste greške prilikom učenja jer tretiraju jezik kao ostale školske predmete.

„Na časovima istorije počinjete hronološki da učite onako kako su se stvari dešavale“, kaže Nilsonova. „Učenje jezika ne treba tako da funkcioniše. Ne možete da zapamtite gomilu reči i pravila i da očekujete da ćete da progovorite, jer tada imate znanje jezika kao objekta. Možete da opišete jezik, ali ne možete i da ga koristite.“

Još jedan problem je što mnogi kursevi podrazumevaju da učimo jezik na isti način kao i deca, što uopšte nije funkcionalno. Mozak odraslih manje je sposoban da implicitno uči nego mozak dece, koji je više kao sunđer koji upija informacije. Mi volimo da koristimo logiku da bismo shvatili neke stvari, kako kaže Nilsonova, koja zadovolji šablon „popuni prazno polje u vežbanci“, što ne podstiče proces učenja.

To znači da, ako dovoljno vežbate mnogo konjugacija, i zajsta ste vrlo dobri u tome i umete da stavite glagol u prezent perfekt, to ne podrazumeva obavezno da ćete, ako budete razgovarali sa nekim, to vreme koristiti pravilno. Osnovni problem, opet, jeste što se jezik tretira kao predmet, nešto što treba naučiti, a ne kao veština, nešto što radimo.

SAVETI KETI NILSON KAKO UČITI JEZIK KAO ODRASLA OSOBA podrazumevaju nekoliko koraka: pitanje zbog čega nešto učite. Ona kaže da učenje jezika ima ozbiljnu strmu krvu učenja i zbog toga mnogo ljudi izgori. Tu dolazimo do očekivanja. Jer, kad naviknete da dobijete povratne informacije u roku od pet minuta, učenje jezika može da bude veoma sporo. Važno je pripremiti se i na stid, jer sigurno ćete, kao i svi ostali, zvučati vrlo gluho dok govorite na novom jeziku. To je u redu, kaže Nilsonova. Plan učenja treba da se gradi upravo na osnovu razloga zbog kojeg se jezik uči. Jer ako učite francuski da biste pronašli savršeni kroasan i pričali sa ljudima u baru, ili da biste bolje shvatili istoriju umetnosti, onda će se struktura učenja kretati oko toga.

Koristite tehnologiju i kulturu da ojačate učenje. Postavite svoj GPS na francuski ili gledajte francuske filmove sa francuskim titlom. Slušajte ljudе kojima je to jezik od rođenja, čitajte članke u francuskim časopisima.

I najvažnije, koristite jezik na način na koji ga inače koristite. „Koristimo jezik kao sredstvo za komunikaciju u realnom životu. Tako bi trebalo da ga koristimo i u učionici“, kaže Keti Nilson. ®

Neophodni su vam strast, naporan rad i izdržljivost

Ketrin Hataja je mecosopran, preduzetnik u svetu opere, pedagog i majka dva dečaka. Iza sebe ima uspešnu karijeru internacionalne operske pevačice, ali i opersku fondaciju Operosa koja uspešno postoji već 12 godina u Srbiji, Crnoj Gori i Bugarskoj. Pričali smo sa Ketrin o svakodnevnoj motivaciji, uspehu, multikulturalizmu, Srbima i operskoj sceni u regionu

Glavni cilj Operose, fondacije na čijem je čelu Ketrin Hataja, jeste da podrži mlade talente iz sva- te opere i klasične muzike, kroz rad sa renomiranim operskim ekspertima. Fondacija funkcioniše kroz Operosa Akademiju i internacionalni Operosa Montenegro Opera Festival, koji se održava svake godine u Herceg Novom kao jedini operski festival u Crnoj Gori i najpopularniji operski festival u regionu.

Pričali smo sa Ketrin o svakodnevnoj motivaciji, uspehu, multikulturalizmu, Srbima i operskoj sceni u regionu.

Gde pronalazite svakodnevnu inspiraciju za sadašnje i buduće projekte?

Od ljudi sa kojima se svakodnevno susrećem u svom životu i radim u različitim delovima sveta.

Da li možete da opišete sebe u tri reči?

Veoma posvećena, hiperaktivna i srećna.

Šta je uspeh?

Osećati se ispunjenim u onome što radite.

Šta je najuzbudljivije u vašem poslu?

Dolaziti do novih ideja.

Šta je najmanje uzbudljivo u vašem poslu?

Baviti se, ponekad, egocentričnim ljudima.

Odrasli ste u Finskoj i od tada se stalno krećete po celom svetu. Između ostalog, živeli ste u Srbiji pet godina. Kako biste opisali to vreme?

Moja porodica i ja smo voleli da živimo u Beogradu. Beograd ima posebnu vibraciju. Idealno rasprostranjen grad koji nudi mnogo toga za porodicu: kulturu, odlične restaurante, sport, otvorene prostore, međunarodne škole, u kombinaciji sa prijateljskim lokalnim naseljima. Takođe je savršeno lociran za međunarodna putovanja.

Šta mislite o narodu u Srbiji?

Topli, prijatni, komplikovani, intrigantni, pozitivni, duhoviti, divni ljudi!

Šta vas je navelo da osnujete fondaciju Operosa u Beogradu?

Porodična okolnost kao što je posao mog muža doveo nas je u Beograd. Razvoj Operose u Beogradu bio je uzbudljiv i radujem se mnogim novim planovima i projektima.

Da li je bilo teško približiti opersku umetnost mlađim generacijama?

Ne, iskreno ne mislim tako. Sve što je potrebno jeste novi pristup i upornost. Za promenu ljudskih uverenja potrebno je vreme.

Šta mislite da je danas presudno za privlačenje pažnje mlađih?

U današnje vreme, nažalost, mlađi ljudi imaju veoma kratak fokus, tako da ne mogu da se koncentrišu tokom celog trajanja opere. Verujem da je važno stvoriti prilike gde mlađi mogu videti kraće, zabavne i drugačije primere operske produkcije, koje mogu

Uspeh je osećati se ispunjenim u onome što radite

stvoriti interesovanje za učenje, pa i želju da se opera pogleda u punoj dužini.

Šta mislite o aktuelnoj operskoj situaciji u regionu Balkana?

Mislim da repertoar, dostupne produkcije i projekti postaju sve raznovrsniji. Poslednjih deset godina video je mnogo novih talenata, ali i novih i modernih produkcija. Ne možete zaustaviti napredak.

Kako verujete da možete uticati na promenu stanja opere u ovom regionu?

Operosa od samog početka ima za cilj promovisanje mlađih operskih talenata. Radimo to već više od jedne decenije i veoma sam ponosna na naše rezultate. Tim Operose sastoji se od neverovatnih, dinamičnih mlađih ljudi različitih zanimanja. Zapravo najviše ljudi u timu nije iz sveta opere! I verujem da je to naša snaga; ne ograničavamo se već unapred određenim idejama o tome šta bi opera trebalo da bude.

Neki savet za mlađe ljudi koji započinju svoju karijeru?

Za bilo koju karijeru, uključujući i operu, uvek bih rekla da su vam potrebne tri stvari: strast, naporan rad i izdržljivost. ☺

GOSPODE, KAD MI NISI DAO DA BUDEM PESNIK, DAJ MI ONDA DA BUDEM POEZIJA

O predstavi „Suze su okej“ kritika je pre premijere pisala: „Nažalost, ovo će biti gledano“, igra se bezmalo dvadeset godina na scenama beogradskih pozorišta, a prošlog meseca obeležila je deset godina od obnove u Zvezdaru teatru

PIŠE DIMITRIJE ĐURIĆ

ZBOG ULOGE U OVOJ PREDSTAVI, POZORIŠNA PUBLIKA NAZVALA JU JE DIVOM, ALI TANJA BOŠKOVIĆ BILA JE TEK NJENA ČETVRTA PODELA. ULOGA JE NUĐENA SVETLANI BOJKOVIĆ, RADMILI ŽIVKOVIĆ I MIRJANI KARANOVIĆ, ALI JE SAMO TANJA BOŠKOVIĆ, PROČITAVŠI TEKST, REKLA: „OVO JE ULOGA KOJU ĆU IGRATI DOK BUDEM STAJALA NA NOGAMA“

P

redstava „Suze su okej“, po tekstu Mirjane Bobić Mojsilović i u režiji Milana Karadžića, premijerno je izvedena 22. marta ratne 1999. godine u Narodnom pozorištu. Igrana je u matiné terminima, nekoliko puta dnevno, a red za karte čekao se od blagajne do Kluba književnika. Mirjana Bobić Mojsilović pisala je tekst iz potrebe da sebe zabavi i bez preteranih ambicija, budući da je tada tek otpočinjala književnu karijeru, dok je već godinama unazad bila jedno od vodećih novinarskih imena. Odlučila se, ipak, da taj tekst objavi pod pseudonimom Aleksa Savić i njegovu sudbinu prepusti slučaju. Za talentovanog „dečka“ znao je samo tadašnji upravnik Narodnog pozorišta Nebojša Bradić. Predstava je oduševila publiku i vrlo brzo postala deo redovnog repertoara nacionalnog teatra.

„Suze su okej“ je priča o Mariji Kalić, usamljenoj ženi koja je sanjala da bude operska pevačica, a karijeru je završila kao horistkinja Radio Beograda. Žena koja živi u stihovima i za stihove, općinjena poezijom i fatalno zaljubljena u pesnike, celog

života je maštala da bude opevana u pesmi, a bivala je često iskorišćena, prevarena i razočarana. „Gospode, kad mi već nisi dao da budem pesnik, daj mi bar onda da budem poeziјa“, precutna je molitva Marije Kalić koju već tolike godine igra, nezamenljiva u toj ulozi, Tanja Bošković.

Zbog uloge u ovoj predstavi, pozorišna publika nazvala ju je divom, ali Tanja Bošković bila je tek njena četvrta podela. Uloga je nudena Svetlani Bojković, Radmili Živković i Mirjani Karanović, ali je samo Tanja Bošković, pročitavši tekst, rekla: „Ovo je uloga koju ću igrati dok budem stajala na nogama.“ Prema sopstvenom priznanju, bilo je hrabro uhvatiti se ukoštač sa ovom ulogom. Reč je o liku koji nije imao ničeg sličnog sa onim što je Tanja do tada igrala, ali kada joj je Mira Bobić pokazala sliku lutke crvene kose, belog lica, krupnih očiju i rumenih usana, Tanja je rekla: „Znam šta treba da igram!“ Osim toga, kada je prihvatile ulogu, Tanja Bošković imala je dvadesetak godina manje od Marije Kalić. „Ali kako vreme prolazi i kako prosto godine dolaze“, kaže Tanja, „ovo mi sve više postaje stara, udobna cipela.“

„Suze“ pred čitaocu i pozorišnu publiku donose osoben svet i likov Mirjane Bobić Mojsilović. To su zanesenjaci, talentovani pisci, pesnici, obični, skromni, lakomisleni, naivni, bezobrazni, drski i divni ljudi kojima je od faktografije života važnija njegova interpretacija. To su sanjari, oni koji se muvaju u poeziji i oko nje, oni kojima je opis stvarnosti važniji od stvarnosti, i kojima je potreba da ostave neki trag o svom postojanju važnija od samog postojanja, skoro fatalisti.

„Suze“ su priča o tome – o suzama, strastima, razočaranjima („U njemu više nema poezije, ima stihova, strofa, metrike... ali poezije nema“), o pesnicima i njihovim muzama, o pesmama koje nikada neće biti napisane, i o onoj koja dolazi kasno. ®

U OSTALIM ULOGAMA:

Rade Marjanović kao Viktor Novak
Petar Mihailović kao Sima Kralj

Milan Caci Mihailović kao Gospodin Stratimirović

KOSTIMOGRAF:
Angelina Atlagić
MUZIKA:
Isidora Žebeljan

ANTIČKA TRAGEDIJA LOPTANJA U SRBA

Obično se rediteljska vežba sa treće godine fakulteta odigra jedanput, i to pred publikom „iz obaveze“, prijateljima, porodicom i kolegama. Prkoseći uobičajenom, „Ukalupljivanje“ reditelja Maksima Miloševića i scenariste Strahinje Madžarevića sa FDU-a zagazilo je u treću godinu izvođenja i na repertoaru je Ustanove kulture „Vuk“. Za dve pune godine igranja obišli su Srbiju uzduž i popreko, a posebno ističu zahvalnost Emiru Kusturici kod kojeg su na Mokroj gori otvorili prvi Jesenji festival. Najlepše pozdrave šalju stanovnicima Plažana kod Despotovca, za koje kažu da su „najiskrenija publika koja predstavu ne gleda, već doživljava“

PIŠE LUKA AREŽINA

Z

aplet predstave „Ukalupljivanje – Tragedija loptanja u Srbu“ u formi antičke tragedije prati sudbinu Draška Rašića (Strahinja Blažić), velikog patriote i bivšeg golmana koji se posle smrti obreo kod božanstva fudbala, Velikog Selektora na Nebu (Stefan Bundalo). Od njega Draško traži samo jednu stvar: da Srbija samo jednom na Svetskom prvenstvu uzme tri boda. I to ne protiv bilo koje reprezentacije, već protiv moćne Nemačke. Da bi mu uslišio želju, Selektor ga vraća, kao škrpticu iz Dikensove Božićne priče, na svaki debakl koji je srpska (jugoslovenska, srpsko-crnogorska) reprezentacija doživela na četiri Mundijala. Draško ponovo proživljava greške koje je paralelno sa fudbalerima pravio i koje mora da ispravi. Žrtve nepravdi su njegov sin Milan (Aleksandar Kecman) i njegova žena Zorka (Marko Grabež), koju varu sa konobaricom (Marko Mak Pantelić). U komadu sa više songova, integralni

deo ekipe čine muzičari Ivan Gizmo Pavlović na bubenjevima i Mihailo Glišović, koji je na lepe oči od autora ovog teksta ukrao место bas-gitariste.

OBIČNO SE REDITELJSKA VEŽBA SA TREĆE GODINE FAKULTETA ODIGRA jedanput, i to pred publikom „iz obaveze“, prijateljima, porodicom i kolegama. Prkoseći uobičajenom, „Ukalupljivanje“ reditelja Maksima Miloševića i scenariste Strahinje Madžarevića sa FDU-a zagazilo je u treću godinu izvođenja i na repertoaru je Ustanove kulture „Vuk“. Sa rediteljem Maksimom i glumcima Makom i Kecmanom razgovarao sam u pubu na Slaviji. Kada sam stigao, oni su već bili poodmakli u sedenju i žalili su se da su dan pre toga do ranog jutra sedeli. Rekao sam im da mi to budi neku romantizovanu ideju o boemskom nasledu domaćeg teatra. „Nema tu romantike, to je to što se dešava, ljudi koji sedi i razgovaraju...“, rekao mi je Mak.

Za dve pune godine igranja obišli su

Srbiju uzduž i popreko, a posebno ističu zahvalnost Emiru Kusturici kod kojeg su na Mokroj gori otvorili prvi Jesenji festival. Najlepše pozdrave šalju stanovnicima Plažana kod Despotovca, za koje kažu da su „najiskrenija publika koja predstavu ne gleda, već doživljava“. „Oni su jedini reagovali na svaku stvar tačno onako kako smo zamisili dok smo radiли“, kaže Maksim. Nagrada su dobili „više nego što mogu da se sete“, a dodaju kako im one nisu preterano bitne. „Grabež je za ovu predstavu, iako je uopšte ne razume, dobio više nagrada nego što će dobiti u karrieri“, kaže iz milošte Mak za kolegu koji nije bio prisutan.

Mlada ekipa se okupila „intuitivno i spontano“. Maksim kaže da je glumce bilo po mentalitetu, a ne po fizičkom izgledu. Dobio je upozorenje da su glumci pojedinačno previše jaki i da neće moći da sarađuju, što se pokazalo kao netačno. To znači da i nismo toliko jaki“, kroz smeh je dobio Mak.

U skladu sa antičkim kanonom, nema žena na sceni. Jedina žena koja je tu od početka jeste producentkinja Marija Milosavljević, koja im dode kao majka – sređuje stvari dok se oni igraju. Ipak, predstava daje omaž lepšem polu tako što Grabež peva numeru „This is a Man's World“ od Džejmsa Brauna. Takođe, predstava jednostavno ne bi bila ista bez bradatog Maka koji mazi pramen kose dok glumi šiparicu koju glavni lik zavodi.

MAKSIM JE TEKST, PO NAGOVORU PROFESORKE ALISE STOJANOVIC, IZABRAO kako bi podržao mladog domaćeg dramaturga, a i vežbao rediteljske sposobnosti na rigoroznoj formi. Uprkos ograničenjima koja postavlja antička tragedija, momci svoj odnos prema radu uporeduju sa džez bendom – postoji čvrsta baza koja im ostavlja prostor da svako izvođenje bude drugačije i improvizovano. Zbog toga imaju bazu obožavatelja koji su predstavu gledali i po deset puta. I svoj radni proces su skloni da opišu kao improvizaciju i naglašavaju kako je komunitarni duh ključ sloga.

Džezerški odnos prema predstavi im dopušta da često imaju gostujuće aktere. Kecman mi je ispričao kako je izgradio poseban odnos sa Predragom Vasićem, Malim Stanojem iz „Montevidea“, koji se više puta pojavljivao u predstavi. Jedne večeri se u publici našao čuveni sportski komentator Aleksandar Stojanović. Momci su napravili foru – glavni lik učeštuje u kvizu fudbalskog znanja i traži Ačinu pomoć iz publike. Zatečen, Aca nije dobro razumeo pitanje, pa im je posle predstave tražio da sledeći put dode zajedno sa Slobodanom Šarencem kako bi ispašao šmeker, ali da mu kažu koje će pitanje da mu postave.

SA NAJVEĆIM DIVLJENJEM MI PRIČAJU O GOSTOVANJU ANDRIJE ĐOGANIJA, Baki Bž-a. „To sam ja tražio za rođendan, da dođe Baki Bž. Čovek se polomio, vežbao sa mnom koreografiju sat i po vremena, pa smo na bini đuskali uz 'Blokadu'. Inače je strašno intelligentan i prijatan čovek. Ispao je car, puštao je da se sprdamo na njegov račun.“ Raznovrstan i eklektičan izbor učesnika, koji nikako nije nasumičan, pokazuje fleksibilnost i „sve može da se uklopi“ stav koji čini „Ukalupljanje“ pravim osveženjem i iznenadenjem na svako gledanje.

Čak su i neke uloge potpuno izdžezirala

ne. Mak u jednoj sceni veoma ubedljivo iznosi ulogu zlatne ribice (!). „Nije imao šta da radi, pa smo rekli da porodica mora da ima nekog ljubimca. Hteli smo da izbegnemo kliše psa ili mačke, pa smo odbrali ribicu“, kaže Kecman. Ovo mi je bilo iznenadenje, jer bizarna zlatna ribica igra važnu funkcionalnu ulogu u priči.

To ukazuje na domišljatost i entuzijazam koji momci gaje prema ovom projektu, koji su na svoje mišiće izneli. **Honorari često ne isplate parking ispred pozorišta.** **Stefan Bundalo, koji igra Selektora, jednom prilikom je izneo čitavu predstavu nakon što je iščašio koleno u uvodnoj sceni.** I kao pravi tragični Srbi, pored žalbe i kuknjave na svoj račun, račun države i račun kulturnog tržišta, zainačeni guraju dalje kako bi publici predstavili ono oko čega su se trudili. Valja napomenuti da je ekipa vrlo revnosna u onlajn promociji i da je to integralni produžetak doživljaja predstave.

Posle višečasovnog sedenja, razgovor nam je zašao u, blago rečeno, dubiozne

STEFAN BUNDALO, KOJI IGRA SELEKTORA, JEDNOM PRILIKOM JE IZNEO ČITAVU PREDSTAVU NAKON ŠTO JE IŠČAŠIO KOLENO U UVODNOJ SCENI. I KAO PRAVI TRAGIČNI SRBI, PORED ŽALBE I KUKNJAVE NA SVOJ RAČUN, RAČUN DRŽAVE I RAČUN KULTURNOG TRŽIŠTA, ZAINAČENI GURAJU DALJE KAKO BI PUBLICI PREDSTAVILI ONO OKO ČEGA SU SE TRUDILI. VALJA NAPOMENUTI DA JE EKIPA VRLO REVNOSNA U ONLAJN PROMOCIJI

prostore. Momci su pokušali da mi objasne kako komad zapravo govori o mitomanskim tendencijama srpskog naroda, većnom nezadovoljstvu onime što imamo i konstantnoj potrebi da se merimo sa drugima i od njih tražimo potvrdu.

ČAK I AKO VAM SVE TO PRELETI PREKO

GLAVE, neke poruke su i na prvi pogled primetne. Draško Rašić – u tumačenju neverovatno harizmatičnog Strahinje Blažića koji je centar predstave – čovek je koji je toliko je zaslepljen najbitnijom sporednom stvaru na svetu da potpuno gubi izvida da se iza njega menjaju tri zastave, da zapostavlja ženu i da mu je sin propao. A kada se posle teškog suočavanja sa svojim propustima dokopa pozicije moći, on ponovo postaje zaslepljen i pretvara se u megalomanskog diktatora. Toliko mu je bitna jedna pobeda Srbije na Mundijalu da mu ni na pamet ne pada da bi mu život bio mnogo lakši samo da je pratilo košarku ili vaterpolo...

„UKALUPLJIVANJE“ JE PREDSTAVA NA KOJOJ SE PUBLIKA SMEJE NAGLAS. Momci naglašavaju da ih te reakcije guraju da nastave. Uopšte ne morate da se udubljujete u nategnuta tumačenja kako biste uživali u absurdnosti i tragikomičnosti sudsbine glavnog junaka. Na početku predstave, glumci dele članovima publike limenke piva, a sedenje se nastavlja posle svakog izvođenja. Iako su mi momci, u mладалаčkoj nesigurnosti i preteranoj samokritičnosti (za svaku stvar koju sam pohvalio rekli su da je to bilo „prvoloptaški“), potencirali da predstava ima katastrofalnih propusta i da im nije jasno kako su opstali, komad je predah od prepotentnosti i angažovanosti koje su postale standard. Ponekad samo želiš da odgledaš utakmicu i popiješ pivo, pa još ako igraju naši... ®

TREBA BITI PETAR PAN

Za Ivana Mihailovića najveća mana glumačke profesije je ta što je glumac stalno pred sudom drugih. Nakon uloge Mirka Klisure, koja ga je plasirala među najuspešnije glumce mlađe generacije, Ivan ipak ne prestaje da se dokazuje. Ukoliko bi prestao da veruje u rad i talenat, kaže, prestao bi i da se bavi glumom. Ivan je govorio za Original o novoj „turbo“ klasi sa Fakulteta dramskih umetnosti, glumcima „nove ere“, predstojećim projektima, radu i posvećenosti.

IVAN
MIHAJOVIĆ
GLUMAC

Veoma se radujem kad
Miloš Biković snimi neki
film. Srećan sam zbog
uspeha svojih kolega i
gledam u svoje karte.

To je suština. Glavna
stvar uspeha danas je da
prestanemo da se žalimo.
Ljudi se konstantno žale,
a često se osrednjost
maskira žaljenjem

vanov radni dan počeo je u sedam ujutru, a završio se u 11 sati uveče, kada smo uradili intervjue. Na dnevnom redu imao je gostovanje u jutarnjem programu, potom predstavu u dečjem pozorištu „Puž“, probu u Ateljeu, pevački nastup na Beogradskom proleću i na kraju predstavu „Čekajući Godoa“ u Ateljeu 212, nakon koje razgovaramo. Uprkos umoru, koji je, izgleda, naučio dobro da krije, ovu poslednju stavku dnevnog rasporeda ispunjava kao da je prva.

Ko je Godo u Srbiji?

Postoje razna čitanja ovog dela. Ja imam svoju viziju o tome ko je Godo. Za mene je Godo Ivan Mihailović. Za mog kolegu Uroša je Godo Uroš Jakovljević. Svakog sam sebi treba da bude Godo. Ne postoji neki Godo koji će mene učiniti srećnim. Da se pojavi sad ne znam ko, ne može da bude veći Godo od mene.

„Balkanska meda“, film na kojem si radio kao glumac i asistent produkcije, govori o dešavanjima na Kosovu 1999. i ruskom zauzimanju aerodroma Slatina. Kakve reakcije može da izazove, što kod naše publike, što u regionu?

To je jedna ljudska priča, antiratni film koji govori o tome šta sve izaziva rat i šta sve izaziva neslaganje, odnosno šta se desi kad se sproveđe ona poslovica: „Zavadi pa vladaj“. Ne bih da govorim o reakcijama jer film još nije gotov. Verujem da podeljenosti neće biti i da će ljudi sa svih strana gledati na taj problem na isti način. To je naša ideja. Jer ljudi su ljudi i stradaju i na jednoj i na drugoj strani. Film nije politički. Nije pravljen da bi bio provokativan. Film je priča o ljudima i ljudskoj patnji.

Ti i twoje kolege sa FDU-a Miloš Biković, Nina Janković, Tamara Dragičević, Miodrag Radonjić i gotovo svi ostali, činite najuspješniju i najangajovaniju klasu poslednjih godina. Šta je ključ toga?

O našoj generaciji se dosta govorii doista smo zastupljeni. To nije pitanje našeg talenta, nego otvorenosti i ljubavi. Dakle, mi se zaista volimo. Nas je gluma samo spojila. Potpuno smo oslobođeni sujete. Hvala mom profesoru Dragunu Petroviću koji je uspeo da to prepozna i neguje kod nas. Ja se, na primer, veoma radujem

Želim da verujem da smo mi generacija koja će biti svedok stvaranja promena

kada moj kolega iz predstave „Čekajući Godoa“ dobije aplauz usred predstave. Veoma se radujem kad Miloš Biković snimi neki film. Srećan sam zbog uspeha svojih kolega i gledam u svoje karte. To je suština. Glavna stvar uspeha danas je da prestanemo da se žalimo. Ljudi se konstantno žale, a često se osrednjost maskira žaljenjem. Živimo u vrtešci, turbulentnim vremenima u Srbiji i svetu. Ja imam 29 godina i nemam vremena da čekam neko bolje vreme. To govorи ova predstava u kojoj sam večeras igrao. Nije poenta u čekanju. Poenta je da radiš. Siguran sam da se talenat i rad uvek isplate. Ne postoji neko ko je darovit, da je skromno brusio svoj talentat, bio pun ljubavi, voleo druge ljudе, a da nije uspeo. Kad bih prestao da verujem u to, prestao bih da se bavim glumom.

Iako je to, čini se, priča svake generacije, kako ti i twoje kolege reagujete na kritike da nam, na primer, „odumire glumačka scena“ ili da neće imati ko da zameni takozvanu staru glumačku gardu?

Ja te kritike ne slušam, ne zanimaju me. Ne mislim da glumačka scena odumire. Mislim da smo mi jedna vrlo darovita nacija, često lenja nacija. To je neka globalna anksioznost, koja ima dobro poznate razloge već vekovima. Ali ne opterećujem se time. Mislim da je cela moja generacija vrlo talentovana i, siguran sam, mnogo veštija i spremnija od kolega koji su nekad živeli u srećno vreme. Neka da je bilo lako biti glumac. Ti si gospodin, dodeš, odigras predstavu i sediš posle. Te generacije sigurno nisu znale da rade ovo što mi sada radimo. Mi se danas bavimo produkcijom, organizacijom, režijom, scenografijom, nalaženjem novca... Ja sam sve od toga radio i radiću i dalje. Zaposlen sam u Ateljeu 212 i na to sam vrlo ponosan, ali nastaviću da radim, koliko god mogu. Sve.

Kažeš da danas glumac mora sve da zna. Šta je uzrok toga?

Uzrok svega toga je opšta globalizacija i opšta promena stvari. Menjala su se vremena, od komunizma, do kapitalizma i izmenjenog oblika kapitalizma. Verovatno će i naše vreme da poprими neki drugi oblik. Često razgovaram sa dedom i babom, sa tom generacijom, koja je imala posleratnu glad, preživelu i bila svedok stvaranja nekog novog sistema, koji je trajao i trajao, pa se potrošio, kao i sve drugo. Želim da verujem da smo mi ta generacija koja će biti svedok stvaranja nekih promena i da će doći do toga da se neki sistem uspostavi. Na tome moraju da rade svi, ne samo političari, nego moraju ljudi sami sebe da menjaju. Ko god da je na vlasti i ko god da se bavi politikom, ljudi moraju da predu u 22. vek.

Sa putujućim teatrom „Vihor“, twoje kolege i ti obišli ste gotovo celu Srbiju i region. U mnogim mestima u unutrašnjosti ste uspeli da oživite ili stvorite pozorište. Šta zatičete tamo?

Ne znam da li postoji neko mesto u Srbiji gde nisam igrao, ne samo sa teatrom „Vihor“. Ono što se iznova i iznova dokazuje jeste da su ljudi željni pozorišta, kulture i kvaliteta predstava. Nikad nismo naišli na reakciju koja je negativna, a igrali smo na raznim mestima. Meni kao glumcu je draga što smo uspeli da se snađemo i napijemo tu publiku umetnošću, gde god igrali. Najvažnija mi je publika. Moje kolege i ja nismo od onih ljudi koji su željni nekih uslova i isterivanja „pakovanja“. To je ono protiv čega se ja borim, kao glumac mlade generacije.

Putujuće predstave su najčešće osuđene na domove kulture, koji uspevaju da opstanu jer postoje razni programi. Poenta je u aranžmanu tih programa, što će se gledati i šta će koji upravnici dovesti. Bože zdravljia da se napravi neki festival nezavisnih scena gde će svi upravnici doći i pogledati sve, pa da izaberu šta treba. Mora da postoji neki kriterijum. Dugo smo se borili protiv cenzure, a sada mislim da ona u nekom kontekstu treba da se vrati. Molijer ne bi bio Molijer da nije bilo cenzure. Ta vrsta plemenite i dobre cenzure je neki filter za kvalitet.

Često stavljaš akcenat i na publiku kao važnog aktera u pozorištu.

Za mene pozorište nije zgrada. Za

mene su pozorište glumci, predstava i publika. Ne postoje jedno bez drugog. Ono što često naglašavam jeste da je publika vrlo prisutna u predstavi. Vrlo je vidimo i čujemo, iako misle da je ne vidimo i ne čujemo. Vrlo utiče na tok predstave i na našu energiju. Glumci su obučeni da igraju u raznim situacijama, nije poenta u tome. Poenta je u toj pažnji, svesti da si sada tu. Ostaviš nešto iza vrata pozorišta i prepustiš se. U predstavi „Čekajući Godoa“ postoji replika: „Cipele moraš svaki dan da izuvaš.“ Dakle, moraš u toku dana da skineš cipele i odmoriš se. Ne možeš konstantno da budeš u ringišpilu, da samo trčiš i juriš. To stalno govorim sebi i drugima.

U intervjuima nostalgično govorиш o detinjstvu koje si ti imao, a već tvoj brat, koji je osam godina mlađi, nije iskusio. Šta to čini odrastanje novih generacija drugačijim?

Bojim se da će zvučati kao neki starac koji sad priča: „Pre je bilo bolje.“ To su svi pričali. Rodio sam se 1989. godine. To je ekonomski najbolja godina Jugoslavije, a onda je sve krenulo nizbrdo. Ali opet, ja sam imao takve roditelje koji su meni uspeli da naprave siguran suncobran. Imao sam sreću da sam odrastao u skladnoj porodici. Živeo sam skromno, na Karaburmi, imao svoje dvorište, u kojem je bio ceo moj svet. Spavao sam i na drvetu i u šatoru. Prosto sam se igrao, retko igračkama, najčešće čekićem, konopcima, daskama... Moje okruženje je razvijalo moju kreativnost. U toj istoj porodici je rastao moj burazer, koji je osam godina mlađi. On jeste zakačio deo cele te moje situacije. Ali činjenica jeste da se on vratí iz škole i kaže da je pričao o Frediju Merkjuri i da su ga ljudi gledali kao: „Ko je Fredi Merkjuri?“

Ja nisam imao mobilni telefon, nisam imao dostupnost informacija. Zapravo, to je odgovor na pitanje. Ja nisam imao internet kad sam bio mali, moj brat jeste. Dakle, pojava interneta je pojava nove ere. Sve je dostupno, sve je na internetu, sve možeš da pročitaš, a zapravo ništa ne znaš i ništa nije provereno. Mnogo je značajno kad tragaš za informacijom, jer na tom putu dok tražiš, ti naučiš svašta.

U jednom intervjuu su te posetovili sa Petrom Panom, ulogom koju igraš u istoimenoj „Buhinoj“

predstavi. Zašto čovek treba da ostane Petar Pan do kraja života?

Ima jedan stih Mike Antića: „Neka svako od vas bar mrvicu detinjstva po-nese krišom u ruci ili sačuva u glavi.“ To je suština, detinjstvo je tvoja baza, tvoj temelj. Ono što smo mi gledali kao klinici, jeste da se Petar Pan završava srećno, romantizovano. Originalni Petar Pan se završava tako što on dolazi kod Vendi posle 20 godina, ona ga pozdravlja, a on kaže: „Ko si ti?“ Zapravo, on zaboravlja i zato je večno mlađ. Ne mislim da treba da zaboravljamo, ali treba ići napred. Mi smo kao nacija opterećeni istorijom. Mi smo stara nacija. Imali smo razne dinastije, potrese, stradanja, ratove. Cela ta istorija je urezana u nas. Moramo da čuvamo svoju istoriju, da o njoj govorimo, ali da ona ne bude reper. Moramo da idemo u 22. vek, da stalno stremimo dalje. Ljudi se konstantno vraćaju. Zato treba biti Petar Pan.

oma smo ranjivi i emotivni. Kad kažu: „Jao, glumci su uobraženi“ i slično, to nije uobraženost. To je neka maska koju stavim preko sebe jer sam „otvoren“. Stalno te neko gleda, stalno te neko posmatra, svi te prisvajaju. „Ti si onaj iz serije, dodi da se slikamo!“ Naravno, ja će svaki put da se slikam i svaki put će da posvetim pažnju tom nekom, ali to jeste malo teško izdržati. Ko nije stabilna ličnost, gluma može da mu pomogne samo da postane još nestabilniji.

Trenutno snimaš četvrtu sezonom „Vojne akademije“. Šta možemo da očekujemo od nastavka?

To će biti poslednji nastavak serije. Moj lik, Mirko Klisura, koga već toliko godina gradim i znam bolje nego samog sebe, ženi se na kraju serije. Neću reći kime, naravno. Ostaćemo na ideji prijateljstva, važnosti ekipe i toga da biti solo igrač nikako nije dobro ni u jednoj

Nije poenta u čekanju. Poenta je da radiš. Siguran sam da se talenat i rad uvek isplate. Ne postoji neko ko je darovit, da je skromno brusio svoj talenat, bio pun ljubavi, voleo druge ljude, a da nije uspeo. Kad bih prestao da verujem u to, prestao bih da se bavim glumom

Mnogi bi kao probleme glumačke profesije u Srbiji naveli nesigurnost i nedostatak posla. Ti kažeš da posla uvek ima, samo da mora da se radi. Da li onda postoji nešto za tebe predstavlja manu ove profesije?

Jedna od mana je što si konstantno na nekom суду. Možeš da napraviš jednu ulogu, dobiješ silne nagrade, budeš fenomenalan, a već sledeći put si opet na sudu i opet će neko da ti kaže: „Ne, ne. To nije to. Prošli put je bilo bolje, ne valja ovo.“ Konstantno moraš da se dokazuješ. Koliko god mi delujemo sigurno i izademo pred 300 ljudi, to nije lako. Imaš ispred sebe energiju 300 ljudi, a ti si sam.

Takođe, veoma smo otvorena bića, ve-

profesiji. Čime god da se baviš, moraš da imаш prijatelja, saborca. To je ideja „Vojne akademije“. Serija je promenila živote nekih ljudi, doneli smo osmehe na lice ljudima. Jedna od najvećih pohvala mi je bila kada mi je jedna devojčica rekla: „Želim da budem dobar čovek kao Mirko Klisura.“ Kad tako nešto čuješ, onda znaš da si bar nešto uradio za ovu naciju. Promenio si nekog. Pritom, posle te serije i posle nekih projekata u tom bliskom periodu, gde se nova glumačka nada pokazala, lepo je što se ljudi, koliko god nekad bilo naporno, slikaju sa nama, a ne sa Ibarskom magistralom. Postoji mnogo šunda, mnogo treša i uvek će da postoji, ali mi smo tu da napravimo klackalicu. Sa tim se borimo i mislim da ćemo tu bitku dobiti. ☺

VREME JE LEK ZA UMETNOST

Tadija Čaluković je osnivač internet časopisa *Salome* i autor dokumentarnog filma

"Njihova veličanstva film i knjiga" koji je spojio najveće reditelje i pisce ovih prostora

mir Kusturica, Dušan Kovačević, Miljenko Jergović, Vladimir Piščalo, Nikola Malović, Petrović – Uroš i Jasminka, Ršumovići – Ljubivoje i Vuk – svi zajedno u dokumentarnom filmu „Njihova veličanstva film i knjiga“ Tadije Čalukovića (15), čija je premijera održana u UK Parobrod. Tadija je učenik prvog razreda srednje umetničke škole „Artimedia“, a osnivač je internet časopisa *Salome*, koji se pored književnosti i filma bavi i ostalim umetnostima.

Kako si došao na ideju da pravite dokumentarni film o kinematografiji i književnosti?

Nekada teme pronađu nas, a ne mi njih. Isto je i sa ovim filmom, nekako se odmetnula ova tema sama od sebe ili je bar delimično bilo tako. Možda je razlog tome što su u mojim razmišljanjima književnost i kinematografija na bijedestalu. Filmska ekipa je kao automobil, ako otkaže jedan deo, svi idu u ambis. Zato ni ovaj film ne bi bio snimljen da nije bilo mojih drugara Stefana Stankovića i Nikole Stojanovića.

Da li više voliš da čitaš knjige ili da gledaš filme?

Mnogo više volim da čitam. Slovenski filmski reditelj i moj prijatelj Jan Cvitko-

vić je rekao da je naučio da snima filmove čitajući knjige. Uzeo sam recept od Jana.

Koliko pisci vole da gledaju filme, a koliko reditelji da čitaju knjige? Ili reditelji da pišu, a pisci da snimaju?

Ima mnogo primera, a neki od njih su navedeni i u filmu. Dobitnik Pulicerove nagrade i romansijer Norman Majler ne samo što je snimao filmove već je i glumio u njima. A sa druge strane imamo Kjubrika, Bergmana, Bunjuela, Viskontija koji su se vrlo uspešno bavili i književnim radom i bili pasionirani čitaoci.

U bivšoj Jugoslaviji filmski stvaraoci koji su se najčešće koristili književnim sadržajima bili su Aleksandar Saša Petrović i Živojin Pavlović, ali ne zaboravite Emira Kusturicu, koji je svoj drugi film u karijeri snimio po pripoveci „Bife Titanik“ našeg nobelovca Ive Andrića. Ili Dušana Kovačevića koji je napisao najbolje srpske drame za film, a neke od njih i sam režirao.

U filmu si analizirao šta su danas najveći problemi književnosti i kinematografije, a šta njihove prednosti?

Na kinematografiju se danas, nažalost, gleda mnogo više kao na industriju koja donosi novac, a mnogo manje kao na umetnost. I tu se film danas polako vraća

FILMSKA EKIPA JE KAO AUTOMOBIL, AKO OTKAŽE JEDAN DEO, SVI IDU U AMBIS. ZATO NI OVAJ FILM NE BI BIO SNIMLJEN DA NIJE BILO MOJIH DRUGARA STEFANA STANKOVIĆA I NIKOLE STOJANOVIĆA

unatrag, u kontekstu da se u vreme braće Limijer i Žorža Melijesa, u godinama njegovog nastanka, on najčešće tumaćio kao zabava, dok je tek kasnije dobio status umetnosti. Današnji svet žudi za senzacijom, a u umetnosti, bar onoj istinskoj i velikoj, nema mesta senzacijama. Mislim u tabloidnom značenju te reći.

Zašto misliš da senzacija dominira i u filmskoj industriji?

Tu se možda krije fundamentalni

problem: nekim rediteljima kao da više nije najvažnija priča, a ona je u osnovi svakog dobrog umetničkog dela. Čast izuzecima. Danas nju nadjačavaju šminka, vizuelni efekti, fotografija... Ali upravo jedan od mojih sagovornika u filmu mi je rekao da su civilizacijske promene nešto što ponekad među generacijama nije dovoljno razumljivo i zato nastaje jaz. Jednog dana će se, pretpostavljam, današnja omladina čuditi kako njihova deca ne vole da koriste tablete, telefone... Vre-

me se kreće brže nego ikad, i nije uvek tolerantno prema nostalgiji koja je vrlo zastupljena. A iz nostalгије proističe kritika kada je u pitanju tema: zašto danas mladi čitaju ili ne čitaju, ili zašto gledaju ozbiljne filmove ili ne.

Šta je lek za umetnost?

Vreme. Kao i u životu. S vremenom se čak dogodi da nešto što se u početku smatra lošim, postane klasik. Van Gog je dobar primer za to: dok je bio živ, prodao je samo jednu sliku, a kada je umro, njegove slike su počele da vrede milione. Pročitao sam negde da je civilizacija jedne epohe dubrivo sledeće, i film će, verujem, preživeti, ali u smislu da će transformisati svoj oblik, ali na neki način će biti još važniji nego ikad. Sto se tiče knjige, ne bi trebalo da bude bojavni da će ona kako je poznajemo nestati u ovom veku, i tu je donekle u pravu Živojin Pavlović kad je rekao: „Da-jem prednost knjizi nad filmom, knjiga je trajniji proizvod.“

Šta je ključni cilj ili poruka tvoeg filma?

Ako jedan čitalac ovog filma promeni malo svoja uverenja o kinematografiji i knjizi, ili ih još više zavoli, onda je postigao svoj cilj. **Biću zadovoljan ako ljudi, posebno mladi, budu više gledali knjige i čitali filmove.**

NAJLEPŠA MESTA ZA IZLETE U SRBIJU

*(za koja vam
niko nije rekao)*

Koliko reči je potrebno da se opiše turistička ponuda Srbije? Pre nego što prestanete sa nabranjem i odlučite se za inostranstvo, upoznajemo vas sa najlepšim mestima za izlet u Srbiji za koja vam niko nije rekao, a koja morate dodati na svoju listu

TEKST I FOTOGRAFIJE: TRIPPINSRBIJA

TRIPPINSRBIJA SAVETI ZA PUTOVANJE

- Napravite ekipu saputnika
- Odredite datum putovanja
- Proučite znamenitosti koje posećujete
- Napravite mapu puta kako biste uštedeli vreme
- Pripremite napitke i hrancu, odeću i obuću
- Par dana pred polazak, proverite vremensku prognozu
- Krenite ranije ujutru da biste izbegli gužve na putu
- Osmeh na lice i srećan put!

Proleće je pravo vreme za izlete, zar ne? Uvereni smo da vam se desilo da imate sasvim slobodan vikend, a da niste bili sigurni kako da ga provedete i da u ponedeljak ne žalite za protraćenim vremenom. Ne brinite, razumemo vas u potpunosti.

Zato smo se mi okrenuli Srbiji jer ona pruža neverovatne mogućnosti. Lepote prirodnih bogatstava, kulturno-istorijsko naslede, mnogobrojne legende, i sve to vam je nadohvat ruke. Samo treba da joj date šansu. Koliko reči je potrebno da se opiše turistička ponuda Srbije? Verujemo da su prve asocijacije koje vam padaju na pamet Beograd, Novi Sad, Kopaonik, Zlatibor i Vrnjačka Banja. Pre nego što prestanete sa nabranjem i odlučite se za inostranstvo, upoznajemo vas sa najlepšim mestima za izlet u Srbiji za koja vam нико nije rekao, a koja morate dodati na svoju listu.

PROLAZAK KROZ KAPIJU HOMOLJA

Magični predeli nisu vezani samo za Tolkinova i Martinova dela. Prolazak kroz Gornjačku klisuru će vas uveriti u mistiku tog kraja. Posetite ostatke manastira Blagoveštenje uklesanog u steni. Spustite se kraj obale Mlave i otkrijte prirodni fenomen – tok reke se na jednom delu uopšte ne čuje. Legenda kaže da su ovde priroda i ljudi začutili kad su čuli ishod boja na Kosovu. Popnite se stepenicama do kapele u sklopu manastira Gornjak. Posvećena je Svetom Nikoli.

U njoj su položene moštvi Svetog Grigorija Sinaita. Manastir Gornjak čuva tajnu, još od vremena kada je nastao, a koja je u vezi sa Svetim Grigorijem. Iz pukotine u steni iza manastira voda počinje da kači svake godine na Durđevdan slivaju-

ći se do jedne male uvale, odakle je ljudi skupljaju, a veruje se da leči probleme sa očima. Po nekim, to su suze isposnika Grigorija. Objašnjenja za ovu pojavu još uvek nema.

PEŠAČKA TURA DO GRADA PROKLETE JERINE

Putujući kroz Srbiju na nekoliko mesta smo čuli to ime – Jerina, pa još Prokleta. **O postojanju kultar Proklete Jerine govoriti to što mnogi srednjovekovni gradovi i tvrđave nose naziv, uglavnom onaj nezvaničan, narodski, upravo po njoj.** I zato svima koji vole veće uspone od Kalemegdana predlažemo da krenu put Užica, ka jednoj od tvrđava koja upravo nosi ime, ono narodsko, baš po ovoj našoj srednjovekovnoj vladarki.

Odmarite se na kompleksu Kadinjača i potom se uputite ka selu Solotuša. Odatle možete početi pešačku turu i ubrzo uživati u najlepšem pogledu u ovom delu zemlje baš na tvrđavi Solotnik. Mnogo je staza kojim možete doći i spustiti se sa tog mesta, a da napomenemo da vam je otvoren poziv rečne kraljice Drine koja vlada u blizini.

KOLEVKA CIVILIZACIJE U VINČI

Kakva asocijacija vas vezuje za ovaj topomin? Još jedno prigradsko naselje? U tome se varate. Izaberite jedan dan u nedelji (osim ponedeljka) i posetite ovo arheološko nalazište. Poslušajte inspira-

**Uputite se i ka Viševcu gde će vas sa podignutom desnom rukom kojom pokazuje na brdo
Gradište, gde je rođen u kolibi 16. novembra
1752, dočekati ni manje ni više nego Crni Đorđe**

Na vrhu Vražjeg kamenog nalazi se crkva iz 14. veka posvećena Presvetoj Bogorodici. Ova crkva krije strašnu legendu zbog koje se u njoj niko ne venčava niti krsti decu. Ostavljamo vama da otkrijete razlog

tivnu priču kustosa o jednom od prvih urbanih naselja u Evropi. Civilizacija koja je procvetala pre svetski poznate Mikene. Zašto je plemenit opsidijan poznat kao crno zlato i kako su ljudi ovde živeli bolje nego u starom Rimu? Saznajte u muzeju arheološkog nalazišta Vinča.

ISKRA NASTANKA DINASTIJE

Oplenac, kuća Čika Pere, Vinogradareva kuća... Mnogi su posetili ovaj kompleks posvećen kraljevskoj porodici a da nisu imali početak priče. Zato vas savetujemo da se krenete ka selu Gorović, nedaleko od Topole, i upitate meštane da vas upute ka seoskom groblju, gde ćete kročiti u svenčinu koja je svedok jedne epohe.

Crkva posvećena Preobraženju Hristovom stoji zapuštena i urušena ali je mesto nastanka dinastije Karadorđević. Rodonačelnik dinastije se upravo na tom mestu, izvoru tvrde, venčao sa Jelenom. Ovo je jedna od najstarijih crkava u Šumadiji i uzevši u obzir njene dimenzije, 20 x 7 m, jedna je od najvećih iz tog doba.

Uputite se i ka Viševcu gde će vas sa podignutom desnom rukom kojom pokazuje na brdo Gradište, gde je rođen u kolibi 16. novembra 1752, dočekati ni manje ni više nego Crni Đorđe.

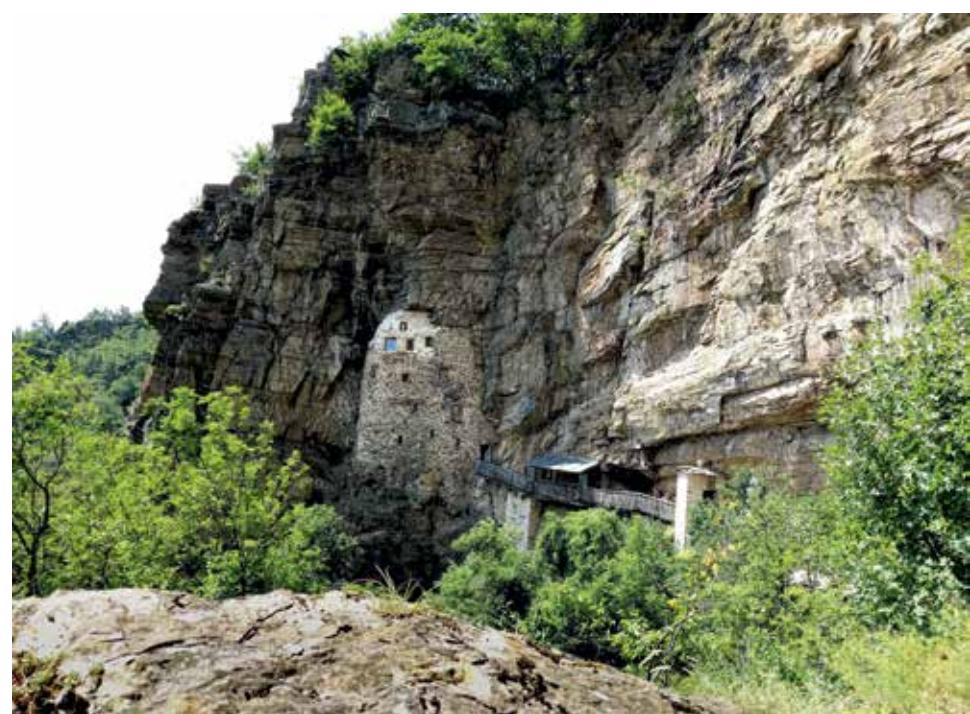
U levoj ruci mu puška, a za pojasmom kubura. Stoji snažno i odlučno, kao onda kada je udario temelje modernoj srpskoj državi.

ĐAVOLJA RABOTA

Ritam južne Srbije i glas Staniše Stosića vas prizivaju. Nakon što obidete rodni grad našeg književnog velikana Bore

Stankovića, izazivamo vas da obidete jedan fenomen. Brat Đavolje varoši, nepravedno zanemaren, Vražji kamen nalazi se na nekoliko kilometara od mesta Trgovište, u neposrednoj blizini sela Donja Trnica.

Za nastanak ovog prirodnog fenomena naravno da nije odgovorna, pa, priroda, već pakosni davoli, koji su želeli da preokrenu tok reke Pčinje i tako danima vučarli kamenje u nadi da će uspeti u svojoj nameri. Besni zbog činjenice da im čudljiva reka odoleva, nalaze ogroman kamen i u njemu vide rešenje za pobedu prirode. Kada su stigli do sela Klinovac, začuli su se prvi petlovi. Kukavice, ne želeći da budu otkriveni, bacili su stenu pored vodenice i tako je nastalo ono što danas nazivamo Vražji kamen. Jer kome je još nauka

dala logično objašnjenje?

Na vrhu Vražjeg kamena nalazi se crkva iz 14. veka posvećena Presvetoj Bogorodici. Ta crkva krije strašnu legendu zbog koje se u njoj нико ne venčava niti krsti decu. Ostavljamo vama da otkrijete razlog, a naša preporuka je da obavezno posetite Vražji kamen, pogled sa tog mesta će vas razoružati!

MUZIKA VODOPADA

Na kraju sela Mokranje, u blizini Negotina, nalazi se vodopad Mokranjske stene. Prava oaza prirode, ona koja će vas razgatiti i opustiti toliko da ćete možda i zapevati pokoju Mokranjčevu rukovet. A još kad znate da je za vreme Rimljana ovde postojao most koji spaja dve najveće stene, jer su arheolozi na vrhovima pronašli predmete iz tog perioda, slika ove oaze postaje potpuna.

GORNJA ISPOSNICA SVETOG SAVE

Središte dinastije Nemanjića, na listi svetske baštine Uneska – manastir Studenica. Uvereni smo da ste posetili ovu svetinju, a da li ste znali da se na nekih 10 kilometara odатle ka Ivanjici, na planini Radočelo krije mesto neverovatne lepote – Isposnica Svetog Save? Osim što je to sjajna pešačka tura, koja će ispitati vašu spremnost, Gornja isposnica Svetog Save je duhovno i istorijsko mesto koje bi svako trebalo da poseti.

Legenda kaže da je Isposnica nastala kao i manastir Studenica, između 1183. i 1195. godine. Gornja isposnica predstavlja pećinski kompleks nastao dubljenjem stena, a ozidan kamenom. Po jednoj od legendi, Isposnicu je sagradio sluga Stefa-

Šid krije još jednog jedinstvenog i nadasve specifičnog umetnika – Iliju Bosilja. Neverovatna životna priča o čoveku koji ima četiri razreda škole, koji se do svoje 60. godine bavio zemljoradnjom i stočarstvom, i koji u poznim godinama otkriva svoj slikarski talenat

na Nemanje. Po drugoj legendi, Isposnicu je podigao Sveti Sava, koji je upravo ovde pisao *Žitije Svetog Simeona i Studenički tipik*. I više nego dovoljno razloga da krenećete Dolinom jorgovana i zaputite se ka ovom mestu.

VIKEND UMETNOSTI U ŠIDU

Iskoristite jedan od neradnih dana za posetu Šidu i njegovim umetnicima. Svratite do galerije slika i porodične kuće Šumanovića i priselite se ovog velikog slikara, za koga ste sigurno čuli. Ono što sigurno niste znali jeste da grad Šid krije još jednog jedinstvenog i nadasve specifičnog umetnika – Iliju Bosilja. Neverovatna životna priča o čoveku koji ima četiri razreda škole, koji se do svoje 60. godine bavio zemljoradnjom i stočarstvom, i koji u poznim godinama otkriva svoj slikarski talenat: Ilijini radovi izlagani su u Njujorku i Parizu, zajedno sa radovima Pikasa, a nalaze se čak i u kolekcijama Sofije Loren i porodice Rokfeler.

Savine *Šidjanke* i Ilijini simboli ključeva očarali su svet, a vama su dostupni na samo nekoliko kilometara udaljenosti. ®

A KO SU TRIPPINSRBIJA?

Početkom 2016. godine grupa od pet prijatelja, Aleksandra Miladinović, Tanja Vasojević, Rade Rogač, Bojan Vasojević i Marjan Dragić, započela je avanturu života, vodeći se sloganom – *Nemaš izgovor, obidi Srbiju!* Videli su neverovatne prirodne lepote i čuli inspirativne priče, naučili mnogo o istoriji, otkrili mnogobrojna predanja i legende koje sada dele putem interneta i društvenih medija, u vidu fotografija i snimaka. Žele da sliku koja je rasprostranjena o našoj zemlji promene i da predrasudu o malom turističkom potencijalu jednom za svagda stave tamo gde joj je mesto – u neistine. Veruju da Srbija ima mnogo da ponudi i da ako joj date šansu, doživećete neverovatne lepote koje se kriju u svim krajevima zemlje. TrippinSrbija šalje otvoreni poziv svima koji žele promociju turizma, na jedan nov način, da stupe u kontakt s njima putem društvenih mreža ili na mejl trippinsrbija@gmail.com.

INTERVJU SA SEVERNOG POLA

CHRISTINA POPOVIC

AKO MENJAŠ SEBE,
MENJAŠ I CEO SVET.
E TO JE BORBA!

Na „to do“ listi Hristine Popović bili su Kilimandžaro, gledanje sa ajkulom u oči jer se bavi ronjenjem, medalja iz olimpijskog triatlona, silazak u vulkansko grotlo. I zato polarna avantura na Arktik u ekspediciji koju je činilo 30 ljudi iz celog sveta, među kojima je uspela mesto da obezbedi i ona, jeste još samo jedna uloga u kojoj se našla, jer kako će nam otkriti u intervjuu za Original, spremila se da još pomeri granice. Ali pre toga, pošto je preživela na -30, spavanje u šatoru, druženje sa haskijima, plivanje u ledenom jezeru, priča nam kakva se vratila sa ove avanture i kako joj se promenio „mindset“

PIŠE ANA MITIĆ, FOTOGRAFIJE NICKLAS BLOM

D

a niste nikada ranije baciли pogled na manje poznatu i neglumačku biografiju glumice Hristine Popović, onda bi vas iznenadila vest da je ne-davno osvojila Severni pol. A na njenoj čeklisti „to do“ i mesta na planeti koja je „overila“ je i najviši vrh Kili mandžara, gledanje sa ajkulom u oči jer se bavi ronjenjem, medalja iz olimpijskog triatlona, silazak u vulkanskoj grotlo. I zato polarna avantura na Arktik u ekspediciji koju je činilo 30 ljudi iz celog sveta, među kojima je uspela mesto da obezbedi i ona, jeste još samo jedna uloga u kojoj se našla, jer kako će nam otkriti u intervjuu za Original – u pauzama između uloga u filmovima i serijama, a upravo počinje snimanje filma u kojem tumači glavnu žensku ulogu – sprema se da još malo pomeri granice.

Glumica koju publika zna po ulogama u filmovima „Noé u kući moje majke“, sa kojim je debitovala, zatim „Dezerter“, „Parada“, „Jesen samuraja“, „Kordon“, Stado“ i mnogim drugim, kao i serijama „Vratiće se rode“, „Ulica lipa“, „Komšije“, sklonja je ekstremnim sportovima, tako da pored glumačkih priznanja ima i kolekciju medalja koje je osvojila na raznoraznim takmičenjima.

Pošto je preživela na -30, spavanje u šatoru, druženje sa haskijima, plivanje u ledenom jezeru, gledanje polarne svetlosti na putu oko Severnog pola, i to vožnjom sankama, od planina u Norveškoj

pa do Švedske, priča nam kakva se vratila sa ove avanture i kako joj se promenio „mindset“.

Glumci su uglavnom u odličnoj psihofizičkoj kondiciji zbog prirode posla kojim se bave. Ipak, kako si se ti dodatno pripremala za jedan ovako zahtevan put i šta te je na kraju tamo dočekalo – kako je reagovalo tvoje telo, glava, duša? Koliko si bila pripremljena za to što ćeš doživeti?

Mislim da fizička kondicija doprinosi budnosti glumačkog bića. Lakše barataš svojim aparatom kada imaš dovoljno kondicije za sve što si zamislio. Lepo je kada telo može da prati tvoje snove. Što se tiče ekspedicije po Arktiku, trudila sam se da otklonim sva moguća sabotirajuća verovanja, misli ili emocije, strahove i da ih zamenim pozitivnim i korisnim. Takođe sam se trudila da budem što fleksibilnija sa punim kapacitetom za adaptaciju budući da sam išla u nepoznato. Bilo je i vrlo teško ali i prelep. **Bilo je raznih kriza ali i rasta iz njih. Do sta vremena si sam na svojim sankama u dijalogu sa samim sobom. Svašta novo o sebi naučiš.**

Samo 168 ljudi je završilo ovu trku od 1997. godine i ti si među njima. Šta je „problem“ osvojiti Severni pol? Kako izgleda jedan takav

poduhvat u uslovima koje većina ljudi ne može ni da zamisli, a neki ni da prežive?

Mislim da je fora u „preprogramiranju“. Meni je pomoglo to što sam videla da naš instruktor bez poteškoća spava na -25 sa šatorom ili bez šatora i tada sam se povela onim „šta može jedan čovek – može i drugi“. Johan Skullman, čovek koji je bio operativac 30 godina sa najvišim činovima u švedskoj vojsci, vodio nas je i kroz preživljavanje u ekstremno hladnim uslovima daleko od naseljenih mesta. I pored teorije i praktičnih lekcija, mislim da je meni najviše značilo to da nam je rekao da naš „mindset“ treba da bude „ovo bih sada mogla da radim do kraja života“. A moj je do tada bio „samo da preživim ovu nedelju“. O tom preprogramiranju govorim.

To je šok ne samo za telo nego i za psihu. O čemu si razmišljala, kako se borio tvoj um u trenucima krize, mogla si i da odustaneš verovatno, ali šta te je držalo do samog kraja? Kako si uspela?

Podsećala sam se u kriznim momentima da sam ja to sama želeta i da mi se ostvario san. Iako neki misle da su na našoj planeti po kazni, ja je jako volim i veoma sam radoznala i voljna da je istražim. Sve vreme sam se osećala veoma privilegovanom što sam izabrana da budem deo ove veoma elitne ekspedicije.

I PORED TEORIJE I PRAKTIČNIH LEKCIJA, MISLIM DA JE MENI NAJVIŠE ZNAČILO TO DA NAM JE VODIČ REKAO DA NAŠ „MINDSET“ TREBA DA BUDE „OVO BIH SADA MOGLA DA RADIM DO KRAJA ŽIVOTA“. A MOJ JE DO TADA BIO „SAMO DA PREŽIVIM OVU NEDELJU“

Šta je bilo najteže, ako zanemarišmo hladnoću? Da li je to više mentalna ili fizička borba? I šta shvatiš kroz tu borbu?

Najteže je bilo suočavanje sa strahovima. Prihvatanje da se pojavljuju isti strahovi kao i neki potpuno novi. Ne bih to nazvala borbom već nekom vrstom aktivnog rada na sebi dok si sve vreme u fizičkom zadatku. Prosto su uslovi bili ekstremni, pa su „okinuli“ razne stvari koje nisam znala da nisam „počistila“. Kada izadeš iz zone komfora, neke promene su neminovne. Hteo – ne hteo, postaješ bolji čovek, jer alternativa je prilično neprihvatljiva za moj ukus.

Kakva si se ti vratila sa ovog puta, šta si naučila, kako jedan ovakav poduhvat menja čoveka – šta se kod tebe promenilo?

U ovom poduhvatu treba da si timski igrač da bi preživeo. Kod mene se promenilo to da više nisam u stalnoj potrazi za srećom već smisao i satisfakciju dobijam u tome da mogu da koristim društvo. Tome me je naučila moja Polarna porodica i ekipa iz Fjallravena. I na tome sam im veoma zahvalna.

Tema klime, klimatskih promena i očuvanja prirode je u fokusu poslednjih godina. Da nema igranja sa prirodom čovek shvati tek kada doživi zemljotres ili poplavu... Kako si se ti osećala u susretu sa prirodnim okruženjem najhladnijeg mesta na planeti? Da li je bilo straha?

Sve je mnogo jednostavnije nego u gradu. Prioriteti su drugačiji. **Važno je da ostančeš sув, hidriran i da redovno jedes. I onda shvatiš koliko komplikujemo svoje živote svakodnevno.** Osećala sam potpunu ljubav i poštovanje prema jednom tako magičnom mestu kao što je Arktik. Vrlo se vodilo računa da svaki kamp koji smo posetili sutradan napustimo u istom stanju. Švedani imaju fantastičnu prirodu ali i osvećenost o njenom očuvanju. Tu bismo mogli malo nešto od njih da „prepišemo“ da bismo sačuvali naše prirodne lepote.

U čemu je draž osvajanja Severnog pola, kakav je osećaj kad dođeš do kraja trke?

Veoma sam se radovala kada sam vi-

dela da se približavamo finišerskim stavama i da će konačno moći da se presvučem, okupam i odmorim, a onda me je moja reakcija iznenadila. Počela sam da plaćem i to se nije dalo zaustaviti. Grili smo se i plakali zajedno – cela ekipa. A kad sam shvatila kroz šta smo sve prošli, bila sam i vrlo ponosna na sve nas. Tako da je Severni pol osvojio mene!

Šta posle ove avanture, šta je u planu u tvojoj profesionalnoj agenci, šta je novi izazov?

Za mesec dana počinje snimanje dugo očekivanog filma „Poslednji Srbin u Hrvatskoj“ Predraga Ličine u kojem tumačim glavnu žensku ulogu. Jedan od najboljih scenarija koje sam pročitala u poslednje vreme. A izazov broj dva je Ocean Lava u Kotoru. Triatlonska trka polu-ajronmen distance, 1,9 kilometara plivanje, 90 km bicikl i 21 km trčanje. S obzirom na to da se nisam baš spremala, izgleda da će pravo preživljavanje biti upravo tamо.

Mnogo se pričalo u svetskoj ali i u našoj javnosti o slučaju Harvi-

Nacionalni sponzor

19
M A J
2018

Prijatelj manifestacije

Sponsori i prijatelji

Medijski sponzor

**ja Vajnstina i to je sigurno priča godine, o čemu svedoči i Pulicerova nagrada koja je otišla u ruke novinara koji su otvorili tu temu.
Zašto ćute naše glumice o toj temi i ne žele javno da govore o tome?**

Da budem iskrena, ne znam ko i zašto i da li ćuti. Ali mislim da je krajnje vreme da se preuzme odgovornost za sopstvene postupke i živote.

Zašto je važno da se o toj temi govori, da se i u našoj sredini probije led, nadvlada taj strah za egzistenciju, strah od osude javnosti, kako se nijednoj ženi ne bi dešavalo seksualno uzinemiravanje i zlostavljanje?

Nije dovoljno samo da se o tome govori. Niti da se probija „led“. Potrebno je uspostaviti određene uslove na nivou države i društva da bismo mogli da počнемo da se tom temom bavimo na pravi način.

Glumci imaju tu snagu da pokreću javnost i svojim porukama ukazuju na važne društvene probleme. Ipak, da li ti se čini da su se i

glumci kod nas malo umorili od te borbe i zašto to nije dobro? Jer ako možeš da osvojiš Arktik, zašto ne bi mogao još štašta?

Svako se bori za ono u šta veruje i šta ga se tiče. Ja ne verujem u ideologije, stada, masovke. Verujem da ako menjaš sebe, onda menjaš i ceo svet. E to je moja „borba“ ako već moram da koristim tu reč.

Serijsu ponovo „in“, Netflix je uveo revoluciju, pa i kod nas se snima malo više serija nego pre nekoliko godina. Šta ti gledaš od serija i kako vidiš ceo taj fenomen oživljavanja serija?

U Holivudu je ranije bilo „ispod časti“ velikim glumcima da se osim u filmovima, pojavljuju i u serijama. A sada se taj trend promenio. Bolje priče se pišu za serije, a film je pomalo zapao u krizu.

Retko kad propustim neku seriju. Izdvojila bih nekoliko serija za preporuku: „Black Mirror“, „Dark“, „Feud“, „Goliath“, „The Night Of“, „Stranger Things“, „Legion“. Uživajte! ⚡

BEL
DOCS
2018

7–14.05.2018.

znam
da
si
tu

ŠRI LANK

*Ostrvo čaja,
svile, Budie i
božanstvenih
ljudi*

Stanovnici Šri Lanke su divni ljudi, ljubazni, vrlo marljivi, sa blagim izrazom lica i uvek nasmejani, bez obzira na to kakve teške poslove radili. I takvi su svi. I većinski Singalezi i Tamili. I budisti, ali i oni koji poštuju hinduizam, katoličku veru ili islam. U multinacionalnoj i multiverskoj državi visoke tolerancije uprkos siromaštvu vlada radost

PIŠE DANIJELA ISAILOVIĆ

Š

ri Lanka je ostrvska država čije se obale nalaze na Indijskom okeanu, te zbog svojih dugih peščanih plaža, kao i bujne vegetacije, privlači veliki broj turista. Istovremeno je podneblje čaja, začina, svile i tropske klime.

I? Ovakvim opisom mogla bi da počne i reportaža iz Indije, Sejšela, Mauricijusa, Maldiva i sličnih država u Indijskom oceanu kojima je priroda dala sve lepote, ali i strah da se usred samo jedne elementarne nepogode mogu raspasti ili nestati.

Šta onda tako posebno ima mistična Šri Lanka?

Ljudi. Stanovnici Šri Lanke su divni ljudi, ljubazni, vrlo marljivi, sa blagim izrazom lica i uvek nasmejani, bez obzira na to kakve teške poslove radili. I takvi su svi. I većinski Sinhalezi i Tamili. I budisti, ali i oni koji poštuju hinduizam, katoličku veru ili islam.

U multinacionalnoj i multiverskoj državi visoke tolerancije uprkos siromaštvu i niskim primanjima vlada radost i neusiljeno gostoprимstvo.

Šri Lanka se do pre četiri decenije zvala Cejlon. Omiljena država našeg detinjstva iz doba igranja zemljopisa, zadržala je stari naziv na mnogim brendovima kao dokaz kvaliteta i tradicije – čisti cejlonski čaj, SPA Cejlon, cejlonska svila.

Lanka, kako je zovu domaćini, potpuno je bezbedna zemlja. Pre manje od decenije ovde se završio tridesetogodišnji gradanski rat kada je država konačno pobedila Tamilske tigrove, terorističku organizaciju koja se zalagala za veća prava jedne etničke grupe.

SMRTNA KAZNA ZA GRAM DROGE

U večernjim časovima u svim gradovima patrolira naoružana žandarmerija, zaustavlja svakog sumnjivog, i na usluzi je turistima. Najveći bezbednosni izazov u ovoj kratkoj turističkoj poseti bio nam je upravo saobraćaj, pošto se vozi bez pravila i poštovanja drugih učesnika u saobraćaju.

„Posedovanje droge je krivično delo koje se kažnjava smrtnom kaznom“. Tako glasi dobrodošlica na engleskom jeziku na aerodromu. Tada postaje jasno zašto ste pri ukrcavanju na let za Kolombo upitani da li ste sami pakovali kofere i znate li šta je u njima. Drogiranih nema na ulicama Šri Lanke, a čak su i cigarete zabranjene na javnom mestu. Paklica košta pet dolara što je, kao i alkohol, preskupo za stanovništvo. Poslednjeg dana petka u martu ove godine, Vlada Šri Lanke je donela odluku o zabrani konzumiranja alkohola na javnim mestima zbog budističkog religijskog praznika. Nije bilo tog ol inkvizitiva koji vam je tog dana mogao priuštiti kapljicu žestine.

Zakoni su strogi, a o smrtnoj kazni se retko priča, mada nam je jedan od pismenijih taksista rekao da se zapravo retko primenjuje, ali da stotine ljudi čeka izvršenje. Toliko dugo da prirodna smrt pre dode.

Osim pretnje smrtnom kaznom, na aerodromu čeka još niz iznenadenja:

Lepe devojke, zemaljske stjuardese, obučene u zeleni sari, tradicionalne indijske haljine, dočekuju putnike sa osmehom i prospektima. Usmeravaju ka imigracionom odeljenju za vize gde se plaća viza 45 dolara.

LEPE, MOĆNE I SLOBODNE ŽENE ŠRI LANKE

Ko god da vas čeka na aerodromu – ugovorenii taksi, kombi, agent ili neko koga ste tek sreli, nečim će vas obradovati: buketom cveća za dame, vencem ili ogrlicom od orhideja, flašicom vode i vlažnim maramicama.

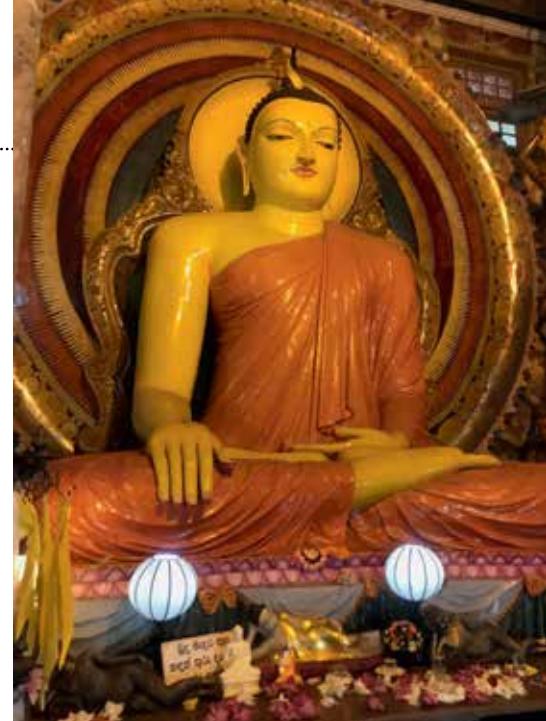
Šri Lanka ima nekoliko aerodroma, ali većina prekooceanskih turista sleće na „Bandaranaike“, nacionalnu vazduhoplovnu luku u predgradu prestonice Kolombo.

Budući da aerodrom nosi ime Sirimavo Bandaranaike, prve žene predsednice vlaste u istoriji sveta, jasno je da su žene u Šri Lanki ravnopravne i po svemu vide nom vrlo uvažene, slobodne i sposobne.

Sirimavo Bandaranaike je postala predsednica vlaste 1960. godine i do svoje smrti 2000. godine u tri mandata bila ukupno 18 godina. A u međuvremenu, bila je lider opozicije i majka prve predsednice Šri Lanke, Chandrike Kumaratunge.

Kao prva premijerka u modernoj svetskoj istoriji, Sirimavo Bandaranaike je bila učesnik prvog Samita nesvrstanih u Beogradu, a isto tako je ugostila Tita i nesvrstane u Kolombu. I to je jedino po čemu stanovnici Šri Lanke znaju za nas.

Ljubazni i druželjubivi, pitaće vas ono što sigurno nije nepristojno: odakle ste i da li ste prvi put u Lanki?

Kada kažete da ste iz Srbije, čudno će vas gledati, jer se u Siriji ratuje. Ako kažete da ste iz Jugoslavije, onda ste stari dobri frendovi.

Sve žene na ostrvu su kao Sirimavo Bandaranaike. Odvažne i samouverene, borbene i vredne.

Bilo da su prodavačice haljina i marama na plaži, maseri u spa centrima, promotori čaja na plantažama, svaka vuče svoju priču, ne rušeći javno konkurenčiju, ali sa jasnim signalom da poverenje i novac treba da date baš njoj.

I žene i muškarci su ekstremno ljubazni, s tim što su žene nekako mazne sa gotovo flertujućim osmehom, dok su muškarci uzdržano ljubazni sa osetnim strahom da njihova ljubaznost ne prede granicu pristojnosti.

AZIJSKI TIGAR POD NALETOM KINEZA

Prestonica Kolombo perspektivni je azijski tigar u kojem život vrvi. Svi jure, rade, guraju se.

Na široj teritoriji grada živi pet miliona ljudi, dok u centralnom delu živi 800.000 stanovnika, što u praksi znači sat do dva vremena čekanja na ulazak u grad, bez bilo kakvih vanrednih okolnosti.

A kada se uđe u centar, ne izlazi se. **Taksista ponosno pokazuju dve zgrade, kule u izgradnji, za koje kaže da će biti nove kapije Kolomba. „Da li vam liči na Singapur?”, pita nas na pristojnom engleskom.**

Zgrade u Kolombu su visoke i moderne. Hoteli poput Hiltona, nacionalna bolnica, poslovni centri imaju desetine spratova. Povezani su prometnim ulicama, na kojima luduju tuk-tukovi, vozila otvorenog tipa sa dva sedišta, koji su zvanično re-

Čaj je na Šri Lanki najbolji na svetu. Crni, zeleni, razne detoks mešavine, sa đumbirom ili cimetom, rinfuza ili fensi pakovanje, sve je na prodaju. Najbolji izbor je na plantažama čajeva na putu za drevni grad Kendi

gistrovani kao prevozna sredstva i mogu služiti čak i za međugradski prevoz.

Saobraćajni haos može dodatno uvećati slon, baš kao jedan što je iz hrama Gangarajama pušten u vreme naše posete da protroči ulicama Kolomba.

Gangarajama je hram, kako kažu, sa najviše statua Bude u celom svetu. Verski i turistički objekat, danas je i edukativni centar i biblioteka. Ulaz se naplaćuje dva evra odmah posle izuvanja. Šetnja svim prostorijama je dozvoljena, kao i fotografisanje, a ako imate sreće kao mi, može vam prići budistički sveštenik, otvoriti prostorije sa zlatom i statuama, objasniti osnovne religijske pojmove, i vezati narandžasti končić. Neverovatna smirenost mladog sveštenika u narandžastom i malim verskim ritualima iznad glave kao da imaju benedinsko dejstvo.

Drugi deo ovog hrama je na jezeru Beira odakle se iz perspektive budističkih statua otvara pogled na novi svet – luku Kolombo, plaže i visoke zgrade, kao i deo grada koji su preuzezeli Kinezi.

Jezero je žila kučavica Kolomba i mir naspram zakrčenih saobraćajnica.

Na jednom od takvih trgovaca nalazi se Muzej nezavisnosti koju su stekli 1948. godine. Nacionalni muzej je jedna od

najlepših građevina u Kolombu i nalazi se preko puta Gradskega parka, zelenog muzeja na otvorenom u kojem smo sreli lepotice u nacionalnim odorama kako poziraju za reklame. U parku se nalazi jezero i kafe za predah u kojem ceđeni sok od narandže, nes kafa i sedam decilitara vode koštaju 370 rupija (manje od dva evra). Po lokaciji to bi trebalo da je jedno od skupljih mesta u gradu.

Sri Lanka je država izuzetno marljivih i poštenih ljudi, koji posao obavljaju sa osmehom. Fabrike poznatih modnih brendova proizvode ovde svoju robu koristeći jeftinu i pouzdanu radnu snagu i kvalitetne materijale. **Kao jedna od država sa indijskog puta svile, Šri Lanka nudi „silk“ u najrazličitijim bojama, čist pamuk i još gomilu robe.** Nedelje su potrebne da se obidu svi tržni centri i autleti, a u svakom gradu nalazi se bar jedan bazar gde dominira metražni i pozamantreni.

NEGOMBO I HIKADUVA

Najbliže turističko mesto Kolombu je Negombo – udaljen svega 15 kilometara od aerodroma – za Evropljane možda idealan budući da na putu do Šri Lanke provodu bar 15 sati (pet sati letenja do Dohe ili Dubaija plus pet sati do Kolomba, sa

velikim čekanjima između letova).

Idealan je iako su verski osetljivi, s obzirom na to da su gotovo svi stanovnici Negomba katoliči koji izuzetno poštuju veru i u danu za molitvu zatvaraju radnje bez obzira na turističke potrebe. U srcu Negomba je laguna, zatim katolička crkva iz 18. veka, tvrdava, holandski kanal i riblji market.

Riba i morski plodovi su, pored pirinča, najčešće na meniju restorana u celoj državi i fantastično su pripremljeni, uz obavezan šmek karija. Piće se flaširana voda. Priče o evropskim svilenim stomacima i dijareičnim letovanjima su neosnovane, jer je sve mnogo čistije i svežije nego u mnogim evropskim metropolama – ah, kako znaju da ugode: da se pojgraju kombinacijama ribe i začina, ispeku u kori od banane, pa još dekorisu salatama. Ipak, ništa slade od ananasa isećenog na kriške posute gorko-ljutkastim đumbirom koje nude prodavci na plažama.

Pokušaće da vam prodaju sve – haljine, marame, suvenire, sa početnim cenama od 30 dolara, pa negde do realnih pet. I svi imaju istu priču, da samo jedan dolar ide njima, a sve ostalo velikom strašnom bosu.

Svaku plažu čuva policajac koji uglavnom veći deo dana provodi terajući prodavce sa velikim ubedivačkim kapacetetom.

U početku dosadni i naporni, vredni ljudi koji po ceo dan šire marame i stolnjake, postanu dragi i ljupki, pa svako kupi i ono što nije planirao.

Poslednjeg dana odmora žene skidaju svoje papuče, šešire i torbe i ostavljaju ih sestricama sa plaže.

Plaže su duge peščane, gotovo zlatne, pa Indijski ocean ovde nikada nema tirkiznu boju. Ali ima talase, koji u toku jednog dana podignu nivo obale i do dva metra.

Biti u hotelu na plaži znači biti najma-

nje 100 metara udaljen od vode.

U okeanu se kvasi, retko ko se kupa i pliva, jer talasi neprestano divljaju. Hiljade mrtvih ribica okean izbacuju svakog sata.

I mnogo ga se boje, kao i vremenskih prilika. Naročito posle razornog cunamija krajem 2004. godine koji je pogodio zemlje na Indijskom okeanu i usmratio skoro 300.000 ljudi.

U Šri Lanki je tada potopljen gradić Hikkaduva. Danas je na mestu potopa novo turističko naselje sa memorijalnim kompleksom posvećenim žrtvama zemljotresa i cunamija.

Šri Lanka je posebno lepa iznutra, divlja, tropska i zelena. Da se vidi i oseti potrebni su meseci i godine.

Osim tropskog rastinja i fantastične vegetacije, ima i raznolik životinjski svet,

**POSLEDNJEG DANA ODMORA
ŽENE SKIDAJU SVOJE PAPUČE,
ŠEŠIRE I TORBE I OSTAVLJAJU IH
SESTRICAMA SA PLAŽE. PLAŽE SU
DUGE PEŠČANE, GOTOVО ZLATNE,
PA INDIJSKI OKEAN OVDE NIKADA
NEMA TIRKIZNU BOJU**

gde su dominantni slonovi. Ali i neke retke vrste životinja koje se mogu videti samo u jednom deliću države. Zato niko nije znao kako se zove malo čudo što liči na ljubavni greh veverice i guštera i vere se uz palmu na plaži ili gmiže po terasi. Gugl kaže da se zove *sriwilputur* i vrlo je retka vrsta. Ali su svrake vrlo česte i gladne, te vam nekoliko puta dnevno slete na sto, otmu kesicu šećera ili čaja.

MAGIČNI KENDI

I svrake znaju šta je dobro. **Caj je na Šri Lanki najbolji na svetu.** Crni, zeleni, razne detoks mešavine, sa dumbirom ili cimetom, rinfuza ili fensi pakovanje, sve je na prodaju. Najbolji izbor je na plantažama čajeva na putu za drevni grad Kendi gde vam na poljima vanile objašnjavaju kako nastaje čaj, a istovremeno vam daju da degustirate napitke za koje ne možete ni da naslutite od koje biljke potiču.

Isto je i na plantažama začina, na putu do Kendija.

Do drevnog grada može se stići vozom i automobilom, pa čak i tuk-tukom. Odlažak vozom je avantura jer prolazi kroz prašume, planine i predele koji se drugačije ne mogu videti. U povratku automobilom obavezna je farma slonova, plantaža orhideja i Ajurveda centar.

Ajurveda je tradicionalni način lečenja i opuštanja, a masažama otvaraju čakre, razdvajaju mišiće, oslobođaju um i relaksiraju telo najfinijim pokretima i uljima.

Najvažnije mesto u Kendiju je Hram Budinog zuba, verski objekat sa posebnim značajem. U Kendiju živi i znatan broj muslimana. Zbog sukoba muslimana i budista krajem marta ove godine, baš u Kendiju su se sastali ambasadori najznačajnijih država i zauzeli stav da se nasilje, verska i nacionalna netrpeljivost neće dozvoliti.

Magični Kendi, ali i Šri Lanka moraju ostati podneblje dobrih i dragih ljudi, koje turisti pored svih prirodnih i istorijskih znamenitosti ipak najviše pamte. ☙

I'AM
I'AM
I'AM

I'AM
NE'AM

DO SVETSKOG PRVENSTVA
U RUSIJI NA KOJEM ĆE
UČESTOVATI I NAŠA
REPREZENTACIJA OSTALO
JE NEŠTO MANJE OD DVA
MESECA, PA SU SAMIM TIM
I LEPLJENJE, MENJANJE I
TAPKANJE U PUNOM JEKU

FENOMEN SLIČICA

Sve je počelo 1960. godine u Modeni kada su se Benito i Đuzepe Panini bavili distribucijom novina. Jednog dana njih dvojica pronašli su i kupili kolekciju sličica koju kompanija iz Milana nije mogla da proda. Plan im je bio da ih prodaju u paketu po dve za deset lira i nisu to loše zamislili – prodali su tri miliona paketa. Godine 1970. izašao je prvi album za Svetsko prvenstvo. Naredne 1971. rodio se poznati sportski novinar Miloš Šaranović, čovek koji se već nekoliko decenija đora po čitavom svetu i sakuplja sličice. Šaranović danas ima između 200 i 250 aluma, a u intervjuu za Original kaže da mu, na primer, nije baš bitno kako je sličica zapepljena, već da je on tu sličicu nabavio i zapeo

PIŠE SLOBODAN MARIĆIĆ

‘am, īam, īam, ne‘am, īam, īam, ne‘am... I tako unedogled. Ili barem dok se ne oglasi zvono za početak časa (a tamo nastavnica Dragica koja, zamislite, ne voli sličice i sve duplike ti oduzme kad se menjaš dok ona priča o kvadratu nad hipotenuzom koji je jednak zbiru kvadrata nad katetama).

Onda malo porasteš i daješ mlađima više duplikata za svaku sličicu ako ti po školskim hodnicima nađu neku od onih nekoliko koje ti nedostaju. Sasvim pristojan biznis model, rekao bi neko – za odredenu nadoknadu (više sličica), nekoliko ljudi (ne preporučuje se pitati starije, fokus nek bude na mlađima) za tebe traži baš tu jednu sličicu, a koja uz tu takтику sigurno mora da se pojavi negde, gde god da se sakrila.

Onda još malo porasteš i kažeš nešto veoma odraslo poput „pih, sličice, pa ja sam sada veliki, to je za osnovce, ja sam sad prva godina srednje, ej!“ To Svetsko prvenstvo uglavnom propustiš. Svakome se desi, znam.

Na kraju shvatiš da je lepo lepiti sličice, menjati se sa nekim nepoznatim ljudima na ulici ili na Terazijama i da se veliki događaj kao što je Svetsko prvenstvo u fudbalu tako lakše dočeka. Osim toga, gre'ota da propadne teškom mukom naučena drevna vesteina tapkanja.

A sve je počelo 1960. godine u Modeni kada su se Benito i Đuzepe Panini bavili distribucijom novina. Jednog dana njih dvojica pronašli su i kupili kolekciju sličica koju kompanija iz Milana nije mogla da proda. Plan im je bio da ih prodaju u paketu po dve za deset lira i nisu to loše zamislili – prodali su tri miliona paketa.

Godinu dana nakon toga Đuzepe osniva kompaniju „Panini“ sa ciljem da se bavi pravljenjem i prodajom sličica. Ubrzo mu se pridružio i Benito. Te godine prodali su petnaest miliona paketa, a 1962. čak dvadeset devet miliona.

Još dva člana porodice Panini – Franko i Umberto – dolaze u kompaniju 1963. godine i ime Panini ubrzo je postalo poznato širom sveta po sličicama onih koji znaju i te kako da te obraduju, ali i te kako i da te rastuže.

Onda je došla 1970. godina i Panini je počeo da izdaje *L'Almanacco Illustrato del Calcio Italiano*, nešto što nećemo prevoditi, jednostavno zbog lepote. Ta godina je značajna iz dva razloga – izlazi prvi album za Svetsko prvenstvo i svet je prvi put video sa mlepilje sličice (do tada se koristio lepak).

Naredna 1971. godina takođe je značajna za našu priču – te godine radio se poznati

sportski novinar Miloš Šaranović, čovek koji se već nekoliko decenija dora po čitavom svetu i sakuplja sličice.

Šaranović, eto, danas ima između 200 i 250 albuma, a u intervjuu za Original kaže da mu, na primer, nije baš bitno kako je sličica zapepljena, već da je on tu sličicu nabavio i zalepio.

Sa druge strane, kod autora ovih redova sve mora da bude po samoj liniji (zbog čega sam ja zvanični lepilac naših sličica – brat Marko i ja uvek skupljamo zajedno).

Uglavnom, do Svetskog prvenstva u Rusiji na kojem će učestvovati i naša reprezentacija ostalo je nešto manje od dva meseca, pa su samim tim i lepljenje, menjanje i tapkanje u punom jeku.

Međutim, glavni utisci albuma zasada su mnogo sličica, prevelikih 80 dinara za kesicu i Paninijeva „ne dajemo vam grbove ni za šta“ politiku.

„Taj trend da broj sličica raste, ili bar ne opada, nije nov. Italijanski albumi, posvećeni tamošnjim ligama, odavno imaju više od 900 sličica, kada se sve ‘dodatane’ računaju. Malo je naporan taj proces. A kada su svetska prvenstva u pitanju, to i nije toliko neobično s obzirom na broj učesnika, ali čini sakupljanje zapepljim i komplikovanijim. Što se tiče ‘zlatnih’ ili, kako ih još zovu, ‘metalnih’ sličica, potpuno je besmisleno to što su mnogo manje zastupljene u kesicama. Ukoliko je poznato da je cena viša nego ikada – kod nas 80 dinara, a u većem delu Evrope i 90 centi – nije fer to što postoje sličice do kojih se izuzetno teško dolazi... Što se dizajna i sadržaja tiče, albumi posvećeni evropskim i svetskim prvenstvima su jednostavni, nikada nisu inovativni i pretpostavljaju da je logika u velikom broju sakupljača, znatno većem nego za bilo koju drugu kolekciju“, kaže Šaranović za Original.

Muslim da su tih 80 dinara baš problem, teško da neki klinac može da izdvoji deo novca za užinu kako bi kupio kesicu sličica. Kad sam ja išao u školu, od roditelja dobijem 100 kinti – za 50 jedem, za 50 sličice... Ili jednostavno sve dam na sličice i ostanem gladan.

Cena jeste takva da je, kad si klinac, nemoguće kupiti sličice na bilo koji način osim da se traži novac baš za njih. Svi smo imali te akcije sa užinama, pamtim dane kada bih dobio pare za sladoled, a kupio tri ili četiri kesice, čak je postojala mogućnost zvana „hladiša umesto korneta“. Uštediš tako i za tri kesice... Sada ne vidim kako bi to bilo mo-

guće, a ne verujem da roditelji deci daju 500 dinara za užinu...

Tako ispadala da su sličice više za starije i one koji imaju stalne prihode nego za one kojima bi trebalo da budu najzanimljivije – za decu.

Naravno, to i jeste najgore. Nema sumnje da će se stariji ljubitelji sličica probuditi kada je Svetsko prvenstvo pred nama, posebno što igra i Srbija, ali je, bar ja tako mislim, ideja da se zabavljaju deca, da se njima priuštiti zadovoljstvo i da i oni oseće čar takvog sportskog dogadjaja i kroz sličice.

Ti, eto, sličice lepiš celog života, pa si došao do toga da broj two-jih albuma prevazilazi čak i broj Vilotića (kojih je između 10 i 160). Međutim, kako si ranije izjavio, „to nije ni opsesija, ni hobi, već beg u detinjstvo“.

Da, imam između 200 i 250 albuma. Pretpostavljam da je svaki hobi neobičan svima osim ljudima koji se sa njim bore, pa tako i ovaj moj. Nisam opsesivan, ali mi se dešava da pobegnem u sredovanje albuma, spiskova nedostajućih ili traženje razmena po belom svetu, tada nisam u svom realnom i svakodnevnom životu. Tih pola sata – sat sam bezbrižan, jer veća muka osim nedostajućih sličica iz neke opskurne kolekcije od pre desetak godina ne postoji. Nisam opsednut ni stanjem albuma, ako se nešto izgužvalo, izgužvalo se, normalno je to, neki su prilično stari, a nemam nameru da ih prodajem ili

Svet bi bez braće Panini bio siromašniji i prazniji, a ja bih verovatno našao neku drugu zabavu, siguran sam – mnogo goru

da od njih zarađujem da bih se opterećivao time da li su u savršenom stanju. U dobrom su stanju i moji su, to je dovoljno.

Ispričaj mi priču o putu u Italiju kada si sa sedam godina video-album za SP u Argentini 1978. godine.

Dva albuma baš važna, jedan je Argentina '78, prvi posvećen Svetskom prvenstvu koji sam baš ja sakupljao (uz pomoć roditelja, naravno). Bili smo u Italiji, bilo je proleće i video sam kesice u nekom izlogu. Pre toga sam sakupljaо „Otpisane“, neki Divlji zapan, možda još neke sličice, ali je ta kesica, izgleda, promenila sve. Znam da sam samo želeo album i sličice, nikakve igračke, ništa drugo. I dobio sam, ne sećam se tačno, deset kesica i album. Posle sam shvatio da toga ima i u Beogradu i to je prvi album koji sam sakupio. Ili je majka to uradila, ali album je svakako moj...

Drugi, jednako važan, jeste Italija '90. Pre toga sam prestao da sakupljam sličice

sa 13 godina jer sam mislio da sam odrastao, čak sam i sa čudenjem gledao ljude koji sakupljaju sledeća dva – 1986. i 1988. godine. Sa tom Italijom mi se dogodila slična stvar kao sa nepunim sedam godina. Tada sam već bio punoletan, ali sam video album na kiosku i shvatio da mi sličice nedostaju i da ne želim da odrastem baš u svemu. Kupio sam sličice i album za sve pare koje sam imao kod sebe i odlučio da ne odem na predavanja. Umesto toga seo sam na klupu i lepio sličice. Od tog trenutka se priča samo nastavila... Nekada sam ih tapkao, igrao „poklapanja“, vezivao gumicom i vukao po džepovima dok se ne ofucaju, a danas ih samo menjam i lepim.

Kako si izjavio, jednom nedeljno ti stižu sličice iz inostranstva. Od koga sve i iz kojih sve država? Ili možda kontinenata?

Na internetu je prilično razvijena mreža kolezionara. Naravno, tu ima dosta sveta koji od trgovine sličicama živi ili se hobijem bavi veoma ozbiljno, ali i ljudi iz raznih zemalja koji su sakupljači kakav sam i ja. Sve funkcioniše preko pošte – koverte, možda malo čvršće i pouzdanije, napune se sličicama i putuju... A menjao sam sličice sa ljudima sa svih kontinenata – sever Afrike, obe Amerike, Australija, Kina, Japan... Evropljana je najviše, delom i zbog činjenice da je najveći broj evropskih kolekcija.

A zbog čega ne voliš španske sličice?

Menjam i sa Špancima, iako me tamnoje kolekcije slabo zanimaju. Drugačije su dizajnirane, veće su, igrači na fotografiji su uhvaćeni u pokretu... Nekako sam ja starog kova, pa mi je to daleko.

A postoji li neki (pored onog prvog albuma sa SP 1970. godine) koji nemaš, a koji bi baš voleo da imaš?

Taj prvi Paninijev album posvećen Svetskom prvenstvu je preskup. Nema ih mnogo na tržištu, cena je takva da ne razumem zašto bih umesto skromnijih kola kupio album, a i nije ‘moja stvar’. Voleo bih da ga imam, kada već imam sve ostale, ali živim sa tim da za mene svet albuma posvećenih svetskim prvenstvima počinje onda kada sam se rodio, a ne pre toga.

Koji su ti najveći rariteti u kolekciji? Pročitao sam da imaš i dosta egzotičnih poput albuma posvećenog plasmanu Paname na SP za igrače

do 20 godina. Šta je još tu od egzotike?

Od takvih imam belgijski hokej na travi, francuski ragbi, Diro de Italija, album koji je u Francuskoj izašao povodom Svetskog prvenstva u rukometu, albume sa Kopa Amerike, pa nekoliko južnoameričkih liga, NFL, NHL... Tu su, naravno, i Liga šampiona, sve lige petice...

S obzirom na tvoje veliko iskustvo u menjačama raznih vrsta, da li je okej tražiti dve sličice (ili, daleko bilo, više od toga) za Mesija/Ronalda/Salahu i zašto ne?

Meni jednostavno nije.

A da li je okej kupiti preko interne- ta pun album/prazan album i sve sličice i zašto ne?

Realno, može i tako ako je cilj samo broj albuma i veličina kolekcije, a novac nije problem. U tom slučaju relevantan kolecionar možeš da postaneš preko noći. Meni je to besmisleno, ali se dešava.

Kako ti deluje ovaj citat Miljenka Jergovića o sličicama: „Moja mašta nikada mi nije dopuštala da na nogomet gledam kao na rat. Nogomet je za mene bio put u umjetnost, u poeziju, u epske naracije, u balet i u očaj Josipa Katalinskog. Moji su se nogometari bavili umjetnošću. Nisu ratovali za svoje domovine, niti su, poput Kristijana Ronaldia, koristili postizanje gola da svojim požudnim veleposlanicima pokazuju svoja gola torza. Moji su nogometari nas- tupali na vemblijima, u gajevima i dubravama, u frankfurtskim i mak- simirskim šumama, pred drvenim tribinama stadiona na Grbavici, a ne u komercijalnim bankama. U bankama je dosadno, u bankama traje vječni rat. Možda ne bih ni to znao da nije bilo Panini sličica.“

Cesto se slažem sa onim što Jergović piše. Možda drugačije doživljavamo Maksimirsku šumu, ja se Katalinskog slabo sećam, ali što se sličica tiče – potpisujem.

Na kraju – kakav bi svet bio da te 1961. godine braća Panini nisu osnovala svoju kompaniju? A kakav bi bio ti?

Svet siromašniji i prazniji, a ja bih verovatno našao neku drugu zabavu, siguran sam – mnogo goru. ☺

Kako je biti deo revolucionarne ideje

GOSTI DIRECT MEDIA AKADEMIJE JEDAN OD OSNIVAČA SKAJPA I BRAČNI PAR DIGITALNIH NOMADA

J

onas Kjelberg verovatno nije ni sanjao da će do prineti ostvarenju sna koji će promeniti svet (tele)komunikacija, a Faris Jakob je ostvario svoj san – da putuje po celom svetu radeći posao koji voli! Obojica dolaze u Beograd 18. maja kada će, kao gosti Direct Media Akademije, u Madlenjanumu održati predavanja.

Jonas Kjelberg, cenjeni predavač, autor i investitor u startap biznise, kao jedan od osnivača Skajpa i izvršni direktor u periodu njegovog velikog rasta, bio je deo jednog od najuspešnijih internet biznisa – jednostavne, inovativne ideje koja je revolucionizovala telekomunikacije. Ulagao je u internet gigante kao što su Zalando, Rocket Internet, Avito, Lamoda, Jabong, and Hallo Fresh. Bio je i predsednik iCloud, pre nego što je prodat Appleu, i osnivač Player:IO. Kjelberg će učesnici Direct Media Akademije doneti priču o vizionarima, putu koji je potrebno prevaliti da bismo inovirali poslovanje i digitalno se transformisali. Doneće i odgovore na pitanja zašto su neke kompanije, marketinške agencije i pojedinci danas inovativniji od drugih i kako da učimo od njih i ostvarujemo svoje snove.

ISTOG DANA, BEOGRADSKOJ MARKETINŠKOJ PUBLICI ĆE SE PREDSTAVITI I Faris Jakob, nagradivani strateg, kreativni direktor, pisac, „geek“ i digitalni nomad. Voli da pomaže brendovima, startapovima i marketinškim agencijama da budu STRAVA (AWESOME). Genius/Steals konsultantsku agenciju osnovao je sa svojom suprugom Rouzi i oni već pet godina žive svoj san, putujući po svetu.

Kada su odlučili da prodaju prethodni biznis i sve što imaju, nisu planirali da naprave „nomadsku agenciju“, već da nekoliko godina žive svuda po malo. Ali su bili toliko traženi da sada ne samo da žive već i rade kao nomadi. Radna biografija Farisa Jakoba je šarenolika. Radio je u naj-

JONAS KJELBERG, CENJENI PREDAVAČ, AUTOR I INVESTITOR U STARTAP BIZNISE, KAO JEDAN OD OSNIVAČA SKAJPA I IZVRŠNI DIREKTOR U PERIODU NJEGOVOG VELIKOG RASTA, BIO JE DEO JEDNOG OD NAJUSPEŠNIJIH INTERNET BIZNISA – JEDNOSTAVNE, INOVATIVNE IDEJE KOJA JE REVOLUCIONALIZOVALA TELEKOMUNIKACIJE

većim svetskim agencijama na ključnim pozicijama, kao direktor za digitalne sadržaje, komunikacijski strateg, medijski planer, planer za ključne klijente, kreativni direktor, konsultant za menadžment. Autor je nekoliko knjiga, a Fast Company ga je svrstao među deset savremenih „momaka sa Medisona“.

KAKO IDEJE MOGU DA POKRENU LJUDE I PRENOSE SE preko njih, gde prestaju granice između sadržaja, medija, PR-a i oglašavanja i kuda se kreće industrija komunikacija – to će biti teme Farisovog predavanja. Njegova supruga Rouzi je za-

KAKO IDEJE MOGU DA POKRENU LJUDE I PRENOSE SE PREKO NJIH, GDE PRESTAJU GRANICE IZMEĐU SADRŽAJA, MEDIJA, PR-a I OGLAŠAVANJA I KUDA SE KREĆE INDUSTRIJA KOMUNIKACIJA – TO ĆE BITI TEME FARISOVOG PREDAVANJA

pravo izvršni direktor njihovog kreativnog partnerstva. Ona se generalno bavi svim operativnim poslovima, komunicira sa klijentima, vodi sajt, brending, prezentaciju agencije.

DIRECT MEDIA AKADEMIJA JE NASTALA 2012. GODINE KAO INTERNI edukativni program. S vremenom je rasla, razvijala se i otvorila vrata svim zainteresovanim polaznicima. Program je kreirao tim Direct Media stručnjaka, sa ciljem da ekspertizu i sveobuhvatan uvid u marketinške komunikacije podeli sa kolegama, partnerima i preduzetnicima. ®

direct media
ACADEMY

I Have a Dream

15-18. MAJ

Madlenianum

DA LI I TI
veruješ
DA OBRAZOVANJE
može promeniti
svet?

NOVAK
DJOKOVIC
FOUNDATION

www.novakdjokovicfoundation.org

